

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskernes Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele.

Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

DET DANSKE SIND - BIND VI

ANDERS UHRSKOV

HESTEN- MENNESKETS MEDHJÆLP

HANS TOFTES BOGHANDEL

HILLERØD - 1967

**HESTEN -
MENNESKETS MEDHJÆLP**

DET DANSKE SIND
BIND VI

ANDERS UHRSKOV

HESTEN -
MENNESKETS MEDHJÆLP

HANS TOFTES BOGHANDEL

HILLERØD 1967

FORORD

For to, tre Aar siden opfordrede jeg i »Frederiksborg Amts Avis« Læserne til at sende mig, hvad de vidste af Historier om Heste. Det var paa Tide, skrev jeg, for det er snart en Sjældenhed at se en Hest paa Vejen. Det ender med, at den bliver en Museumsgenstand. Men Hesten har sit ejendommelige Sind, og om dens Klogskab, dens Psyke i det hele, kan der sikkert fortælles meget. Lad os nu faa samlet, hvad Folk ved om den Ting.

Der kom flere Bidrag, efterhaanden mange. En særlig Opmuntring modtog jeg gennem en Meddelelse fra en nordsjællandsk Hestekender, der sluttede sin Skrivelse med disse Ord: »Det er storartet, at De tager denne Opgave op, inden det er for sent. Jeg ønsker Dem Held og Lykke!«

Efterhaanden blev Antallet af Hestehistorier saa stort, at den Tanke dukkede op, om der muligt kunde blive en Bog ud af det. Jeg var klar over, at ikke alle de modtagne Bidrag kunde anvendes. Ikke fordi de i og for sig ikke var gode nok, men fordi der var for mange af samme Art. Der maatte gøres et Udvalg, saa man fik alle de typiske Træk med. Formaalet maatte være at forsøge at skabe et Helhedsbillede af Hestens Psyke. De Meddelere, der ikke finder alle deres Historier i denne Bog, behøver dog ikke at tro, at deres Arbejde er til ingen Nytte, for

det er slet ikke Tilfældet. Til sin Tid vil alt det modtagne Materiale blive tilsendt *Dansk Folkemindesamling*, der har til Huse paa *Det kgl. Bibliotek* i København, og der være til Raadighed for fremtidige Forskere.

Men for at faa en Helhed ud af det maatte det indsamlede Stof suppleres med typiske Træk fra Bøgenes Verden. Dette er sket i saa vid Udstrækning, som Tid og Kræfter har tilladt det. Formaålet maatte være at skabe *et saa alsidigt Kulturbillede af Hestens Sind og Virke*, som det var mig muligt.

Men dertil kom saa Hestens Rolle i Folkeoverleveringen, og her gaar Hestens Betydning langt tilbage. I den nordiske Gudelære nævnes *Sleipner*. Odins ottefodede Hest. Om den og dens Herre har *Fr. Schaldemose* skrevet et Digt om »Smeden paa Helgoland«.

Helhesten er i dansk Folketro en trebenet, hovedløs Hest, der holder til paa Kirkegaarde og varsler Død for den, der møder den.

Herom hedder det i *Blichers* »E Bindstouw«: »Paa trej Bien humper æ Hælhæjst astej«.

At give en Redegørelse for Hestens Betydning i dansk Digtning vilde være en uoverkommelig Opgave. Jeg har derfor nøjedes med tre Prøver af mere typisk Art.

For at levendegøre Stoffet mest muligt er Bogen forsynet med et stort Antal Billeder, hvor Hesten spiller en fremtrædende Rolle, dels Billeder af historisk Art, samt af Rytterstatuer, og dels Billeder af Hesten i Virksomhed i Marken og paa anden Maade.

Under Udarbejdelsen af denne Bog skylder jeg mange Mennesker Tak, først og fremmest dem, der har sendt mig Beretninger om Heste, men dernæst forskellige andre. Konsulent *H. O. Stryhn* har hjulpet mig med Fremskaf-

felse af Billedstof, Højskoleforstander *S. Haugstrup Jensen* har givet mig forskellige Vink angaaende Indholdet.

Frederiksborg Amts Sparekasse og *Hillerød og Omegns Bank* har ydet Tilskud til Bogens Fremstilling. Jeg bringer herfor min bedste Tak.

Hillerød, Marts 1967.

Anders Uhrskov.

Heste paa en jydsk Gaard.

I

HESTEN SOM RIDEHEST

TO DIGTE

Dette Aarhundrede er Bilernes Tid. Næsten alle har Vogn, og paa Landjorden befordrer man sig – ofte i susende Fart – med dette Køretøj. Skal man baade over Land og Hav, staar Flyvemaskiner til Raadighed.

I forrige Aarhundrede var det Jernbanernes Storhedstid. Den første Jernbanelinie her i Landet, fra København til Roskilde, blev aabnet 1847. Nordbanen, København-Hillerød-Helsingør, traadte i Virksomhed 1864.

Men i alle de mange Aarhundreder før den Tid var der kun tre Maader at rejse paa over Land: at køre med Hestevogn, at ride eller at gaa paa sine Ben, at bruge Apostlenes Heste, som det hed.

Det var i Sandhed Hestenes Storhedstid. Det var den unge Mands Ærgerrighed at lære at ride – som det nu er at køre Bil – og at ride hurtigt. Vi læser i Bøger om de jernklædte Ryttere, og der skulde svære Heste til at bære saadanne Mænd. Paa de store Gaarde havde hver Mand sin Ridehest, og var der Spænding i Hjemmet, og Husfaderen var borte paa lange Rejser, kunde han spore sin Hest og sætte Farten op til det alleryderste for at naa hjem. Det kender vi fra Digtningen, der utvivlsomt giver et tro Billede af Virkeligheden. Vi nævner et Par Eksempler.

I Fjenneslev mellem Ringsted og Sorø boede en af Rigets Stormænd *Asger Rig* (ogsaa benævnt Asger eller Asker Ryg). Han var Skjalm Hvides Søn og gift med Fru Inge. De havde to Sønner og en Datter. Den ældste Søn, *Esbern Snare*, var født ca. 1127, mens den yngre, *Absalon*, menes født i Oktober 1128.

Om store Mænd opstaar der Sagn. Saaledes ogsaa her. Vi gengiver, hvad Sagnet fortæller om de to Brødres Fødsel: Asger Ryg var en from Mand, der som de bedste i den Tid var ivrig efter at bygge Kirker og Klostre. Hans Hustru, den højsindede Fru Inge, lignede Sagaens Kvinder, der ikke var bange for at gribe ind i de store Begivenheder.

Et gammelt Sagn fortæller, at Absalon og Esbern var Tvillinger. Asger var just ved at bygge Fjenneslev Kirke, da der kom Bud fra Kongen, at han skulde i Leding. Han bad da Inge fuldføre Kirken, og han føjede til, at hvis hun, mens han var borte, fødte en Søn, skulde hun sætte et Taarn paa Kirken, men blev det en Datter, skulde Kirken være kullet. Da han vendte hjem, var der to Taarne paa Kirken.

Asker Ryg rider hjem til Fjenneslev og faar netop Øje paa de to Kirketaarne. Efter Tegning af Lorenz Frøhlich.

Paa Grundlag af dette Sagn skrev *A. Oehlenschläger* 1807 sit store Digt »De tvende Kirketaarne«. Vi anfører de Vers, der berører vort Emne.

Da Asker Ryg er ved at tage Afsked med sin Hustru siger han:

»Hør du, kiære Fru Inge!
Gud haver velsignet dit Liv;
føder du mig en Søn saa bold,
da est du en Daneviv.

Føder du mig saa bold en Søn,
da gjør du mig Tankerne glade.
Føder du mig en Dotter skøn –
jeg vil hende ikke hade.

Hør, du kære Fru Inge!
du est en Qvinde velbaarn;
føder du mig en Søn saa bold,
da bygge du Kirken et Taarn.

Føder du mig en Dotterlil,
da sætte du kun et Spiir;
Ridderen kneiser saa strunk og stolt,
men Qvinden er Ydmyghed Ziir.«

Det var sig Herr Asker Ryg,
han beder sadle sin Hest,
saa rider han i det Ledingstog,
som til en Brudfest.

Tredive vare hans Svende,
og alle med Brynier nye;
hvor han stedtes i Kampen hen,
de Fiender brat monne flye.

Det stod hen udi Uger,
ja vel udi Maaneder ni;
det var sig Herr Asker Ryg,
han seired i alle di.

Det vat sig den giævelig Helt,
hannem lyster nu hiem at fare;
Hielmene var af hiin røde Guld,
hannem fulgte saa faur en Skare.

Der han drog igiennem den Skov,
da fulgte ham tredive Svende,
der han kom til Finnesløvlille,
da red den Herre alene.

Solen skinner om Morgenens rød,
og Røgen falder paa Græs.
Det var sig Herr Asker Ryg,
han spored saa vel sin Hest.

Satte den Herre Guldkringlen
dybt udi sin Gangers Side.
Det vil jeg for Sandingen sige,
hans Tanker løbe saa vide.

Over den gule Hvedemark
der kneiser en Bakke grøn,
bagved ligger Finnesløvlil,
en By vel stor og skøn.

Det var sig Herr Asker Ryg,
han bad vel ved vor Frue:
»Give det Gud i Himmerig,
at jeg et Taarn maatte skue!«

Det var sig Herr Asker Ryg,
saa listelig da han loe:
Der han kom paa den grønne Brink,
han skued de Taarne to.

Over den Kirke stoltelig
de kneised i Luften blaa.
Lærken sang i den Hvedemark,
mens Solen skinte derpaa.

Vi nævner endnu et Eksempel paa et halsbrækkende
Ridt under faretruende Omstændigheder.

Valdemar Sejr var født 1170 og Danmarks Konge fra

1202 til sin Død 1241. I Aaret 1205 blev han gift med Dagmar fra Bøhmen, der døde i Ribe 1212.

En af vore skønneste Folkeviser er »Dronning Dagmars Død«, hvoraf vi anfører den første Del:

Dronning Dagmar ligger udi Ribe syg,
til Ringsted lader hun sig vente;
alle de Fruer, i Danmark er,
dem lader hun til sig hente.
Udi Ringsted hviles Dronning Dagmar.

»I henter mig fire, I henter mig fem,
I henter mig af de vise!
I henter mig liden Kirsten,
Hr. Karls Søster af Rise!«

Liden Kirsten ind ad Døren tren
med Tugt og megen Sømme;
Dronning Dagmar sidder hende op igen,
hun favned saa vel hendes Komme.

»Kan du læse og kan du skrive,
og kan du løse men Pine,
da skal du slide rød Skarlagen
og ride Graaganger' mine.«

»Kunde jeg læse og kunde jeg skrive,
jeg gjorde det alt saa gerne;
det vil jeg for Sanden sige:
eders Pine er haarder' end Jerne.«

Saa tog hun Sankt Mari Bog,
hun læste, alt det hun kunde;

hun kunde ikke Lyset paa Kronen se:
saa saare hendes Øjne de runde.

De ledte hende ud, de ledte hende ind,
det blev jo længer og værre:
»Imedens det kan ej bedre vorde,
I sender Bud efter min Herre!«

Det da var den liden Smaadrenge,
han lod ikke længe lide;
han rykte Sadel af Bjælken ned,
lagde den paa Ørs hint hvide.

Kongen han stander paa Højeloftsbro,
og ser han ud saa vide:
»Og hisset ser jeg en liden Smaadrenge,
saa sørgelig mod han kvide.

Hisset ser jeg en liden Smaadrenge,
saa sørgelig mon han traæ;
det raade Gud Fader i Himmerig,
alt hvor Dagmar hun maa!«

Ind kom liden Smaadrenge,
og stedtes han for Bord:
»Vil I noget med Dronningen tale,
I vide hende snarlig Ord!«

Dankongen slog det Tavlbord sammen,
at alle de Tærninge sjunge:
»Forbyde det Gud i Himmerig,
at Dagmar skulde dø saa unge!«

De næste to Vers anføres efter Anders Vedels Udgave.

Der Kongen drog af Skanderborg,
da fulgte ham hundrede Svende,
og der han kom til Gredsted Bro,
fulgte ham ikkun Dagmars Dreng.

Der han red over Randbøl Hede,
da fulgte ham femten Svende;
der han kom over Ribe Bro,
da var den Herre alene.

Der var Ynk i Fruerstue,
der alle de Fruer græde;
Dronning Dagmar døde i liden Kirstens Arm,
der Kongen red op ad Stræde.

— — —

Vi standser her. Bag ved den malende Skildring af Dronning Dagmar, der var i Barnsnød og i stor Kvide, ser man, at Hesten spiller en væsentlig Rolle. Vi ser, at Dronning Dagmar har været Rytter, og paa sit Smertensleje lover hun Liden Kirsten sin Graaganger, Skimmelen, og da Sygdommen tager til, sender hun sin unge Tjener — Smaadrenge — af Sted for at hente Kongen, der er i Skanderborg. Der er mange Mil fra Ribe til Skanderborg. Vejene var faa og daarlige. Smaadrenge red over Stok og Sten, alt hvad den hvide Hest kunde springe. Og da Kong Valdemar modtog den sørgelige Tidende om hans Dronnings svare Sygdom, jog han af Sted ad Ribe til, først med sit Følge paa hundrede Svende, men de kunde ikke følge ham i den rasende Fart. Den, der holdt længst ud, var Dagmars Dreng. Men da Kong Valdemar red over Ribe Bro, »da var den Herre alene.«

Baade i denne Folkevisen og i Digtet om de tvende Kirketaarne ser man, hvad en god Hest kunde betyde i skæbnsvangre Stunder.

MESSINGJENS

Steen Steensen Blicher blev født 1782 i Vium ved Viborg, hvor hans Fader var Præst. Paa lange Ture sammen med sin Fader fik Blicher Sansen vakt for jydsk Natur og jydsk Folkeliv, en Sans, der lagde Grunden til hans senere saa fremragende Digtning. 1809 blev han theologisk Kandidat, 1810 Adjunkt i Randers – hvad der ikke gik saa godt – og Præstegaardsforpagter i Randlev 1811–19. Derefter fulgte han i Faderens Fodspor og blev Præst, først i Torning-Lysgaard 1819–25 og fra 1825 i det noget bedre Kald Spentrup-Gassum ved Randers. 1847 fik han sin Afsked og 1848 døde han.

Blicher begyndte tidligt at skrive, og 1824 viste han sit Mesterskab ved Novellen »En Landsbydegns Dagbog.« Nu kom efterhaanden den Række Noveller, som skulde gøre St. St. Blichers Navn udødeligt. 1842 udkom »E Bindstouw«, Fortællinger og Digte i jydsk Mundart. I den Samling, hvori Jyden erkender sig selv, findes Fortællingen »Messingjens«, – Navnet paa en Hest, – der vel nok er det højeste af sin Art, der er skrevet paa Dansk. I en Bog om »Hesten – Menneskets Medhjælp« bør den derfor heller ikke mangle. Her følger St. St. Blichers *Messingjens*.

»Dæhrætter tow *Rasmus Owstrup* fat, aa faataall den hæ Histaarri.

Som A no sku faatæll Jer: De war i Kriens Ti, da di

hær Engelsmænd haad gjo de hæ grummige Spitakkel i Kjøvvenhawn, saa maat A da hejer ett blyw irow, faa Legsmannen kam aa drøw mæ ud o Sessionen, aa dæ bløw A tawn te di Haassens Hæjstfolk, aa A lahr baadde aa rih og hog Folk ihjel; men A fik sjæl ingen Hog, faa A ska sej wos: di slaar kun i Frejstier, faar nær der æ Kri, saa æ di baang te vi skal gjø de Slemme veddem. I Frejjen saa raaer di faa wos, men i Krien saa raaer vi faa dem – si de æ en Faaskjæl. – A had en gue Madpues mæ mæ ud te Skuelen, aa mie fik A sennen hjemmenfræ, aa de gjor ingen Uhn ve ham, dæ sku læhr mæ, aa A kam te aa sto høwt baade faa ham aa faa Aaffisireren.

Saa sejer Unneraaffisiren te mæ en Daw. A had gin ham en Pølls aa en Pa Woster – faa han wa gywt, ska A sej wos – »Høe,« seje han, »kinne Do *Messingjens?*« – »De wa ett godt annet« søh A, »de æ den bejst ve hiele Reggimintet« – »No« søh han igjen. »Watrup, dæ rier ham, æ bløwn syg, aa han døde wal aasse.« – »Ja de ka got væhr« søh A. – »Ve Do haa ham« søh han, »saa ska A si aa skaf Dæ ham, men saa ska Do aasse tænk po mi Kuen!« – »A ska betinnk hin« suet A, »mæ et Faasloer aa et bettekon Flæsk, hvissommensti te A maa fo Messingjens. Aa hun ska indda fo en Snæs Æg aa en fi Marker Smør, saa raa mi Mowr komme herud.« – »De æ Uer nok,« suert han.

Saa fek A relle nog Messingjens, aallywl dæ wa en grumme Røwt om ham, faa di vil rih ham Aalsammen; men to dæ ku jow da kun Jen kom po ham ad Gaangen.

De fohst Gaang A sku o ham, da soe han reelle nok vis po mæ, lissom han vil spøhr mæ: hwa æ Do faa en Kaal? Men A snakked mæ indda terett mæ ham, aa faataal ham, te Watrup loe pa Sygstowen, aa gik nok ett

fræ ed, aa saa had Unneraaffiseren sød, te A sku ha ham, aa te de kun slet ett nøtt te han stinned sæ. De ku han faastoe. – faa aal dem, dæ kjennt ham, di søh, te han aaljenn haad lissaamøj Forstand som tow Kyrrassierer. Aa de wa aasse sann; han fattedes ett Annt, end de te han ku ett snakk, aa de wa jow ett hans Skyld.

A glemmer aaller de Gaang A søh ham, te Watrup wa saa rinng, da sukked Hæjsten relle lissom et ant Minnesk. Ja I ka trow, te vi Tow spraaked sihn møj mæ hveranner, aa te Aalt, hwa A søh, saa enten kronnied han, heller hwinnied han, heller rimmed han, aa A faastoed aalti hwa han minnt.

Som A no sku faatæll, saa drow vi da ind i de Synnen. Aa vi massiered jen Daw aa en aahn Daw, aa saa bløw Jen en bette Kon træt aa den Rien, a let æhm dæhr, hwor En æ høwest, nær En sanker Spohn. Saa stod Kaahlen aa, gik imæll, aa haad Bjesselet øwer Armen. A gik aasse, men A lo Jens skøtt sæ sjæl. Han fulle mæ nok saa trolle, aa kam Nowen ham faa nær, saa skroll han – saa di vil haa te, han wa en Haltigh – aa vil baade bedd aa slaa.

No da: saa kam vi en Daw te en Bøj dærud ve Obbenroe, aa A fik mi Kotier ve en Gaarrmand. Dæ stod godt te ve ham, men de wa en pihnwon Hund, faa vi ku ett wal fo de vi ku ehd. Men saa wa dæ jen aaw Dætteren – han had sejs a de Slaww – aa hinne ku A retten godt lih, aa hun kun aasse lih mæ faa den Sag, aa hun ga mæ et godt Nøsfoer den sam Awten, aa Dawen ætter, – faa vi lo øwr dier – saa war hun endda bejr ve mæ, aa hun vest ett aalle de Gue, hun vil gye mæ. Den aahn Muen, far vi kam astej, saa kam hun ud te mæ i Staallen, hwor A stod aa stregled.

»Rasmus!« sø hun, »no drawer Do hen, aa saa fo vi wal ett hweranr aa sie mier.« –

»De ku byh sæ« sejer A. – »Nej« sø hun »Do ka møst di Lyw, eller Do ka fo Dæ en Kjerrest dæruhd.«

»Veed Do hwa« sejer A, »enten A no løwer heller A døer, saa foer A ingen Kjerrest, hvissommensti Do vil ett væhr ed, Helle!«

»Gud bæjr ed« sejer hun, »A foer aalle Low te ed a mi Muer, knap nok a mi Faaer, faa di haa sit Enaahn ud te mæ.« –

»Helle!« sejer A, »æ ed di Alwor, Do ve draw ind te mæ, saa bih et Stød ætte mæ, aa sih om A komme tebaahg. A fo raa mi Awskien, aa mi Faaes Goer, saa ska vi gywt wos, næ Do vill ræmm hæh fræ, aa følles mæ mæ te mi Hjemmen.«

Saa tow hun mæ om Halsen aa kyst mæ, aa græed en Koen, aa smutted ud igjen. –

Messingjens so ætte hinner, aa A lo Saal aa Bjessel aa ham, aa rej mi Vej mæ di Anner. – De wa en sølle Tie faa wos: somti fek vi Nøj aa ehd, aa somti ett; men A djell aalywi mi Brøe – nær A haadd – mæ Jens; aa lissesnaar vi kam te Kotier, saa sørred A føst faa ham mæ Hakkels aa mæ Hawr, aa mæ hwa A ejsen ku bjerre te ham, somti Row aa somti Byg aa somti Hwedh, som de ku træf sæ. – Vi drøw laant aastej. A vedd aalle hue vi war; men Krie, de faanam A ett te. Laant om lænng fek vi Aadder aa dryw hjemad. –

Helle haad ett wo møj aa mi Tanker aal den hiele Mars. Da A no kam saa nær, A ku sie hinne Bøj, saa rier A hen te wo Rikmøjster, aa faaklaared ham, hudden de wa gawn mæ dæhr sidst, aa hwa vi had isinn, aa ba ham saa om Faalow aa ta Pigen mæj. »Messingjens« søh A

»ka gaat bæhr wos behgi Tow, aa A veed han gjør ed mæ en gue Villi.«

Rikmæjsteren smill, aa søh: »Du er en Helvedes Karl! men hvordan vil Du komme godt fra det Pigetyveri? Di kommer nok strax bag efter, og taer hende fra Dig, og Du faaer en Ulykke – jeg kan ikke redde Dig.« –

»De haar ingen Nøe« sejer A, »hun ska ha mihn Staal-klæjr epo, saa ka der Ingen kin hin, aa A seje te mi Kammeraater aa hwem dæ spør: te de war en sygh Draguen aaw di fynsk, dæ wa bløwn leggen dæhr i Bøjen.« –

»Lad gaae! Din Gavtyv!« seje han; »jeg skal selv tale med Chefen og faae ogsaa hans Minde; men jeg skal nok tie stille med dit Puds, og bilde ham ind, at Messingjens af Medlidenhed selv havde forlangt at faae den syge Dragon paa Ryggen.«

De gik no aasse aalsammen som de skull. Vi rej ind a Bøjen aa dæ stued die Stuer aa di Smoe uddenfaa Puet aa Daer faar aa be os walkommen. A skotted ætte Helle – jow! hun wa dæ relle nok, aa da hun fik Yww po mæ, aa A lo mi Pallask hels hinner, da glinsed hun øwr hiele hinner Ansigt, som om hun skul ha wor ud aa fæjst Pigger, som di seje faar et Mundsprog.

A lued som Ingenting; a A søe Godaw baadde te di Gammel aa te di Unng; men A gjor ingen Faaskjæl. Da vi haad faat wo Nætter (de war ett ant end Boghwedgrød, aa di wa fatte, aa dæ war ett Ant end no sølle blaasuur Mjælk aa depp dem i) saa gik A ud aa fuer aa – et Støk Brøe haad A lested ud aaw Skoffen derinn unne Skywwen. –

Jens rimmed, da han soe mæ aa løjted de hæ Brø.

»No ska Do ha dehier forudden di Ransoen« søh A te ham, »ka Do saa sto ve aa bæhr Jen te forudden mæ?«

»Hohohohohoho!« søh han.

»De æ Uer nok,« søh A, »Do ska ett kom te aa faa-tryhd et« –

Mædesamm kam Helle. Hun wa baade glaae aa saaren; saa smill hun, aa saa græd hun, aa somti beggi Diel po jengang. No te de sku te aa væ Alwor mæ hin Ræmning, so bløw hun en bettekon hwaws i ed. »Di er aallywl mi Faaræller, aa de æ mi Føhdegoer, A ska aalle sie i min Daww mier, A ska ud imell Fremmed, aa ha ikkun jen jenneste Ven. Rasmus, Rasmus! ve Do væ gue ve mæ?«

»Do ka sie« søh A, »hudden A er imued Jens, aallywl han æ kon et Umælend: A dieler mi sihist Mundfuld Brø mæ ham – hudden skull A nowntier blyw slem ve Dæ?« –

»Men hudden ska A slep hæfræ?« søh hun saa. –

»De haar A betinnt« søh A; »de ska ingen Faahr haa.«

Saa fløjed A hin mi Staalklæjr: Luh aa Kittel, aa de Hiele, et Pa Hueser aa et Pa Skow aa ba hin go ind i Herberret, a draw aa hinner ejn Klæjr, aa i mihn. Dem hun wa trokken aa skul hun saa kyll i Søen, dæ wa dæ tæt ve Goeren, saa te di ku trow te hun had drowned sæ sjel. Saa klint A hinner aasse en døgti Knevvelsbaart øwer hinne Mund. Den haad A gjoer aaw di udder Enner aaw Jenses Mank. De grint hun ad.

»Go no« søh A, »hen a Vejen naer epo, te Do komme te den Bøj dæ legger her en Miilsvej hæfræ. Saa ka Do go ind i Krowret, aa blyw te vi kommer, aa de ska et ue lænng. Men Do ska bæ Dæ te, som Do wa møj øwwe-wunnen.« –

No da: hun gjohr som A haad unneviist hin. Et Pa Staahn ætter, søhn i Dawskjaret, saa pillred Skadronen aa. Da vi kam te de hæ Krowr, aa gjo Holdt, kam hun

relle nok staglend ud, aa ba, om ett Jen aa wos vill ta hin op. »Hwa skaae Do?« sø A.

»A æ rien skit,« søh hun, »A kan ett go længer«. –

A soe te Rikmæjsteren, aa spuhr om Telladdels. –

»Ja vel« søh han; »men hvor Satan vil Du saa ha – den Du veed nok?« –

»De haar ingen Nøe« søh A, »A wower Messingjens.«

»Naa naa!« søh han, »det faar Jens og Du enes om.«

»Vi æ jenns aallereh,« suert A; aa saa wa den Snak faabi.

Mi Kammeraater i Plotongen soe po den hæ bette Draguen mæ de megtige Skjæg, aa grint let a ham; men ejsen spraakked di ett te ham, faa di trowed, te han wa syg.

No! de æ ett wahr, aa gjø vidt aa bredt aa de hæhr Værkerie. Vi kam godt hjem, aa vi lo lyws ætte wos po Prækstuelen, aa vi holt Bryllup de snaarest vi kunn, aa – men de æ sann: A haad snaar glemte aa faatæl hudden de sihn gik mæ Messingjens. Da vi kam te Haassens, saa haad han asse udtjent, aa bløw saalt mæ nowr anner Udsættere. A kjøwt ham, aallywl han kaast wal møj.

Men A saa te ham: »Messingjens!« saah A, »A vil ha Dæ, aa plej Dæ aa hehd Dæ po di gammel Daw, de haa Do faaskyldt.« –

»Hohoho!« søh han; de howed han. A bedrow ham heller ett: A had ham po sywend Oer, aa han had bejr Daw end A haad sjel, faa han bestelt slett ett Ant, end A rej po ham engaang imell te Kjøvstajen, aa i Sæhti aa i Høsten ku han gyer et Beed ivessomda. –

Men vi ka ett løww te evig ti – Jens maat aasse astej. – A haad engaang wo hjemmenfræ en fi Daw, aa da A kam i Goeren, wa de ikk et løwen Minnesk aa sie hwer-

ken op elle nier, undtawn mi gammel Mowr, dæ stod aa ragt i Grødden po Skaastienen.

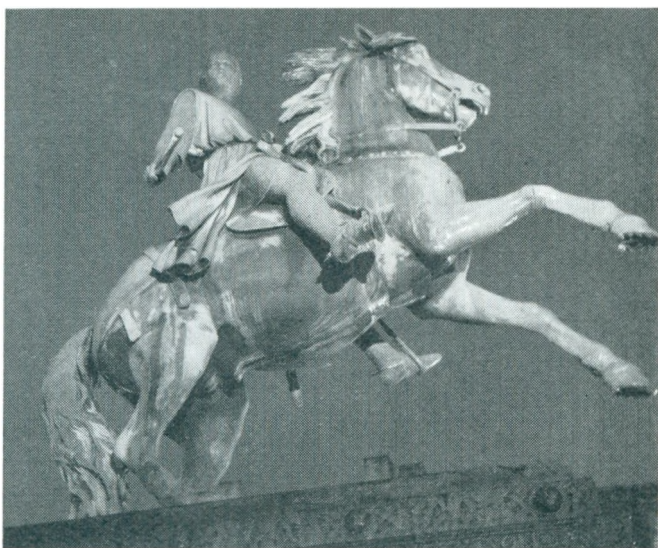
»Guds Frej!« sø A, »hudden æret fat? hwor a aal di Anner?»

»Di æ uhd i Towten ve Messingjens« sø hun, » faa han ve te aa støwt.«

A gik dærued. Di stued om ham baade Helle, aa behgi wo Bønh aa Kaalen aa Pigen, aa Jens loe imell dem po hans Sih. »De æ nok skit mæ Dæ« søh A. Han læted hans Howd, aa soe saa naalle te mæ, aa sokked, aa loe Howdet nier igjen, strækked hans Bien aa døh. –

»Helle!« søh A, »han sku indda begrawes let heddele; A vil ikke træk Kjowlen aa ham faar aale de, aa han ska jores i Kalgoren, faar A vil hwerken ha Swyen heller Hunn te aa snagh i ham.« – Saa kam han da aasse te aa legg unne den stuer Avvil, som mi Faaer, had stammed.« – Hwægang A sie Træet, tinker A po Messingjens.*)

¹⁾ Der er endnu (1842) Flere levende af dem, som kjendte Messingjens i levende Live, og hans Eftermæle lever, saavidt jeg veed, mellem de slesvigske Kyrasserer.

Rytterstatue paa Højbro Plads af Biskop *Absalon*, Københavns Grundlægger (ca. 1128–1201). Udført af Vilh. Bissen, afsløret 1902.

II

FRA HISTORIENS OVERDREV

ET VÆDDERIDT

I Christian V's Tid fandt der et Vædderidt Sted mellem den daværende kgl. Overstaldmester Baron *Anton Wulff von Haxthausen* og den engelske Gesandt *Robert Molesworth*. Overstaldmesteren hævdede over for Gesandten, at en dansk Hest af den ægte danske Race ikke stod tilbage for en engelsk Løber i Hurtighed. Væddemaalet gjaldt tusinde hollandske Dukater og drejede sig om, hvorvidt en dansk Hest i et Tidsrum af tre Kvarter kunde til-

bagelægge Vejen fra Københavns Nørreport til Frederiksborg Slot.

Blandt fem Heste, som tilhørte Baronen, udtog Gesandten en til Løbet, den blev øvet i fjorten Dage, og en af Ejerlandens Folk blev udpeget til at ride den. Til ydermere Sikkerhed blev Pengene givet en Trediemand, Grev *Gyldenløve*, i Forvaring. Der blev truffet Omsorg for, at Vejen den omtalte Dags Morgen var fuldstændig fri, idet samtlige Led og Bomme overalt var aabne. Til Kontrol anbragtes to af ovennævnte Herrers Tjenere, den ene ved Københavns Nørreport og den anden ved Frederiksborg Slotsport. Begge havde de Ure i Hænderne, som var forfærdiget af en og samme edsvoren Urmager i København. Efter at alt saaledes var bragt i Orden, fandt Væddeløbet Sted paa den aftalte Dag, og Resultatet blev, at Baronen vandt, idet det lykkedes Rideknægten at udføre Løbet i to og fyrrer Minutter, altsaa tre Minutter før det opgivne Klokkeslet. Han fik da ogsaa hundrede Dukater i Dusør og Løfte om en Plads i den kongelige Livré.

Hesten, der var en smukt bygget, spættet lille Knapstrupper, styrtede imidlertid, inden man endnu havde faaet den ind i Stalden, men paa Grund af den Opmærksomhed, Sagen havde vakt, blev den udstoppet og afleveret til Kunstkammeret, hvor den blev hængt op i en Ring under Loftet. I Aaret 1821 blev den bragt til Fredensborg Slot, hvor den blev anbragt i den lange Gang, der gennem Damebygningen forbinder Slottet med Kirken, og i Fredensborg Slot findes den endnu.

De sammensvorne rider fra Finnerup efter Mordet paa Erik Glipping. Malet af Otto Bache 1882. (Frederiksborgmuseet).

FRA 1807

Vi gør nu et langt Spring, lige til 1807. At der ogsaa var Frihedskæmpere dengang, vidner følgende lille Historie om. Den er skrevet af *Hans L. Hansen*, Ramløse, og findes i »Kulsvierbogen«, 1933. Den er paa Nordsjællandsk og lyder saaledes:

»Jæ æ jøv født i atten Hundrede aa trej udde paa den aaen Sie a Søin (Arresø), aa I ved jøv nok, hvikken Gaa'er je æ fraa, saa ded behøver je inte aa snakke om i Avten.

Ded føste, je kan huse, ded vaa, da Engelsmandin var her i atten Hundrede og syv. Den Gaang vaa je jøv kuns 4 Aaer, men je ka ligodt huse, a in Dav da je gik aa lejte hos min Faa'er udden for'en Portin, saa kom der in a di gamle der udde omkring fraa farenes paa it lille

rødt Øj, han hade en laang Bøsse i Haanden, aa der vaa tre Engelsmænd etter ham. Der blev savt seen etter, a ded vaa en engelsk Patrollie, der vaa udde, aa saa hade han hit paa aa skydde etter dom, aa saa foer di jøv etter ham alle trej. De to a dom di kunne slet inte vinne mæd, men den tredje hade it Øj, der ku renne være, end hun vaa gal, aa ham kunne den gamle inte undrie for, men da han saa saa'e, a ded knev, saa satte han Kaasin ud paa Lyndby Mose, for der vaa han kjendt, aa der kunne Engelsmandin inte reterere sej, aa ded vaarte heller inte længe, før han røj paa Hovedet i in Grøvt tillimæ Hestin, aa ingen han slap op igen, saa vaa den gamle væk, saa di fik inte fat i ham.«

DA ENGELSKMANDEN VAR I LANDET

Her er en Beretning, som *Nicolaj Jensen*, Holløse, har sendt mig. Den lyder saaledes:

Ved Udskiftningstiden 1787 og i Aarene der fremover var min Tipolderfar, *Christian Jensen*, Ejer af Gaarden »Lisevang« i Melby paa Halsnæs. Gaarden er endnu i Slægtens Eje.

I Begyndelsen af 1800-Aarene, da Englænderne havde besat Landsdelen her, kom »Engelskmanden« en Dag til »Lisevang« og tog Heste. Hvor mange véd jeg ikke, men i hvert Fald var der et Føløg, som blev taget med. Næste Morgen kom Øget tilbage til Gaarden og sit Føl. Føllets og Moderens Vrinsken ved Stalddøren, hvor indenfor Føllet befandt sig, vækkede Gaardens Folk. En Lænke om det ene Forben kunde tyde paa, at Øget om Natten havde været tøjret paa en Græsmark og derfra havde

revet sig løs. Hvor langt det havde løbet, vides ikke, men der var talt om, at Englænderne var paa Vej mod København.

HJEM FRA FERIE I 1825

Hvor besværligt det var at rejse i 1825, ser man af et Brev, som *H. C. Andersen* skrev den 2. Januar. Han var født i Odense 1805. Efter sin Konfirmation drog han til København med det Formaal at blive berømt. Han skaffede sig forskellige Velyndere og blev sat i Slagelse lærde Skole for at læse til Student.

I Juleferien 1824 var han i København, men da Ferien var forbi, skulde han tilbage til Slagelse for atter at tage fat paa Læsningen. Om Hjemrejsen hedder det: »Torsdag Morgen Klokken 7 gik jeg ud af Kiøbenhavn og det havde fryset om Natten saa at Veiene de første 2 Miil vare meget gode, men jo nærmere jeg kom Roeskilde desværre blev Veien; til Roeskilde kom jeg mod Middag og traf en Bonde som jeg kiørte 3 Miil med, det stormede og var en Regn saa jeg blev reent giennemblødt og alle mine Bøger bleve vaade. Da jeg havde kiørt de 3 Miil maatte jeg gaae 1 Miil for at naae Ringsted og det var det værste, thi Veien var i een Søle saa det gik næsten oven ind i Støvlerne og det bleev saa mørk, endelig naaede jeg Byen, tog ind paa Giæstgivergaarden og overnattede der, om Morgenens traf der en Bekiendt fra Slagelse som havde selv Befordring og kom da med ham Hiem Fredag Middag Klokken 2.«

Saadan rejste man 10 Mil i 1825. –

EN GAMMEL SKOLEMESTER FORTÆLLER

I Aaret 1909 udsendte en gammel Lærer *Frederik Christian Maxemilianussen* som Privattræk en Bog med Tittelen »Erindringer af mit Liv og om min Familie«. Maxemilianussen, der var født 1830 og døde 1911, var Søn af en Skrædder og Husmand, der boede paa Melhede i Tørring Sogn. Da der i 1833 ventedes en Arving i Hjemmet paa Melhede, bragte Faderen den treaarige Dreng op til Uhrskov, som Uhrskovgaard benævntes. Denne Gaard ligger ved Vejle-Viborg Landevej, og dens Jorder grænsede op til Skrædderens. Ejeren hed *Christen Uhrskou* og hans Kone Frederikke, hun var Frederik Christians Moders Moster, hvorfor han ogsaa benævnte hende Moster og Christen Morbroder.

Opholdet var naturligvis kun tænkt som noget rent foreløbigt, men Drengen befandt sig godt i Hjemmet, og Frederikke og Christen kunde lide ham, saa Resultatet blev, at han groede fast og blev der i samfulde ti Aar.

Fra dette Ophold bringer han en Række Erindringer af stor kulturhistorisk Værdi. Vi gengiver forskellige Skildringer, der vedrører Hesten og dens Virksomhed.

»Til mine tidligste Minder hører en Køretur til Honum, hvor min Moders næstældste Søster var bleven gift med en Gaardmand ved Navn *Hans Skovsbøl*. I Nærheden holdt Lansenerne Øvelse, som vi var ude at se paa. At se alle disse Ryttere i deres smukke Uniformer med Lanse var en stor Nydelse. Paa hver Lanse, en rund 3 Alen lang Træstang med Jern- eller Staalspids i den yderste Ende og et lille Dannebrogflag der ved. Lansen stod i et Læderhylster fastgjort ved Sadelen. Naar Lansenerne saa for afsted i lige Linie i susende Galop, eller naar de, delte

Christian IV (1574–1648). Malet af Karel van Mander.
(Frederiksborgmuseet).

i to Afdelinger, for mod hinanden, sænkede Lanserne og pludselig paa Kommando holdt stille saa akkurat, at Lanserne ligesom dannede en Bro, da var dette et pragtfuldt Syn, som jeg aldrig senere har set Mage til.« –

Til hans tidligste Minder hørte ogsaa Uhrskovgaardssønnen Anders Uhrskous Bryllup i Dalsgaard i Klovborg Sogn. *Anders Christensen Uhrskou* blev den 24. Septem-

ber 1836 gift med *Ane Kirstine Ulriksdatter*, og deres Bryllup var Frederik Christian med til, han var dengang 6 Aar. Om dette Bryllup skriver han: »I Spidsen for den store Brudeskare red 6 a 8 Forridere. Derefter kom den første Vogn med nogle klarinetblæsende Musikanter, derefter Bruden og dernæst Brudgommen, hver i sin Vogn, saa kom Brudeførerne og derefter Parrets Forældre. Hendes Fader var død og kunde saaledes ikke være med. Den øvrige Skare var ordnet i Rangfølge efter det nærmere eller fjernere Slægtskab eller Bekendtskab. I Kirken blæste Musikken Koraler, og alt gik meget højtideligt til. Ved Tilbagekomsten til Gaarden var Musikken straks til Rede og blæste os et Stykke, da vi marcherede ind.«

Selve Gildet angaar os ikke i denne Forbindelse, men saa hedder det: »Næste Dag kørte vi hjem til Uhrskov, jeg dygtig ør i Hovedet af Gaarsdagens og Nattens Tummel. Vor smukke nye holstenske Vogn, der havde grønmalet Underdel med Fadningsstel og Stole af samme Farve, samt Kurvefletning af dejlig gul Farve, var ogsaa noget medtaget af Smuds ved Hjemkomsten.«

Saa fik vi altsaa at vide, hvordan en holstensk Vogn saa ud.

1839 overtog Anders Uhrskovgaard, men Frederik Christian blev i Hjemmet, »og i min Stilling,« skriver han, »skete der kun den Forandring, at de gamle mere og mere vilde have mig om sig til enhver Tid.«

Og nu kommer *Hjulploven* ind i Billedet. »Min Morbroder pløjede Grønjorden med 4 Heste for Hjulploven, og jeg maatte gaa ved Siden af ham med en Pisk i Haanden og drive paa Hestene. Naar han havde pløjet nogle Omgange af de skrækkelig lange Agre, og han troede,

Rytterstatuen paa Kongens Nytorv af *Christian V* (1646–1699) blev udført af Cäsar Lamoureux og rejst i 1688. Statuen, der oprindelig var af Bly, sank efterhaanden stærkt sammen og blev derfor erstattet af en ny, støbt i Bronze, udført af Einar Utzon Frank og afsløret 1946.

jeg ikke kunde udholde at gaa længere, satte han mig paa den »Tehaands« eller Nærmere af det forreste Par Heste, og saa red jeg, indtil vi holdt Hvil.«

Vinteren 1842-43 forlod Frederik Christian Uhrskovgaard. Hans Morbroder var blevet skrøbelig, og den 27. April 1843 døde han, hvad der gjorde et stærkt Indtryk paa Drengen. —

Men vi har et væsentligt Afsnit tilbage, idet Maxemilianussen senere i sine Erindringer giver en fyldig Beskrivelse af, hvordan man dengang slog Katten af Tønden.

»I min Ungdom morede de unge Bønderkarle sig og andre med at slaa Katten af Tønden paa Fastelavns Mandag. Det var en stor Højtid for næsten hele Befolkningen og krævede megen Forberedelse. Hver af Karlene maatte sikre sig en ordentlig Hest at ride paa, og det faldt ofte ret vanskeligt, da de jyske Bønder ikke holdt af at laane deres gode Heste ud til slige unyttige Strabadser, uagtet det faldt paa en Tid, da Hestene intet havde at bestille og nok kunde trænge til at blive rørte. Naar det var gaaet i Orden, inviterede Karlen en Pige, der fik det Hverv at pynte ham og være hans Dame under Festligheden. Dette faldt ikke nær saa vanskeligt. Karlens Frakker og Benklæder blev pyntede med Silkebaand og anden Flitter. At denne Pynt ikke altid har været saa ganske billig, kan skønnes deraf, at min Fæters, den føromtalt Kræmmer, *Johan Christensens* Pynt ansloges til en Værdi af 200 Rigsdaler, hvilket dog vist maa være noget overdreven. Jeg var meget lille, da jeg første Gang fik Tilladelse til som Tilskuer at overvære denne Festlighed, der dengang skulde foregaa i Nærheden af mine Forældres Bopæl i og ved Egholm Mølle,

som da ejedes af *Jens Mølgaard*. Her samledes Tilskuere i Hundredvis, og mine Forældre var ogsaa med og havde mig ved Haanden.

Paa en Mark norden for Møllen var to stærke Stænger rejst, og i Mellemrummet mellem disse Stænger foroven anbragt et Tov, der var stukket igennem begge Ender paa en Tønde, og i denne Tønde fandtes en Garnnøgle. Til den bestemte Tid mødte alle Ryttere i Møllen i deres fulde Puds, og efter at have indtaget en lille Forfriskning blev de ordnede af deres Kommandør, en Gaardmand ved Navn *Jens Krænsen* (Christensen), som havde været Soldat. Han havde Sabel ved Siden, medens de øvrige Ryttere hver havde en forsvarlig Kølle. De red nu ud paa Marken til Festpladsen og ordnede sig her i Geled i kort Afstand fra den ophængte Tønde. Kommandøren trak sin Sabel og sænkede den. Paa dette Tegn red første Mand paa højre Fløj i Galop eller skarp Trav hen under Tønden og gav i Forbifarten denne et godt Slag med sin Kølle, vendte derefter Hesten og red tilbage uden om Tilskuerne og stillede sig paa venstre Fløj. Hver Gang Kommandøren sænkede Sabelen, red den næste i Rækken frem paa samme Vis og saa fremdeles. Alt gik med en Alvor og Orden, som om det var til militær Manøvre. Efter længere Tids Forløb begyndte Tønden at blive mør efter de mange haarde Slag, og nu steg Spændingen baade blandt Deltagerne og Tilskuerne til det højeste. Den, efter hvis Slag Garnnøglen faldt til Jorden, blev Konge, og Kommandøren red hen foran ham og sænkede Sabelen og bøjede sig ligesom den øvrige Skare. Musikken blæste paa Klarinetterne, og hele Skaren med Kongen i Spidsen og Kommandøren med skuldret Sabel paa venstre Side red nu ned i Møllegaarden, hvor der

atter indtoges nogle Forfriskninger. Derpaa red Skaren i ovenanførte Orden med Musikken i Spidsen rundt til alle Bøndergaarde, der ikke laa for afsides. Her blev de, siddende paa Hestene, opvartet med Æbleskiver og Mjød eller gammelt Øl, hvorpaa Musikanterne blæste et Stykke, og Skaren red nu til den næste Gaard, indtil den havde været rundt i de forud bestemte Gaarde og tilbage til Møllegaarden, hvor der var mødt Karle og Drengene for at tage mod Hestene og føre dem hjem til deres respektive Ejermænd. I Møllens store Øverstestue var dækket et langt Bord med to Sidefløje, her tog nu Rytterne hver med sin Dame Plads; Kongen og Dronningen midt for det store Bord, Rytterne beholdt under Maaltidet deres pyntede Hatte paa Hovedet, og Musikken spillede. Naar Spisningen var forbi, ryddedes Stuen, og Dansen begyndte. Kongen og Dronningen dansede ene den første Dans og derefter alle de andre Kavalerer med Damer, bestandig med Hatten paa. Naar saa denne formelle Højtidelighed var til Ende, lagdes Hattene til Side, og derefter gik det til som ved en almindelig Dans paa Landet. Den Skik at holde Fastelavns-gilde med Ridning vedblev at holde sig i min Fødeegn i mange Aar efter, men er nu, saa vidt jeg ved, ikke øvet i hen ved halvtredsindstyve Aar.«

EN ORDENTLIG RIDETUR

I *L. M. S. Østergaards* Erindringer findes der en Beretning om en Ridetur af en lidt usædvanlig Art. Østergaard, der var født i København 1826 og døde i Nyhuse ved Hillerød 1903, var fra 1840 til 1845 i Handelslære i

Helsingør hos en Købmand, der hed *Andreas Larsen*, og som drev en stor Handel, ikke mindst med Korn.

Fra sin Læretid der gengiver Østergaard følgende spændende Oplevelse: »En Dag kom Møller *Rasmus Kjerboe* ind i Butikken og sagde ganske hæsbæsende: »Skynd dig at klæde dig om, du skal straks ride til Frederiksborg!« Dette lod jeg mig ikke sige to Gange, da Hjertet derved kom til at sidde lige oppe i min Hals, saa jeg blev hurtigt færdig.

Da jeg kom ned i Kontoret, var der til Stede Principalen, Møller R. Kjerboe og Dyrlæge *Carøe*. Den første sagde til mig: »Vil du ride til Møller *Vosbein* paa Ladegaardsmøllen ved Frederiksborg med dette Brev? Du kan saa blive borte til i Morgen Middag.« Dyrlæge *Carøe* paalagde mig at ride den første Mil paa et Kvarter, »de andre tre Mil maa du ride paa $\frac{3}{4}$ Time, du kender jo Hesten og ved, den kan gaa Turen,« sagde han.

Saa steg jeg til Hest. I dejligt Frostvejr med aldeles glatbanet Vej fløj den prægtige Blodshest som en Stormvind hen ad Landevejen, og bestemt en Time efter afleverede jeg Brevet til *Vosbein*, der sad paa sin Vogn, der holdt ude paa Landevejen. Han steg til Vogns, da han saa mig komme. Han kørte straks ad Landevejen til Hillerød, men tog ikke til Helsingør, saa jeg mener, hans Tur gjaldt København.

Efter en Times Bedning i Ladegaardsmøllen red jeg til mine Forældres Hjem. Paa min Tur forbi Lille Dyrehavegaard (lidt Nord for Hillerød, hvor Forældrene paa dette Tidspunkt boede) hilste jeg paa min Fader, og jeg erindrer, at den Velkomsthilsen, jeg fik af Fader, var ikke særdeles venlig, da han bebrejdede mig, at jeg red

saa stærkt, men da jeg forklarede ham, at jeg skulde ride 3¹/₂ Mil paa en Time, maatte jo hans Sind mildnes.

Næste Dag red jeg ad Helsingør til, men da jeg kom til Runddelen ved Fredensborg, faldt min Hest, dog uden at slaa sine Knæ itu, men jeg slog begge mine Knæ ganske i Mas. Det smertede mig forfærdeligt, jeg laa paa Vejen og kunde ikke røre mig af Stedet, men jeg holdt dog min Hest ved Tøjlen.

Just som jeg var kommet i denne for mig uhyggelige Stilling, kom Konsul *Ellab* fra Helsingør kørende med nedslaaet Wiernervogn; han kørte selv Hestene og drejede af Vejen for dog ikke at overkøre mig – hvor harmedes jeg ikke over denne hans skændige Opførsel imod mig.

Straks efter, at Vognen var passeret forbi, kom *Jens Hansen* paa Runddelen og bragte baade Hesten og mig ind til sig, jeg er endnu hans Hustru teknemmelig for den Omhu, hun viste imod mig ved at renvaske mine ituslæede Knæ og befri disse for den i Saaret indtrængte Grus og for Laanet af et Par Benklæder, da mine egne var ubrugelige i den sørgelige Tilstand, hvori disse befandt sig. Naa, jeg fik igen Hesten frem og kom i god Behold hjem igen.«

KØRSEL DENGANG

L. M. S. Østergaard (1826–1903) var, efter at han var udlært i Helsingør, i Tjeneste hos Købmand *Jacob F. Bruhn* i Hillerød fra 1845 til 1847. Han fortæller i sine Erindringer forskelligt om Datidens Kørsel.

Det var jo længe, før Jernbanen kom til Nordsjælland, og al Befordring paa Landjorden skete derfor med Vogn. Herom skriver Østergaard bl. a.: »Hver Uge afgik Køb-

mandsvognen til København, kørt skiftevis enten af Principalen eller af mig, saaledes at jeg som almindelig Regel hver Dag kørte ind med et Læs Sæd og hjem med et Læs Varer, der bestod af alle mulige Slags Købmands-artikler. Et saadant Læs udgjorde i Vægt ca. 14 Skippund (1 Skippund var 20 Lispund à 16 Pund, altsaa 160 kg). Der skulde stærke Heste til at trække saadant Læs, og vi havde ogsaa et Par meget gode sorte Heste. Det var ofte forbunden med Vanskeligheder at tilendebringe en saadan Tur, naar Vejen var daarlig som i Foraaret eller Efteraaret eller Vinteren, naar der laa megen Sne, eller Føret var glat . . .

En meget stor Gene var det, naar man mødte en Række tomme Bøndervogne, der kørte hjem fra København, idet saadan en Vognrække kunde naa op til 100. Der var da intet andet at gøre end at holde stille, naar man naaede en saadan Vognrække, der havde været i København med Tørv eller Kul . . .

Diligencen kørte to Gange ugentlig til København, aaben Vogn med 11 rejsende à 2 Kr. pro persona. Vejen var dengang saa slet og Hestene saa usle, at disse næppe kunde trække Vognen op ad Bakken ved Skovlyst, der altid stod i ufremkommelig Ælte. Af Mangel paa anden Morskab var det blevet en yndet Sport, at en Del Borgere fulgte Diligencen op over denne Bakke for at skyde bag paa Vognen og hjælpe denne frem.

— — —

Den mest anstrengende Tur i mit Liv. Der var Bal paa Stutteriet for hele dets Personale Fredag Aften, ogsaa jeg var indbudt, og da dette var meget livligt, kom jeg først hjem Lørdag Morgen. Denne Dag var vel ikke meget anstrengende, da det ikke var Torvedag. Om Dagen bad,

eller befalede, min Principal mig at rejse til Holbæk for hos en derboende Købmand at hæve 800 Rdl., han havde tilgode. Lørdag Aften Kl. 6 passerede Brevposten fra Helsingør Hillerød paa Turen til Hamborg, denne Post kaldtes Hamborgpost eller Kugleposten.

Postsækkene befordredes i en Kugle, der hang i fire Fjedre med Kuskesædet foran. Dette var saa smalt, at det egentlig ikke gav Plads til mere end een Person, men Kusken forstod at indrette det saaledes, at der kunde sidde en hos ham. Med denne Befordring kørte jeg saa til Roskilde, hvor jeg ankom $9\frac{3}{4}$ ($\frac{3}{4}$ Time pr. Mil). Gæstgivergaarden »Møllehusene«, der laa Nord for Byen tæt udenfor denne, søgte jeg til. Her traf jeg en Fragtmand fra Holbæk, der alt havde tre rejsende til Holbæk, nu tilbødes der mig Plads. Det var altid en Regel, at et saadant Fragtlæs ikke kørte gennem Borrevejle Skov uden at være ledsaget af fire Mand. Vi blev da hver forsynet med en kort Infanteri-Sabel med Skuldergehæng. Jeg syntes, denne Udrustning var mere end kostelig. Da et saadant Fragtlæs, der blev trukket af 6 indtil 10 Heste, indeholdt en urimelig Mængde Varer, baade læssede paa Vognen og hængende ved dens Sider og Bagsmække, udgjorde en uhyre Vægt, kunde der selvfølgelig ikke være Anledning til at sidde oppe paa Læsset, men vi maatte jo gaa ved Siden af Vognen, saa denne Tur paa 4 Mil tog den lange Tid af 10 Timer. Efter endt Rejse serverede Fragtmanden i sit Hjem en pæn Frokost til os alle.

Saaledes tilbragtes den anden Nat uden Søvn og dog med nogen Anstrengelse. Nu besøgte jeg Købmanden og fik de 800 Rdl. udbetalt. Det kan jo synes, som det havde været det fornuftigste, om jeg havde overnattet i Holbæk, men jeg troede at have den Forpligtelse at bestræbe mig

for at komme hjem saa hurtigt som muligt, og med dette Syn paa Sagen begav jeg mig Kl. 12 paa Vejen til Hillerød. Jeg gik da over Eriksholm og Langtved Færge, derfra til Skibby Kro, hvor jeg kendte Krofolkene, Carlsen. Hele Huset var fuldt af Folk, da der var »Tjenerbal«. Tjenere i Livrè med baade Guld, Sølv og Uld paa de opstaaende Kraver og Haandlinninger, Kuske i lange Frakker med Guld- eller Sølvknapper baade foran og bagpaa.

Bestyrelsen for Ballet var meget opmærksomme imod mig. De bad mig deltage i deres Fest, hvor jeg nok skulde more mig, men jeg takkede og undskyldte mig med, at jeg ikke havde Tid. Da jeg havde faaet mig en vældig Portion forløren Skildpadde til Livs, fortsatte jeg Vejen til Frederikssund for der at søge Logi for den frembrydende Nat, men efter forskellige Stormløb paa Gæstgivergaarden maatte jeg opgive mit Forsøg og traskede videre ad Hillerød til. Anstrengt og træt var jeg vel sagtens, da jeg kom forbi Favrholm, thi i min Fantasi stod jeg lige foran en dyb Grav, der ligesom en Afgrund aabnede sig for mig. Jeg stod stille, saa mig om, kendte Stedet, hvor jeg stod, og vidste, at der ingen Grusgrav fandtes. Op fra Dybet steg en lille Nisse med rød Hue paa Hovedet og stirrede lige op til mig. I Bevidstheden om, at her ingen Afgrund fandtes, og at Nisserne kun eksisterede i Fantasien eller paa Billeder til Juletræet, gik jeg rask fremad og traadte Nissen lige paa Hovedet og fortsatte saaledes Vejen, men ikke langt derfra saa jeg et Træ. Jeg vidste, at der ejheller fandtes noget saadant. Ud fra Træets Top rakte en ganske tynd Gren i Vejret, og fra dens yderste Spids balancerede en dejlig, luftigklædt Kvindeskikkelse holdende en uhyre lang Papirrolle i sin Haand, og hvor jeg vendte Blikket, stod hun

for mit Syn. Jeg standsede og tænkte over, hvad det vel kunde være. Min Tanke var klar nok, jeg vidste og sagde mig selv, at dette ligesom Nissen var en Følge af Overanstrengelse.

Jeg gik videre hjemad til mine Forældre, der boede paa Skovlyst, hvor Moderen straks hørte sin trætte Søn banke paa Ruden og lukkede ham ind til sig. Træt var jeg, søvnig maatte jeg vel ogsaa være, jeg lagde mig straks paa Sengen, hvor Fader personlig maatte trække Støvler og Frakke af mig.

Der laa jeg nu Kl. 4 Mandag Morgen efter i 3 Nætter ikke at have sovet, danset den 1. Nat, kørt 5 Mil og gaaet 4 Mil 2. Nat og i den 3. Nat afsluttet Hjemturen fra Holbæk med 9 Mil. Gak du hen og gør ligesaa!«

Dette var et Par Prøver paa, hvordan man rejste i 1840'erne. —

DEN SNARRAADIGE GREVINDE

Medens *Frederik VII* og Grevinde *Danner* opholdt sig paa Frederiksborg Slot, hændte der et og andet, som ikke er blevet glemt.

En Dag havde Kongen og Grevinden spist Frokost paa Fredensborg. Under Maaltidet havde Grevinden bedt Kongen om en Gunst til en Mand, der havde henvendt sig til hende. Kongen afviste det, men da hun paa Hjemvejen til Frederiksborg plagede for at faa Kongen til at give efter, blev han vred, og der opstod en bitter Ordstrid. Pludselig kommanderede Kongen Holdt og betydede Jægeren paa Bukken, at Grevinden ønskede at stige ud. Det havde regnet om Natten, saa Vejen laa i eet

Søle. Hun stod et Øjeblik tvivlraadig, men naaede dog at hviske til Jægeren, at de skulde sørge for at køre langsomt tilbage.

Hun stod ved en Allé, der førte ind til en stor Bondegaard paa Nødebo Mark. Ejeren, *Ole Pedersen*, stod paa Gaardspladsen, optaget af at spænde to fyrige Heste for en lille let Vogn. Dem havde han lige købt for at sælge dem videre til en Præst der i Nærheden. Bonden, der som de fleste der paa Egnen godt kendte Kongens Gemalinde, blev helt befippet over det fornemme Besøg. Den snarraadige Grevinde gav hurtigt Besked om at blive kørt til Frederiksborg – alt hvad Remmer og Tøj kunde holde. »Kør mig ad Genveje over Markerne, saa jeg kan naa derud inden Hans Majestæt, som Du ser didhenne! Kommer Heste eller Vogn til Skade, erstatter jeg det, og kommer vi først, skal jeg aldrig glemme den Tjeneste, Du har vist mig!« Et Øjeblik efter for Ole Pedersens Heste af Sted i vild Galop over Stok og Sten. Kuskens var kendt med Bivejene, han var stærk og hans Passager ikke bange for det voldsomme Tempo.

Da den lette Vogn rullede ind paa Slotspladsen med Hestene hvide af Skum, rystede Kuskens store Hænder; han hjalp Grevinden ud af Vognen, hun saa sig om med et triumferende Blik: Kongen var endnu ikke kommen! »Kør nu skyndsomst din Vej, men søg mig i Morgen Formiddag!« Mens Ole Pedersen kørte bort, skyndte Grevinden sig op og klædte sig om i en Dragt, som hun vidste, hendes Gemal holdt særlig meget af. Da Kongens Vogn kort efter svingede ind, og han forlængst havde angret sin Vrede, stod hun smilende paa Trappen med udbredte Arme og tog imod ham: »Jeg vandt Væddemaal!« Alt var lutter Solskin, Kongen havde intet at fortryde, Grev-

inden fik sin Bøn opfyldt, og Ole Pedersen blev rigeligt belønnet. Men Jægeren og Kusken var lige maabende og betaget af Situationen: »Jeg tror Gud døde mig, at Hendes Naade ogsaa kan flyve gennem Luften!«

DA KONGEN KØRTE RASK

Mens *Frederik VII* residerede paa Frederiksborg Slot, hændte det ogsaa, at han kørte hurtigt, og herom berettes der følgende. Der blev kørt og redet meget i Nordsjælland. Staldetatens Personale paa Frederiksborg var oftest gamle Soldater. Ingen kørte raskere end Kongens Kuske, men Hestene var dog altid i god Stand – hvad enten det drejede sig om de fuldblods, de smaa Ølændere eller Islænderne.

Da en af Adjudanterne en Dag kørte ud med Kongen i en aaben, lav Jagtvogn med Firspand, red Forløberen paa en af de forreste Heste, mens Kongen selv holdt Tømmerne til de bageste. Det gik rask. Efter en lidt farlig Situation forklarede Kongen beroligende Adjudanten: »Jeg vilde kun vise dig, hvor stor Tillid jeg har til mine gamle Husarers Dygtighed og Paapasselighed.«

ET RIDT, DER FIK FØLGER

Frederik VII var musikalsk. Som Kronprins havde han anskaffet sig en Harmonika. Det adspredte ham ogsaa, naar Grevinden sang for ham, akkompagneret af Læreren. Kongen komponerede ogsaa en Smule. Han har saaledes komponeret Melodien til *Ernst von der Reckes* »Sjælland, Sjælland med Skov og med Sø.«

Engang boede den norske Violinist *Ole Bull* paa Slot-
tet for at underholde Kongen. Da de en Dag skulde paa
Tur, fik Kunstneren den fyrige Nero at ride paa, Hesten
tog Magten fra ham og løb løbsk. Et Øjeblik saa det ud,
som det skulde gaa galt, og Kongen blev nervøs, men i
sidste Øjeblik lykkedes det Rytteren at tæmme sin viltre
Hest.

»En Hest er kun et ringe Offer for Ole Bulls Liv,«
raabte Kongen midt paa Landevejen til Fredensborg, da
Faren var overstaaet. Hesten blev skudt, da de kom til-
bage, men næste Dag skænkede Kongen Ole Bull en
Diamantring. »Jeg siger endnu engang, det var en sand
Lykke for mig, at det gik, som det gik i Gaar! Jeg vilde
aldrig have tilgivet mig selv, hvis De var kommet til
Skade! Tag nu min Tak og denne Ring som en Erindring
om Kongen af Danmark! Gud være med Dem!«

HURTIGKØRSEL

Jørgen Hansen i Taagerup var saa vældig kørende. En-
gang skulde han køre for et Par Kammerherrer hjem fra
en Kongejagt. Hestene var meget urolige, og Kammer-
herrerne spurgte saa, om han kørte fornuftigt. »Jeg kan
Fanden bryde mig int holde dem,« svarede *Jørgen Han-
sen*, og han kørte til, saa han kørte omkring hele Toget
– Kongen ogsaa – og var i Frederiksborg længe før de
andre. Men Kammerherrerne var kede af det og sagde
til *Jørgen Hansen*, at han maatte vente, til Kongen kom,
og selv tage Straffen for sin Forseelse. »Det skal jeg Fan-
den bryde mig nok,« svarede *Jørgen Hansen*.

Da Kongen kom, bad Kammerherrerne ham meget

undskyldte, de var kørt omkring ham, men det var Bonden, der var tosset. »Ham maa jeg tale med,« sagde *Frederik VII*, og han fik fat paa Jørgen Hansen. »Hvordan turde Du vove at køre omkring mig?« spurgte Kongen. »Jeg kunde Fanden bryde mig int holde Hestene,« svarede Jørgen Hansen. »Ja, det tror jeg nu ikke,« svarede *Frederik VII*, »men en Straf skal Du have, og det skal være den, at næste Gang jeg skal paa Jagt, saa skal Du køre for mig.« –

EN DRAMATISK KØRETUR

For en Del Aar siden har Maleren *Erhard-Hansen*, Hillerød, fortalt mig følgende. Medens *Frederik VII* residerede paa Frederiksborg Slot, hændte det nu og da, at Fortællerens Bedstefader, kgl. Kammersanger *Christian Hansen*, blev tilsagt til at komme til Hillerød for at synge for Majestæten.

Efter en saadan Begivenhed traf Kammersangeren en velhavende Mand, der var kørende i egen Landauer og netop skulde ind til København. Han tilbød *Christian Hansen* Plads i Vognen, og de kørte af Sted. Et Stykke inde i Skoven naaede de to Kulsviere, der havde stort Læs og derfor kørte med jævn Fart. Kusken paa Landauerens, der havde et Par raske Heste for, vilde køre udenom, men Kulsvierne kørte bestandig i Siksak, saa det ikke var muligt at komme forbi. Endelig saa det da ud til, at det skulde lykkes. »Kør til, Per!« raabte Manden i Landauerens, og Per skulde lige til at stryge udenom, da de to Bønder sprang af Vognene og greb Hestene i Hovedtøjet. Det var dog mere, end man kunde finde sig i.

Vognens Ejer og Christian Hansen, der iøvrigt selv var af Kulsvieræt og en stor og kraftig Mand tillige, sprang ud af Vognen og gennempryglede de to Bønder. Og saa kørte de af Sted mod Byen, alt hvad Hestene kunde springe.

Men inde ved Lyngby stod de to Herrer af Vognen, drejede ind ad en Sidevej og gik til Fods det sidste Stykke, mens Per kørte videre med den tomme Landauer. Det viste sig at være velbetænkt, for kort Tid efter blev Vognen indhentet og omringet af en halv Snes ridende ældre og yngre Kulsviere, der havde spændt Hestene fra Vognene og nu kom jagende i Galop med Knipler i Hænderne. Kusken gjorde de ikke noget, men havde de to Herrer været der, var det jo nok ikke gaaet dem saa godt.

UNDER VOR SIDSTE KRIG

I Værket »*Under vor sidste Krig*«, samtidige Dagbogsop-tegnelser og Breve fra Mænd og Kvinder af alle Stænder, samlede og udgivne af *Karl Larsen*, 1897, findes der et Afsnit, der hedder »En Rytterkorporal i Felten«, hvori der meddeles Uddrag af en udførlig Dagbog, som en 24aarig Korporal i 5. Dragonregiment, en Husmandssøn fra Fyn, har ført.

I Skildringen af Tilbagetoget fra Dannevirke, hvor man var ude for mange Strabadser, skriver han et Sted: »Det er en mærkelig Fortrolighed, der efterhaanden i saadanne Forhold udvikler sig mellem Mand og Hest, det var meget almindeligt at se Hesten ligge og Manden ovenpaa eller til Dels mellem Benene, begge sovende, jeg har aldrig set en Hest rejse sig eller gøre noget, saa-

længe Manden rolig blev liggende; heller ikke har jeg nogen Sinde hørt, at der har været afstedkommet Skade ved dette Fortrolighedsforhold.«

Mandag den 8. Februar hedder det: »Som i Aftes befalet, stillede Eskadronen Kl. 5. Vejen er i Dag paa mange Steder glat, dog gik det an, saa længe vi red paa Bivejene, men da vi $\frac{1}{4}$ Mil Syd for Haderslev kom paa Chausseen, var denne saa blank og glat som et Spejl, saa det var næsten en Uumulighed at passere den med vore glatskoede Heste, ikke destomindre red vi vedholdende i stærk Trav. Det er en Selvfølge, at dette ikke lod sig gøre, uden at en stor Del faldt, hvad jo ogsaa var Tilfældet; ikke sjældent saa man 2–3 Heste ligge paa et Sted, og med fortvivlede Anstrengelser forsøge at komme op, hvad der ikke var nogen let Sag, ikke alene fordi det var glat, men ogsaa fordi at den ene Hest, under sine forgæves Forsøg paa at springe op, slog en anden, som havde været heldigere, om igen. Uagtet der vistnok i Dagens Løb var falden over 50 Heste, ved jeg ikke et eneste Tilfælde, hvorved nogen er kommen til Skade, skønt det mange Gange saa farligt ud, naar Heste og Folk saaledes væltede sig mellem hverandre. Naar Marchen ellers er tilstrækkelig langsom, og Fjenden ikke er i Nærheden, sidder man af Hesten og trækker den, men under de forhaandenværende Forhold var dette ikke tilraadeligt.

Først da vi kom til Haderslev Gader, sagtnedes Marchen til Skridt, men der gjordes ikke Holdt i denne By. En sjælden Godhed lagde Haderslev Borgere for Dagen, da vi red gennem Byen. Uagtet vi blev ved at ride uden at standse, beværtedes vi paa Hestene med Spise og Drikke af alle Slags. Hele Fade med skaaret Smørrebrød eller Hvedebrød, Æbler, Konditorkager, Stykker Kød,

Frederik V (1723–1766) Kobberstik af J. M. Preisler efter J. F. J. Sals Rytterstatue paa Amalienborg Plads. Afsløret 1771. Ovennævnte Rytterstatue er samtidig et Monument over den ædle Frederiksborgrace, idet Billedhugger Saly benyttede syv forskellige Heste som Model. De blev hentet i den kgl. Stald ved Christiansborg, og de tilhørte alle Frederiksborgracen.

Flæsk (kogt eller stegt), Flasker med Vin, Spirituosa, Øl, ja selv Kaffe og varmt Øl bragtes os, endogsaa et Par Steder i Kopper. Midt i vor Modløshed var det en Glæde

at se de gode Haderslev Borgere kappes om at hjælpe os. De vidste, sagde de, at var det gaaet uheldigt, saa var det ikke Soldatens Skyld, at han havde gjort sin Pligt, derom tvivlede de ikke.«

Korporalen fortæller om Turen videre mod Nord, til de naaede Christiansfeldt, hvor de beværteades ligesom i Haderslev »dog i mindre Maalestok«, og saa fortsætter han: »Jeg havde været saa heldig ikke at falde med min Hest indtil i denne By, men her maatte jeg ned, rigtignok af den Grund, at min Sidemand faldt og i Faldet slog Benene fra min Hest, der ved dette pludselige Fald forsløg Munden, saa den blødte stærkt; derved var intet at gøre, jeg maatte op igen og følge Trop. Det gjorde mig ondt for Dyret, og jeg skændte paa den menige, der saa uforsigtigt havde redet tæt ind paa mig, hvor hans Plads ikke var.

Under disse Forhold lærer man, hvad det vil sige at have en god Hest; ja, selv om denne er mindre god, indtræder der et Venskabsforhold, som man godt kan sige, er gensidigt, idet Hesten meget snart lærer at kende sin egen Rytter fra de andre. Jeg skal dog med et Par Ord forevige min tro og kære (kan jeg gerne sige) gamle brune Vallak, som troligt til Dato har baaret mig uden et Øjeblik at vise Modvilje, ja endog ved Lejlighed har vidst at finde Vej, naar jeg var ude af Stand til at vejlede den, f. Eks. da vi den 3. Februar i Eggebæk alarmeredes. Efter at være kommen til Hest, skulde jeg dengang hen i Præstegaarden, hvor Ritmesteren boede, for at afhente Estandarten; men det var et saadant Bælgmørke, at jeg, der forøvrigt ikke ser godt om Natten, ikke kunde se en Haand for mig, jeg maatte derfor overlade til Dyret at finde Vejen, og det var, ligesom den vidste Besked, thi

uden at standse eller gaa et eneste Skridt fejl trods de forskellige Bøjninger, Vejen gør, gik den langsomt men sikkert, indtil den stod ved Præstens Port, der imidlertid blev lukket op, og jeg fik Estandarten med til Samlingspladsen. Det er en Regel, at naar vi kommer til Kvarter, jeg da først afleverede Estandarten, hvor Ritmesteren bor, og ligeledes ved Afmarchen afhenter den igen, men at Hesten deraf kunde vide Besked, er næsten utroligt, men ikke desmindre sandt; jeg har mange Eksempler derpaa.«

TORVEKØRSEL I NORDSJÆLLAND

Naar Landmændene i ældre Tid skulde afsætte deres Produkter, Sæd, Smør og Flæsk, kunde det ske derved, at de kørte til Torvs i Hillerød eller Helsingør, men ofte kørte de til København, hvor den største Afsætning naturligvis fandtes. Vi gengiver forskellige Træk fra Anders Uhrskovs Bog »Dagligt Liv«, 1924.

Gaardejer *Jens Mortensen*, Sigerslevøster, har fortalt mig en Del om disse Københavnsture. Hans Far, *Niels Mortensen* (1829–1908) var en meget haardfør Mand. Han var over halvfjerds, inden han brugte Underbukser og Vanter, og naar han kørte til København, havde han ingen Overfrakke paa. En ekstra Bindeærmestroeje uden paa Vesten det var det hele. Kunde de ikke holde Varmen, naar de sad paa Vognen, sprang de af og bankede Armene. Naar de skulde til København med deres Produkter, kørte de hjemmefra Kl. 4–4½ om Eftermiddagen, bedede lidt i Farum Kro og overnattede i Søborghus Kro. Det vil sige, de laa oven paa Læsset og sov. Meget blev

det ikke til, for der var bestandig Uro. Jens Mortensen, der er født 1877, har ogsaa kørt ind med Halm og Hø, som de solgte paa Halmtorvet, hvor de var tidligt om Morgen.

Niels Mortensen fortalte, at de tidt var i Konflikt med *Tørvegnierne*. Saadan kaldte man Tørvebønder, der paa Grund af deres Læs maatte køre langsomt, hvilket udtryktes ved, at de *gned*. Tørvegnierne kørte i lange Rækker. Man kunde møde dem hele Natten, men oftest hen paa Morgenstunden.

Tørvegnierne vilde ikke køre til Side, og de andre skulde skynde sig paa Torvet. Saa blev Pisken brugt, og det blev nu og da til Slagsmaal. Naar de var færdige paa Torvet, kørte de hjem, de naaede gerne hjem i Mørkningsen. Der gik altsaa kun een Dag, men der var ikke Tale om at sove længe næste Morgen. Var det om Sommeren, maatte de op Kl. 4. –

Det var usikkert at færdes dengang og især, naar Folk kom fra København, for saa vidste man, at de havde Penge. Engang da Niels Mortensen kørte hjem, sprang pludselig en Mand op i Vognen og greb fat i Tømmen: »Har Du Penge, Niels Morten?« – »Ja, gu har jeg Penge,« svarede Niels Mortensen og smag ham en med Pisken, Hestene en til og saa af Sted. Han var meget stærk. Han kunde løfte en Tønde Rug paa sig den Vinter, han gik til Præsten. –

Med Hensyn til Tørvegnierne skal jeg gengive et lille Træk, som en Mand fra Horns Herred har fortalt mig. Min Bedstefar – fortæller Manden – skulde engang til København med Furage fra Godset (Jægerspris), men saa var der en Tørvebonde, der *gned* foran. Han sad, som han sov, men Bedstefar opdagede, at han var vaagen nok,

for hver Gang Bedstefar holdt til venstre, holdt han ogsaa til venstre, og holdt Bedstefar til højre, holdt Tørvebonden ogsaa til højre. Vejene var meget smalle, saa det var ikke let at køre om ved hinanden. Nu havde Bedstefar fire brogede Heste for, det var et dejligt Forspand, og saa satte han Fart paa og kørte omkring, men Vognen tog fat i Tørvelæsset, saa det og Bonden røg lige i Grøften. »Men paa Tilbagevejen skulde jeg ikke ind i nogen af Kroerne,« sluttede Bedstefar. –

Tørvestrygning var iøvrigt i flere af Amtets sydlige og sydøstlige Sogne en stor Indtægtskilde, og Salget foregik mestendels i København. *Rich. Bondesen* fortæller efter sin Bedstemors Beretning om Tørvesalget fra Blovstrød i ældre Tid. Naar Sæden var i Hus og Efteraarspløjningen til Ende, begyndte Kørselen med Tørv til København. Man kørte som Regel to Gange om Ugen og gerne med to Vogne. Den ene Vogn kørtes af Husbonden selv, den anden af Karlen eller, hvad der ofte var Tilfældet paa mindre Gaarde, af Pigen. Tørven var i de fleste Tilfælde forudbestilt. Disse lange Ture med tunge, faste Vogne kunde ikke gøres ud i et. Man kørte hjemmefra om Aftenen, og naar efter et Par Timers Kørsel den første Kro var naaet – for de Blovstrød Bønders Vedkommende Rudersdal – holdt man Hvil. Hestene blev sat i Stald, og Kusken tog sig en Lur paa en tre, fire Timer. Saa fortsatte man igen til en af Kroerne nærmest København, hvor Hestene atter fik et Foder, mens man selv nød sit medbragte Ost og Brød med et Par Snapse til af Kromandens Brændevin. Dette Ophold var af kortere Varighed, og naar Dagen gryede, rullede man ind af Byporten. Her maatte man dog gøre et lille Ophold for at »sise«, d.v.s. betale Told. Naar Bonden saa havde

faaet afhændet sine Tørv, kørte han hen i en Gæstgivergaard, hvor hans Heste fik et Foder og han selv et Par Mellemmader. Her traf han ogsaa Venner og Bekendte, han spurgte Nyt, og han fik sig maaske tillige et Slag Firkort. Tiden for Hjemkørselen blev ogsaa fastsat, thi det var bedst at køre i Følge for at klare sig for det Røverpak, der holdt til i Gels Skov og Rudesdal Skov. I Række kørte saa Bønderne tilbage, hver siddende oven paa sit Møglæs. Man havde nemlig gerne et Læs Gødning med tilbage fra København.

Om Tørvekørselen fra Stutterup skriver Husejer *Hans Hansen* til mig, at Tørvene derfra var meget efterspurgte. Som Regel gik der to Vogne ind til Byen tre Gange om Ugen. Der kunde være hele Rækker af Tørvevogne herude omkring fra Hørsholmegnen. Tidt og ofte baade drak og sloges de paa Københavnsvejen. Det var gerne Bønderne fra Hørsholm og Bønderne fra Københavns Distrikt, der skulde i Totterne paa hinanden. —

Et Eksempel paa, hvordan det kunde gaa til paa disse Ture, skal berettes her. Engang da de bedede i Rudersdals Kro, kom der en Kulsvier ind, svirende var han — det var han altid — og han havde faaet Kullene godt betalt. Han havde en stor Lærredspose fuld af Sølvpenge. De stod ude i Rejsestalden og snakkede om, at de kunde ikke faa Pengene til at slaa til. Saa kom Kulsvieren ind: »Kan Pengene ikke *slaa til*? Det er Løgn!« og han hiver Posen op af Inderlommen og slog Staldkarlen lige i Panden, saa han faldt om paa Stenbroen. Posen revnede, og Pengene trillede til alle Sider. De var mange om at samle op, og han fik ikke ret mange af dem selv, for der var ingen og kunde lide ham.

Om en Københavnstur med Forhindringer fortæller

Eva Danielsen følgende, som hun har fra sin Farmor. Farmoderen var født 1833, og hun var en 14–15 Aar, da hun første Gang var i København. Det maa altsaa have været i 1847 eller 48. Hun og hendes Broder skulde køre derind med Hest og Vogn for at besøge deres Morbroder, og da de for en Mand i Hundested skulde have nogle Aal med, som Morbroderen skulde sælge for ham paa Torvet, maatte de køre hjemmefra Aftenen før. Aalene havde de i Sække og ikke som nu i Kasser. Alt gik godt, indtil de kom et godt Stykke paa den anden Side af Rudersdal Kro, da knækkede Vognakselen for dem. Akslerne var jo dengang af Træ. De maatte saa læsse Aal, og hvad de ellers havde, af Vognen, og de fik da ogsaa udbedret Skaden ved at lægge et Stykke Træ langs ad Akselen og surre et Stykke Reb udenom.

De fortsatte derefter Kørselen, men det gik kun langsomt, saa de naaede ikke København til Tiden. Morbroderen, som ventede paa dem, kunde ikke begribe, hvor de blev af. Han gik da op i Rundetaarn for at se, om de ikke var i Sigte, og der saa han Køretøjet komme ude ved Flaskekroen, og paa Kørselen kunde han skønne, at Akselen var knækket. —

En Mand, som er blevet overflødig, er den tidligere noksom kendte Hønskræmmer. Om ham fortæller *Lars P. Olsen*, hvordan han med sin Kurv gik fra Dør til Dør og købte Æg i Snesevis. Desuden kørte han omkring og købte Fjerkræ og hjemmeslagtede Svin. Naar han saa havde samlet sig et Læs, kørte han den lange Vej til København for at faa afhændet sine Varer. Paa Hjemvejen var der bedre Tid til at bede i Ballerup Kro, og kom der nu en Flok Handelsmænd sammen, kunde der jo nok blive slaaet et lille Slag, saa det varede noget længe, in-

den Høsekræmmeren kom af Sted hjemad. Efter en saadan Tur spurgte Konen, hvor Manden var blevet af. »Jo,« svarede Manden. »Kongen var i Ballerup, og jeg skulde blive og se ham.« Konen fandt Undskyldningen fyldestgørende. Hun kunde jo ikke vide, at det var Kongen i et Spil Kort, der var Tale om.

Samme Mand var engang kørende i København med Sæd. Da han kommer ind i Gaarden, hvor der skal læsses af, siger Gaardskarlen til ham: »Hvad er det, Du har i Dag?« – »Det er Rug,« siger Manden. Karlen føler paa Sækken: »Det er jo Havre.« – »Hyss, snak ikke for højt om det,« siger Manden, »Hestene maa ikke vide, jeg sælger Havre!« –

EN RIDEDRENGS ERINDRINGER

Afdøde Snedkermester *Martin Olsen*, Nyhuse ved Hille-rød, fortalte mig 1924 sine Erindringer, som blev trykt i min Bog »Bonde og Borger«, der udkom 1928.

Martin Olsen, der var født i Alsønderup 1860, blev konfirmeret 1874, og derefter hedder det i hans Erindringer:

»Imidlertid skulde de nede paa *Frederiksborg-Stutteriet* have en Ridedreng, og da Far før havde været Staldkarl der og nu immeran var Reservestaldkarl der, saa blev jeg tillige med to andre optaget til en Rideprøve for at blive antaget, men om det var, fordi jeg red bedst og for Vægtens Skyld var den mindste, eller det var, fordi jeg altid havde løbet forbi Berider *Lørups*, naar jeg skulde til Byen, mens jeg tjente hos Frederik Hegnsmand ved Seld Skov, hvilket Frøken Lørup vist havde beundret, det ved jeg ikke, men jeg blev antaget.

Generalløjtnant *Frederik Bülow* (1791–1858). Malet af Aug. Jerndorff 1890. (Frederiksborgmuseet).

Dengang havde *Tietgen* købt Stutteriet med de tilhørende Vænger og *Tokøb* eller *Strødam* af Staten. Tokøb var Ridebane for Stutteriet i gamle Dage, mens det var mere militært. Jeg var altsaa ikke Statsembedsmand. Lørup var fremdeles Berider, og Ritmester *Torp* var Leder af Stutteriet. Dyrslæge *Fasting* var fast Dyrslæge.

Der var en tre, fire gamle gifte Karle, hvoraf nogle havde udtjent deres Militærtjeneste paa Stutteriet, de kunde sommetider fortælle noget om, hvorledes de inde i Parcelgangen, som laa imellem Staldene og Ridehuset og stødte op til Sadelkammeret og Kontoret, maatte stille til Rotting af nyskaarne Hasselkæppe, naar de havde forset dem.

Der var ogsaa nogle gifte Mænd og en fire, fem Ungkarle, som aldrig blev antaget, undtagen de havde udlært ved Rytteriet.

Der var en Snes Følhopper i den øverste Stald, som mest bestod af *Lyder* (lukkede Baase, hvori hver enkelt Hest gik løs), i Mellemstalden var en femten, mest unge 3 Aars Plage, og i Hingstestalden var der en ti, tolv Hingste, en seks, otte opstaldede i Baase og fire løsgaaende i Lyder. Den søndre Ende af den lange Stald bestod af fem, seks Lyder med ca. 10 Føl i hver. Der var et hundrede Heste, unge og gamle ialt.

Ungkarlene havde et Kammer tilsammen, hvor jeg ogsaa havde min Seng. En gik Staldvagt hver Nat, det skiftedes de til, han maatte være i Stalden hele Tiden.

Naar de unge Heste kom ind fra Græsmarkerne i Vængerne om Efteraaret, kom alle de treaarige op i Mellemstalden, og saa skulde jeg ride dem en Time daglig om Vinteren. Tallet skiftede, idet der skete en Bortlodning af de Hingste og Hopper, man ikke selv vilde til-

lægge, derfor var der kun en syv, otte som kom op i Mellemstalden, og som jeg saa skulde ride om Vinteren.

Da en voksen Mand ikke maatte ride paa de unge Heste, skulde de have en Ridedreng. Naar Hestene kom ind fra Græsmarken, var de lidt dvaske, og derfor var de temmelig skikkelige til at begynde med. De første Gange red jeg dem i Line, og Lørup holdt Linen, en af Karlene gik lidt bagefter med en Pisk for at holde Hesten fremefter, og hvis den gjorde Tegn til for mange Krumspring, kunde en lille Bevægelse i Linen fra Lørops Side forpurre dens Nykker. Det skete sommetider, at de stod paa Bagbenene og fik Overbalance, saa de faldt ned paa Siden med mig, men da der altid var et tykt Lag Grus i Ridehuset, skete der aldrig andet, end at jeg fik noget Varme i det Ben, som kom til at ligge underneden. Jeg red altid paa de unge paa et sammenlagt Dækken uden Stigbøjler. Saa snart de lystrede Rytteren, red jeg dem frit i Ridehuset. Hen ad Foraaret begyndte de unge Karle at ride nogen af dem.

Berider Lørup red næsten altid derinde, særlig paa en af Russerhingstene (der blev nemlig, da Tietgen overtog Stutteriet, indkøbt to russiske Hopper i Fol samt to russiske Hingste) og dresserede den til at gaa *Spansk-gang*, d.v.s. den bevæger Bagbenene strittende udad og Forbenene krydsende. Men i det hele taget var Hestene altid nogenlunde skikkelige i det dunkle og stille Ridehus, men det kneb mere om Foraaret, da skulde de nemlig læres til at gaa for Vogn sammen med en ældre Hest, hvad der skete ude paa Ridebanen. Jeg maatte ride dem en halv Time, før de blev spændt for Vognen, og da var de sprælske, naar de havde staaet paa Stald og faaet Kernefoder om Vinteren og nu kom ud paa den aabne

Ridebane. Naar Hestene hørte en Lyd fra Vandposten eller lignende, foretog de tidt nogle slemme Sidespring, og da man havde korte Ben, kneb det tidt med at sidde fast, og naar man var færdig, kunde man være meget øm i Laarene, skønt man var vant til at ride. Der var en, der havde haft knækket Halsen som Føl og derfor ikke havde nogen stærk Rejsning, den havde tilmed en ilter Natur, saa den fik mig tidt ud paa Halsen, naar den første Gang slog Enden i Vejret, men jeg var tilbage igen i Sædet, inden den slog anden Gang, saa det lykkedes den sjældn at faa mig af, særlig da jeg siden ved at lære den at kende kunde se paa Ørerne, naar den havde noget i Sinde.

Senere hen ad Foraaret var der en af de ældre Karle, som ellers plejede at ride paa de ældre Hingste, som tilfældig kom til at ride paa den, da vi red samlede, en syv, otte Stykker, i Ridehuset, og da han sad lidt magerlig paa den og ingenting anede, kom han ud over Ørerne paa den. Den ene Stigbøjle slap, men den anden holdt fast, og det kunde jo set slemt ud, men heldigvis holdt han fast i Tøjlen, saa Hesten kunde ikke løbe med ham, kun slæbe ham lidt, til Berideren med Forsigtighed stod af sin Hest – det var en Hingst, han red paa – og fik fat i Hovedet paa den anden.

Engang da jeg red inde i Ridehuset tilligemed Berideren, havde det været Stormvejr, og et af Vinduerne var fløjet op, jeg red skraat over til den anden Side af Ridehuset, men da en af Karlene i det samme var oppe at banke Vinduet i, gjorde min Hoppe et stort Sidespring, saa jeg kom til at hænge paa Siden af den, jeg gjorde mig Anstrengelse for at komme op igen, mens Hesten i flyvende Fart rundede Ridehuset nogle Gange, men da

jeg blev træt og ikke kunde komme op igen, maatte jeg jo spekulere paa at lade mig falde, men da jeg dengang red i Sadel og Bøjler, maatte jeg først sørge for, at Benene kom til at slippe Bøjlerne, at ikke jeg skulde komme til at hænge og slæbe; saa var der altsaa ikke andet at gøre end lade mig falde og samtidig holde fast i Tøjlen, det gjorde jeg saa og kom paa den Maade heldigt fra det.

Om Sommermorgenen red vi allesammen en Tur paa Hingstene ud igennem Skovene eller ud ad Landevejen, men Hingstene var tilredne, saa de var forholdsvis nemme at styre. Frøken Lørup red ofte med paa disse Ture, hun red altid paa *Rubin*, det var – fraregnet Russerne – den mest ædle af Hingstene, han var kort og tæt og meget ilter. Naar vi red samlet ud, skulde han altid være et Hestehoved foran de andre, ellers var han ikke til at have med at gøre. Naar Grimen efter Turen skulde lægges paa ham i Baasen, maatte der passes paa, ellers for han tilbage og op og bed sig fast i de andre Hingste, og saa var der en slem Vrælen og Sparken. Engang red jeg paa den store Russerhingst, som stod i en Lyde, og da vi kom hjem, red jeg ind i Lyden. Da jeg var i Lag med at spænde Sadel af, kom Rubin farende ind til os gennem Døren, som jeg ikke havde lukket efter mig, jeg maatte springe ud i en Fart med det Ridetøj, jeg kunde faa med, og lade Hingstene om Resten, men han kom paa en eller anden Maade straks ud igen, men fløj saa over i Hovedet paa en af de opstaldede Hingste, men han blev dog snart fra Sidebaasen jaget ned igen og op i sin egen Baas. Ellers var Rubin saavel som de andre Hingste umaadelig skikkelig. Pastor *Hostrup* kom en lille Tid ud med sin Søn *Helge*, som fik nogle Timer i

Ridning. Han red altid paa Rubin, og der var aldrig noget i Vejen.

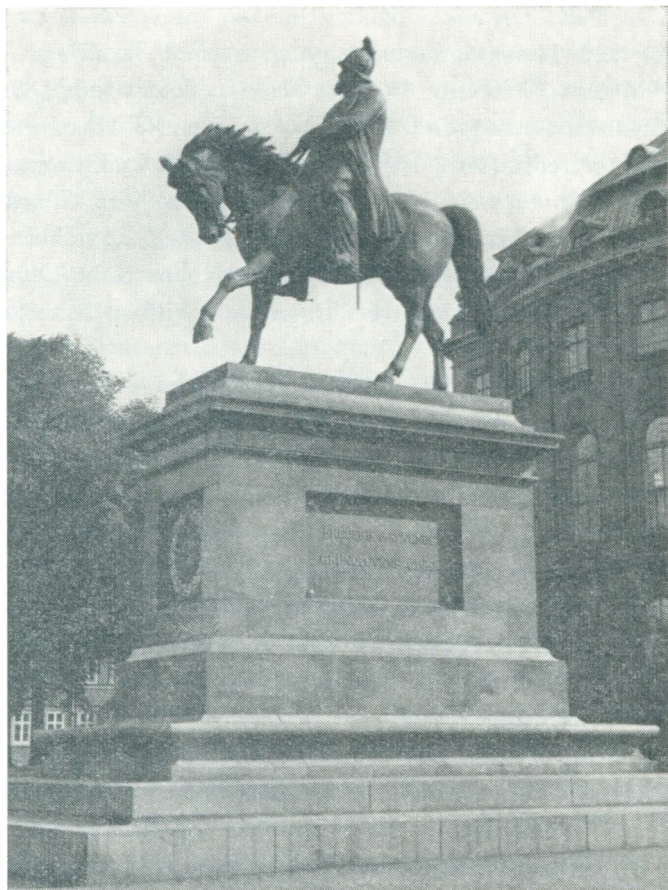
Rubin var Fader til *Hamlet* og en Løvenborghoppe Moderen, og da Rubin var kort og tæt og Løvenborghoppen med en lang, blød, men smuk Ryg og Lænd og en stor flot Halsrejsning, faldt *Hamlet* ud til en smuk Hest, hvad man dog gennemgaaende næppe kan sige om hans senere Afkom.

Da Tietgen ophævede Stutteriet, og Hestene blev solgte, købte et lille Aktieselskab *Hamlet* samt en Hingst ude fra Landet. Jeg red *Hamlet* paa – vistnok det første Dyrskue – 1876, *Hamlet* fik 1. Præmie, men ikke fordi jeg kom først ind med den, for jeg kom sidst, for de skulde jo holdes i Trav, og *Hamlet* var ingen støt Traver. Hvis han skulde have fløjet i Galop, var han sikkert kommet først, for han var let nok.

Saa vidt jeg husker, fik jeg 30 Kr. om Maaneden i Løn paa egen Kost, men da jeg gik hjem til mine Forældre i Nyhusene og spiste, betalte jeg kun de 15 Kr. for Kosten, de 5 Kr. brugtes til Ridestøvler og Klædningsdele, og de 10 Kr. satte Ritmesteren hver Maaned ind paa en Sparekassebog. Saa vidt jeg husker, fik Karlene 60 Kr. om Maaneden. Jeg var der to Vintre og en Sommer.«

EN HESTEVEN

Nordsjælland er Frederiksborghestens Hjemstavn. Denne Hest er kendt baade for sin Skønhed og sin Hurtighed. Den passede derfor godt til Nordsjællænderne, der i gamle Dage satte en Ære i at være godt kørende. Jeg fik engang fortalt, hvordan en Bondekone i et af de sydlige

Rytterstatue af *Frederik VII* (1808–1863) paa Slotspladsen ved Christiansborg. Udført af Vilh. Bissen paa Grundlag af H. W. Bissens Model. Afsløret 1873.

Sogne udtrykte Livets Mening i følgende Ord: »Raske Heste og Penge paa Lommen det er ded, vi lever for.« Et tilsvarende Udtryk har jeg iøvrigt hørt fra en anden Kant af Amtet.

Men der var ogsaa Bønder, der var meget ømme over for deres Heste, og herom handler følgende Skildring.

Maleren, Professor *William Scharff*, der er født 1886 i København og død 1959, har i »Danske Hjem ved Aarhundredskiftet«, fjerde Samling, 1953, redigeret af *Tove Clemmensen*, givet en Skildring af »Et Gaardmandshjem, Haardlandsgaarden i Tisvilde«.

Gaardens Ejer hed *Hans Larsen* og hans Kone *Oline Larsen*. En af Ægteparrets Døtre var *William Scharffs* Mor.

Om dette Hjem skriver Scharff: »Da mine Forældre i en Aarrække ustandselig skiftede Opholdssted, tilbragte jeg Størstedelen af min Barndom paa denne Gaard hos mine Bedsteforældre. Inden jeg kom i Skole, var jeg der ofte og i lange Perioder, og fra jeg var 8 Aar, boede jeg der uden Afbrydelse, indtil jeg i 12-13 Aars Alderen vendte tilbage til mine Forældre og kom i Skole i København. Paa »Gaarden« modtog jeg min Barndoms stærkeste Indtryk, og for mig blev den mit egentlige Barndomshjem.«

I denne fyldige og varmtføjte Skildring fortælles der ogsaa om Gaardens Heste og Hans Larsens Forhold til dem. Vi gengiver:

»Livet paa Gaarden var stærkt præget af Kærligheden til og den nære Samføjelse med Dyrene, der blev behandlet som personlige Væsner. Var en Pattedgris syg og skrantede, gav man den Flaske og tog den med i Seng om Natten, saa den kunde holde sig varm. Køerne og Hestene havde Navne, hvorefter nogle med Forkærlighed gik igen, og man var fortrolig med enhvers individuelle Egenskaber og Særheder, som man respekterede og rettede sig efter. Man snakkede meget med dem og havde al-

tid deres Ve og Vel i Tankerne. Blandt Dyrene paa Gaarden havde Hestene dog en Særstilling, hvilket kom til Udtryk ved, at de blev passet af Mændene, medens alle andre Dyr var overladt til Kvinderne og Drengene. Hestene var næsten en Slags Mennesker. Naar der blev født et Føl, vakte denne Begivenhed omtrent ligesaa megen Glæde og Bevægelse, som hvis det var et Barn, der var kommet til Verden. Blev en Hest syg eller gammel og maatte slaas ned, var det en stor Sorg. For at sikre sig, at Slagteren ikke solgte Hesten videre, forlangtes det, at han skulde aflevere den Hov, hvori min Bedstefaders Mærke var brændt.

Vi havde 5 Frederiksborgere paa Gaarden. Det var stærke, lette Heste med Araberblod i Aarerne. Racen stammede fra Kronens Stutteri i Frederiksborg. Bedstefader elskede disse Dyr over alt og nænnede næsten ikke at bruge dem. Han var ked af at maatte sende dem i Marken eller spænde dem for Vognen, naar der skulde køres til Mølle eller den lange Tur til Frederiksborg. Han overvaagede nøje, at de aldrig blev udsat for noget, der kunde tænkes at overanstrengte dem. Det var hans Stolthed og Glæde at se dem fede og blanke, og han vilde aldrig se i Øjnene, at de faktisk fik altfor lidt Motion og for meget Æde, hvorfor nogle af dem ogsaa døde af Forstoppelse. Ofte stod de i Skum om Morgen, men det blev ikke tilskrevet det altfor rigelige Aftenfoder, næ, det var tydeligt, at Varulven havde redet dem om Natten. Mystik og Overtro prægede paa alle Omraader det daglige Liv. Om Foraaret, naar Køerne for første Gang skulde paa Græs, blev der lagt Jern paa Stalddørens Tærskel. Den Ko, der var saa uheldig ikke at træde paa Jernet, maatte gennem Døren igen, ellers var

den ikke beskyttet mod Trolدتøjet. Det var en kendt Sag, at Skt. Hans Nat var der ingen Skader i Kastaniealleen ved Sandflugtsmonumentet. De var med Heksene paa Bloksbjerg. Slæbte en Høne et Halmstraa efter sig, spaaede det Lig.

Omtrent hver fjortende Dag trak Bedstefar i Stads-tøjet og kørte til Frederiksborg for at torve, ofte var Bedstemor og jeg med. Tidligere havde de maattet køre helt til København, men nu da der var kommet Bane til Hillerød, kunde Gaardens Produkter sælges der til Opkøbere fra Hovedstaden. Vi agede i en Frederiksborgvogn, en særlig Vogntype, smukt malet og rigt prydet med Stafferinger. Inden vi tog af Sted, blev den grundigt eftersat, Fjedrene smurt og Navene skilt og rensat. Turene varede længe, for Hestene maatte aldrig løbe rigtigt, end ikke ned ad Bakke, og op ad Bakke skulde de gaa i deres langsomste Skridt for ikke at overanstrenge. Naar vi endelig naaede Byen, tog vi ind hos Gæstgiver Frederik Olsen i Slotsgade. Vognen med Smør, Ost og Fjerkræ, Flæskesider, eller hvad der nu kunde være, blev kørt ind i den store Port ved Siden af de andre Vogne, og Hestene blev staldet op. Saa gik man ind for at handle og faa noget at styrke sig paa. I Krostuen var man sikker paa at træffe Opkøberne. Man gav sig god Tid og snakkede sig til Rette i al Hyggelighed. Alt Salg foregik paa denne Maade, der var ingen egentlig Torvehandel fra Stader. Bagefter gik man op i Byen og købte Kotøjr, Seletøj eller andet nødvendigt, og havde man været heldig med Handelen, blev der købt lidt Pynt til Kvinderne, en Pibe til Manden eller maaske lidt Stads til den fine Stue. Resten af Dagen tilbragte man hos Frederik Olsen, hvor Snakken gik livligt. Alle Gaardmands-

Rytterstatue af *Christian IX* (1818–1906) paa Ridebanen ved Christiansborg. Udført af Anne Marie Carl Nielsen. Afsløret 1927.

folk fra Frederiksborg Opland, hvilket var det meste af Amtet, kendte hinanden, saa det blev ofte sent ud paa Aftenen, før vi tænkte paa at vende hjem.

Hjemturen var altid en Oplevelse. Gennem Grib Skov kører man helst flere Vogne sammen, det var det sikreste, og først naar man ved Kagerup kom ud i det aabne Land, begyndte man at føle sig hjemme og mere tryg. Var det en lys Sommeraften, saa vi forude paa den høje Himmel de klare Sølvreflekser fra Arresø og Kattegat,

og det skete, at vi ude i Mosen saa Lygtemændene, som prøvede at lokke de vejfarende ud i Dyndet. Jeg har kendt en Kone, som engang har mødt »det lille Folk« ved Ellemosen. I det klare Maaneskin saa hun et helt Bryllupstog med en ganske lille Brudekaret, som blev trukket af en Sølvhest. Det var ikke underligt, at hun aldrig blev gift.

Turen hjem kunde ogsaa være dramatisk og meget besværlig. Paa taagede Aftner, eller om Vinteren i Regntykning eller Snefog, var Mørket saa tæt, at vi ustandselig maatte af og orientere os for ikke at køre i Grøften. Vi havde ingen Lygter paa Vognen og skulde derfor holde skarpt Udkig efter andre vejfarende. Det hændte, at vi stødte sammen med en modgaaende Vogn, og saa tog det lang Tid at faa skilt de to Forspand, som havde faaet Seletøjet filtret sammen. Om Vinteren foregik Torveturen i Kane, naar Vejret gjorde det nødvendigt. Hestene fik da Braadder i Hovene for ikke at falde og Klokkespil paa Ryggen med blankpudsede Messingklokker og vajende røde og hvide Hestehaler. Det saa flot ud, og Klokkerne, som var stemt i forskellig Tonehøjde, lød festligt i det tyste Snelandskab. Var det Maaneskin, dannede Hestenes fantastiske Slagskygger inde paa Markerne.«

LOTTES DØD

Følgende Skildring er med Forfatteren Dr. phil. *Holger Munks* Tilladelse gengivet efter hans Bog »Mindets lyse Spil«. Begivenheden er første Gang omtalt i hans Bog »Hesten i Sydsjælland gennem to Hundrede Aar«, 1951.

»Lotte var ikke blot Navnet paa en Hest, men i mine første Forestillinger omfatter dette Navn alt, hvad der

havde med Heste at gøre, og det var da ogsaa saadan, at alle vore Heste enten var Lottes Børn eller hendes Børnebørn.

Der stod en egen Glans over Lotte. Det forhøjede Forventningen om en forestaaende Køretur, blot der blev sagt: »Vi skal have Lotte for.«

Ogsaa Far nævnte Lottes Navn med en egen Varme, man kan næsten sige Beundring eller Hengivenhed, som var meget lig den, der vistes ældre Familiemedlemmer ved at tiltale dem med I i Stedet for du.

Desværre oplevede jeg kun meget lidt af Lottes glørværdige Liv. Allerede ved den Tid, jeg kunde skønne, var hun sat paa Aftægt. Hendes Børn og Børnebørn maatte nu udfylde de Pladser, som hun tidligere havde haft, og kun korte Enspænderture og let Arbejde hjemme paa Gaarden blev overladt hende.

Derimod husker jeg endog meget tydelig hendes sidste Dag – og hendes Død.

Hen paa Efteraaret 1895 blev der sat et nyt Stengærde som Hegn ved Havens østre Side, og Lotte var sat for Stenslæben for at »fly til«. Det smaaregnede, og Jorden var opblødt og fedtet. Under Arbejdet hændte det, at Lotte snublede, gled i Leræltet paa Skrænten under Egen og blev liggende. Hun havde ikke taget nogen Skade, men gammel og stiv, som hun var, kunde hun ikke faa Fodfæste, og selv om man støttede hende efter bedste Evne, var det umuligt at hjælpe hende op igen.

Far var ikke hjemme, dengang det skete, og man besluttede derfor at beskytte Lotte mod Kulde og Regn og afvente hans Hjemkomst. Da Mørket faldt paa, hængte man en tændt Staldlygte op i Egen. Fra mit Sovekammervindue kunde jeg se den som et rødt Øje ude i den

mørke Have. Skønt jeg var ganske lille, følte ogsaa jeg Trykket af den Ulykke, der havde ramt os alle paa Gaarden.

Da Far hen paa Aftenen kom hjem og hørte, at Lotte laa ude i Haven og ikke kunde komme op, gik han straks derud. De, der var med, har senere fortalt, at Lotte vendte Hovedet imod ham og »smaahumrede« som i glad Forventning om, at nu blev hun hjulpet op. Forholdet var nemlig det, hvad jeg senere har faaet fortalt, at Lotte gennem den senere Tid var faldet saa meget af, at hun ikke holdt af at lægge sig inde i Stalden, men skete det, plejede Far, som altid var den første om Morgen, at give hende et Nap ved at tage i Halen og ved et opmuntrende Tilraab at faa hende paa Benene. – Det samme forsøgte han ogsaa nu, og Lotte hjalp til efter bedste Evne, men Kræfterne svigtede, og da Stivheden vel heller ikke var blevet mindre i det raakolde Vejr paa den vaade Jord, blev det kun ved Forsøgene. Da tog Far en af sine hurtige Beslutninger: Lotte maatte skydes – og blive, hvor hun var faldet.

Jeg var kommet i Seng, før Far kom hjem, men sov ikke, da han hurtigt kom ind i Sovekammeret, tog Bøssen ned fra Sømmet og i faa Ord sagde Mor, hvad der forestod.

Maaske græd jeg, maaske smaaklynkede jeg kun, nu staar blot dette Billede klart for mig: Mor tog mit Hoved ind til sit Bryst og holdt mig for begge Øren. Jeg skulde ikke høre Skuddet.

Vi sad saadan et Stykke Tid, uden at der skete noget. Saa kom Far igen ind og hængte Bøssen paa Plads. »Det er for mørkt til at se at skyde nu. Hun maa ligge til i Morgen,« sagde han, idet han gik ud igen.

Saa blev Lotte pakket endnu hedre til, saa at hun ikke skulde fryse, men den tunge Stemning hvilede fortsat over alle paa Gaarden.

. . . Næste Morgen vaagnede jeg ved Skuddet. Lotte var død.

Mere selvoplevet om Lotte husker jeg ikke, men gennem Samtaler og Fortællinger mange Aar efter hendes Død, har jeg faaet et fast tegnet Billede af det, der skete i Haven den sidste Dag, hun levede.

Det var ikke Far, der skød Lotte. Da det kom til Stykket, kunde han alligevel ikke faa sig til det. Det var hans ældre Broder Lars.

Da man vilde gaa i Lag med at tage Huden af hende, standsede Far Mændene med de Ord: »Nej holdt, der skal ikke tages noget fra Lotte. Hun har givet nok, hun skal beholde det, hun har.« Derefter blev Lottes Grav kastet, hvor hun laa under Egen, og her blev hun saa begravet – som hun var faldet.

Saa længe jeg var Dreng, ja, i mere end 50 Aar efter Lottes Død, blev Graven holdt saa godt som noget Familiegravsted. Hver Gang Haven blev ordnet, Gangene revet og Plænerne slaaet, blev ogsaa Lottes Grav rensed for Ukrudt. Med Aarene groede Vedbenden sammen over den som en stor grøn Pude, der paa alle Aarets Tider viste, hvor Lottes Grav var.«

KANETURE

I Vintre med haard Frost og megen Sne forlystede man sig i Nordsjælland med Kaneture. Det kunde være en enkelt Mand, der trængte til at faa lidt Luft under Vingerne, det kunde være en Familie eller et helt Selskab,

der tog paa Kanetur gennem Gribskov og fornøjede sig ved at betragte de sneklædte Træer og lytte til Kaneklokkernes muntre Klang.

Haard Frost maa det have været i Begyndelsen af 1871. Da var Øresund nemlig tillagt, og »Frederiksborg Amtstidende« meddeler den 6. Januar efter »Helsingør Dagblad«, at Farten paa Isen forleden Dag, rimeligvis paa Grund af Markedet i Helsingborg, antog Karakter af en fuldstændig Folkevandring. »Tusinder af spadserende og skøjteløbende eller kanekørende Herrer og Damer drage i det smukke Vejr til vor Naboby hinsides Sundet, og for at ingen skal lide Nød under Vandringen, er der hist og her oprejst Telte med alle Slags Forfriskninger.«

Vi kan ikke følge Kanefarternes Historie Aar for Aar, men springer lige til Aar 1900, da Frosten ogsaa var streng, og Sneen dækkede Marker og Veje.

»Frederiksborg Amts Avis« meddeler den 16. Januar, at et stort Kanetog i Dag ankommer til Hillerød. Det er Lærere og Elever fra Birkerød Latinskole, der i et Antal af 200 er paa Udflugt til Byen. Der spises Frokost paa Leidersdorff.

Den 18. Januar læser man i samme Blad en Meddelelse fra Fredensborg, hvori det hedder, at Byen, der præsenterer sig i sin skønne Vinterdragt, næsten hver Dag gæstes af større Kaneselskaber. I Forgaars havde man saaledes Besøg af et større Selskab af næringsdrivende fra Hillerød. Det var Slagtermestrene, der havde arrangeret Turen.

Den 20. Januar læser man, ligeledes i Amtsavisen, følgende: »En Mand her fra Byen kørte i Forgaars i tospændig Kane over den islagte Slotssø.«

Ja, saadan kørte man i Kane dengang.

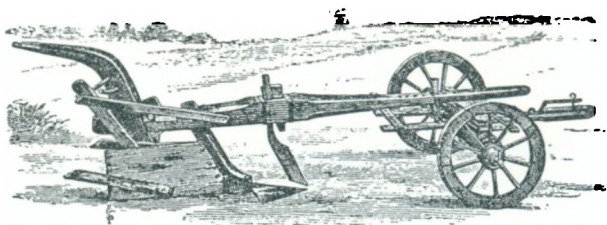
Heste i Nordsjælland.

III

VI PLØJ'ED, OG VI SAA'DE –

»Bag Ploven har Landmanden sine lykkeligste Timer, her kan han rigtig gaa og tænke –.« Saadan sagde en tidligere Landmand en Dag til mig, og det skal nok passe.

Med Hensyn til Pløjningen var der to Trin i Udviklingen: Først *Krogen* og *Hjulploven* og dernæst *Svingploven*. Om Hjulploven hedder det, at den var i høj Grad tung og klodset. Det var en meget svær Hjulplov med en lang tung Aas, der hvilede paa en Forkærre, som blev baaret af to Hjul. Kun Langjern og Skær var altid af Jern, Muldfjælen var en lige Træmuldfjæl, der aldeles ikke kunde vende Jorden, men i det højeste skyde den af Langjern og Skær til Dels løsskaarne Jord ud til Siden.

En Hjulplov.

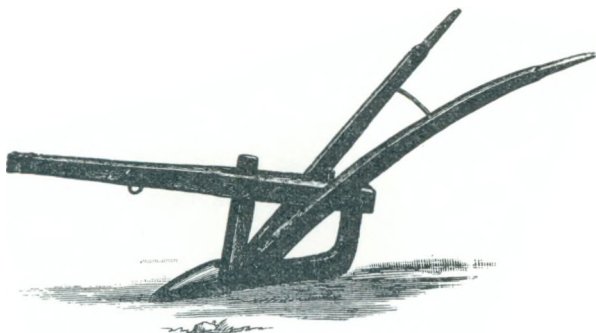
Hjulene var kun undtagelsesvis forsynet med Jernringe. Ploven blev trukket af 4, 6 eller undertiden 8 Heste eller Stude, der var spændt Parvis foran hverandre. Foruden Plovstyreren behøvedes der en eller to Kusk, og da der i Reglen kun pløjedes 5–6 Skæpper Land om Dagen, og Jorden kun blev gennemrodet i en meget ringe Dybde uden at blive ordentlig vendt eller bearbejdet, saa ser man let, hvor overordentlig kostbar og samtidig daarlig hine Tiders Pløjning var.

Ved Siden af Hjulploven brugte man ofte Krogen til enkelte Arbejder, især paa Øerne og navnlig paa Sjælland. Krogen var yderst simpel og ofte svagt bygget. Den havde et stort bredt Skær, der sad skraat nedefter, hvorved Jorden kunde brækkes uden at vendes, da den ingen Muldfjæl havde.

Krogen brugtes især til Brakmarkens Behandling og til at nedpløje Byg eller Ærter. Den bibeholdtes derfor mange Steder efter Svingplovens Indførelse og afløstes egentlig først efter, at den svenske Harve havde vundet Indgang. Endnu omkring 1840–50 kunde man se Krogen i Virksomhed i Københavns Omegn.

Men saa kom Svingploven.

Vi bliver nødt til at anføre et lidt større Stykke af

En Krog, som den brugtes paa Sjælland endnu o. 1850.

vor Hjemmelsmands Redegørelse for at klargøre Svingplovens økonomiske Indflydelse paa Landbruget og derigennem ogsaa dens sjælelige Betydning for Landbostanden.

I. C. la Cour skriver 1869 følgende: »Indførelsen af Svingploven maa sikkert nævnes som en af det sidste Hundrede Aars største og betydningsfuldeste Begivenheder i det danske Agerbrug. Ikke blot satte den os i Stand til at bearbejde vor Jord dybere og langt bedre og gav os derved baade langt større og langt sikrere Udbytte; ikke blot skaffede den os Jorden dyrket ulige billigere end tidligere, reducerede den nødvendige Hestebestand til det halve eller en Trediedel og gjorde det derved muligt at holde større Kvægbesætninger, fodre den bedre og derved forandre Kvægholdet fra at være et Tryk, der hvilede paa Agerbruget, til at blive en af de vigtigste Indtægtskilder og Støtter for dette; men det var ogsaa Svingploven, der brød den tykke Skal af Fordom og gammel Vane, der stillede sig hindrende i Vejen for alt Nyt, for ethvert Fremskridt i Agerbruget . . .

Og endelig, hvilken opdragende Indflydelse har Sving-

ploven ikke haft paa en stor Del af vor Landbostand; tung, trykket, slæbende og tidsløsende var Plovmandens Gang bag Hjulploven, let og fri blev den bag Svingploven . . .

Svingplovens Indførelse var derfor et Fremskridt, der kan nævnes ved Siden af Fællesskabets Ophævelse, og danner med dette de to vigtigste Begivenheder i vort Agerbrug siden Midten af det 18. Aarhundrede.«

En af mine Meddelere skrev for vel en tredive Aar siden til mig: Hvornaar den første Svingplov kom i Brug i min Hjemegn, ved jeg ikke noget bestemt om, men det har sikkert været i 1830'erne, thi min Fader, der var født i 1835 paa Sandhøjgaard i Skenkelsø, kunde ikke mindes at have set nogen pløje med Hjulplov, ja, havde knap nok set de sidste Rester af en saadan, alle havde de engelske Plove med Træaas. Krogen derimod den kunde alle gamle huske og fortælle om, den har altsaa holdt sig længere i Brug end Hjulploven. –

»Som Sæd, saa Høst« læste jeg i sin Tid over Talerstolen i Foredragssalen paa Slangerup Landbrugsskole. Først skal Jorden behandles, og saa skal der saas. Men med Saaingen havde Hesten ikke noget at gøre i ældre Tid. Paa det gamle Husmandssted fra Stavnsbaandstiden, der laa oppe paa Lavø Mark i Helsing Sogn, og som 1924 blev flyttet til Hillerød for der at danne den første Del af Nordsjællandsk Folkemuseum, fandtes der to gamle Saa-redskaber – de findes begge paa Museet den Dag i Dag – de var begge af Træ. Den ene var en udhulet Træstamme af let Træ, den anden ligeledes en udhulet Træstamme, men med indsatte Endestykker. Dem saaede man altsaa i sin Tid Sæden af paa Lille Ravnebjerghus eller Soldsætterens Sted, som det hed i Folkemunde. Det

En Sædemand i Nordsjælland. Efter Tegning af Kr. Kongstad.

er saa heldigt, at jeg i sin Tid fik fremstillet en Tegning af den sidste Ejer, *Christoffer Larsen*, med et saadant Sædetrug, der blev baaret ved Hjælp af en Læderrem, man havde over Skulderen.

Disse Sædetruge har jo været noget ubekvemme at bære, og et stort Fremskridt var det derfor at benytte et Sædeløb, *Se'løv*, der var flettet af Halm og tilpasset efter Sædemandens Legeme. Nu saæde man med det.

Men dernæst fandt man paa at benytte Sækken, hvis ene Hjørne af Bunden og andet Hjørne af Munden blev bundet sammen, saa man kunde stikke Hovedet derigen- nem og bære den paa Nakken, idet man med højre Haand tog Sæden fra den delvist fyldte Sæk og saaede, alt mens man med lange Skridt vandrede op og ned ad Ageren.

Den, der skriver dette, er født 1881, og jeg har i Fir- serne og Halvfemserne set mangfoldige Mænd saa deres Korn paa denne Maade. Ogsaa Kunstgødning blev strøet paa tilsvarende Vis.

Men saa kom Saamaskinen, og dermed traadte Hesten ind i Billedet og befriede Landmanden for et af hans mest slidsomme Arbejder.

Nu kunde han i sine Gummistøvler ikke blot gaa bag Ploven og lade Tankerne flagre frit, han kunde ogsaa gaa bag Saamaskinen opfyldt af Tanken om en god Høst. Maaske kunde det hænde, at han nynnede et Par Linier af *Jakob Knudsens* Sang fra 1891:

Vi pløjed, og vi saa'de
vor Sæd i sorten Jord,
saa bad vi ham os hjælpe,
som højt i Himlen bor;
og han lod Snefald hegne
mod Frosten barsk og haard,
han lod det tø og regne
og varme mildt i Vaar!

Postvogn Frederiksborg (Hillerød)-Frederikssund 1890. En tilsvarende Vogn kørte mellem Frederiksborg og Helsingør.

IV

HESTE I FOLKELIVET

HANDELSLIV I SKIVE – OG SAA EN HEST

En snart 90aarig Dame, Fru *Marie Kühl* i Lyngby, beretter følgende:

Vi havde vort Barndomshjem i Skive, og Far var en af Jyllands store Købmænd. Han havde ikke saa faa Heste, fire kraftige Heste skiftedes hveranden Dag til at hente Æg paa Landet. Far præserverede Æg. De blev lagt i Kalkvand i en Cementkumme og senere sendt til England og Tyskland. Far handlede ogsaa med Huder, Uld, Klipfisk, Kul og Koks, ligesom han drev Urtekramhandel. Han lavede Mjød af Biværk, drev senere en Tobaksfabrik og en Havregrynsmølle.

Men det var Hesten »Goliat«, jeg vilde skrive om. Den stod en Dag forspændt i Gaarden, og foran sad min Broder, der var syv Aar yngre end jeg, og rodede i en Bunke Sand. Da løftede »Goliat« sit ene Ben og fjernede lempeligt den lille Dreng fra Sandbunken, saa han ikke blev kørt over. Det var baade en god og betænksom Hest.

HESTEHISTORIER FRA LEMVIG

Bagermester V. *Sidelmann*, Skuldelev Bageri, har oplevet en hel Del med sine Heste.

I 1940–41 havde han Bageri i Lemvigegnen, og da han var blandt dem, hvem Benzinen blev frataget, maatte han anskaffe sig tre Frederiksborgheste for at kunne betjene sine Kunder paa Land og i By. Og herom fortæller han:

De to af dem var særlig intelligente, det var den femaarige »Prins« og den tiaarige »Hans«. En Dag var jeg i stærk Blæsevejr ude at køre med »Prins«. Mens jeg var inde et Sted for at aflevere Brød, blæste der en Avis op i Hovedet paa »Prins«. Han blev bange og satte afsted det bedste, han orkede. Jeg for ud og kaldte paa ham af mine Lungers fulde Kraft. Prins hørte det, gjorde et stort Sving og kom tilbage med Vogn og det hele og standsede ved Siden af mig. Den fik selvfølgelig baade Ros og Klap for den udviste Konduite.

En anden Gang holdt jeg ved et Hus ud til Landevejen. Mens jeg var inde med Brød, kom der en stor Lastbil med Gasgenerator, og da den var lige ud for »Prins«, gav det et vældigt Knald i Udstødningsrøret.

Græsmarken pløjes.

»Prins« blev forskrækket og stak af. Men ved den første Vej, hvor vi plejede at dreje af ind til en Gaard, drejede den ogsaa af, løb ind i Gaarden, vendte Vognen og stod stille ud for den Dør, hvor vi plejede at gaa ind med Brød. Manden paa Gaarden, der ikke kunde forstaa, jeg ikke var med, blev jo noget forbavset ved at se Hesten staa ganske stille og vente paa mig.

En Dag jeg var kørende til Lemvig, saa jeg en tysk Soldat staa og omfavne en dansk Pige meget ømt. Det var lige ud for det Konditori, hvor jeg skulde aflevere Brød.

Jeg harmedes over dette Syn og tænkte: »De skal faa!« strammede Tøjlerne og lod Hestene gaa paa dem med det Resultat, at »Prins« satte Knæet op i Skridtet paa Tyskeren, saa han blev smidt tre, fire Meter hen ad Gaden. »Hans« tog sig af Pigen, saa hun fandt sig selv ovre paa den anden Side af Gaden.

Ja, jeg havde megen Glæde af de to Heste paa mange

Maader. En Dag fik jeg dem til at vende saa hurtigt paa Stationen, at de lige kunde skubbe Kasketten af tre tyske Officerer, som kom gaaende. Officererne trak øjeblikkelig Sabelen, men jeg gjorde stram Honnør med Pisken og lod, som det hele var en Tilfældighed.

Naar blot jeg lagde Tømmen paa Ryggen af dem, kunde ingen anden faa dem til at gaa, før jeg kom igen. Naar jeg fik en ny Kusk, sagde jeg gerne til ham, at han sagtens kunde finde, hvor Kunderne boede, blot han lod Hestene bestemme, hvor de skulde hen. De glemte aldrig, hvor der skulde holdes. —

HJEM TIL MOR

I Tiden før Aarhundredskiftet var der i mange Sogne Heste- og Kreaturmarked en eller to Gange om Aaret. Paa Efteraarsmarkedet var der foruden Kreaturer, Frugt-vogne, Stader med Lervarer (Jydepotter), Klipfisk, Træ-varer, Seletøj, Træsko, Blikvarer m. m.

I Byen Bække var der Marked Fredagen mellem den 11. og 18. September, og jeg husker den sidste Sommer, jeg var hjemme i Sognet paa Markedsdagen, at en Mand fra Nebel, en lille By Nordvest for Vorbasse, kom ridende forbi mit Hjem, der laa mellem Bække og Vorbasse, paa en Følhoppe med et ca. fem Maaneder gammelt Føl ved Siden. Føllet blev paa Markedet solgt til en Mand fra Staushede sydøst for Bække. Dagen efter Markedet, da jeg gik til Skole mellem Kl. 7 og 8 om Morgen, saa jeg Føllet komme løbende med Tøjr og Tøjrepæl efter sig ind over Marker og Diger og Grøfter i lige Retning efter Nebel, til stor Forundring for os

Der køres Møg ud.

Børn. Vi talte om det mærkelige i, at Føllet ikke fulgte Vejen, det var travet ad Dagen før.

Hestens Evne til at huske Veje og Gaarde, den har betraadt een Gang, har jeg Gang paa Gang beundret, men omtalte lille Føl fulgte ikke Vejen, men som Brevduen tog den den lige Vej hjem – hjem til Mor. –

Ja, saadan fortæller Branddirektør *I. C. Schmidt*, Hilerød.

DU SKAL VÆRE GOD MOD DYRENE, DIN SLOG

For et Aars Tid siden nævnte jeg i en Artikel en Erin-
dring fra en Foredragsrejse for et halvt hundrede Aar
siden. Det var i Himmerland, jeg befandt mig, og jeg
boede hos en Gaardmand. Vi gik om Eftermiddagen en
Tur ud i hans Mark. Vi talte om mangt og meget – ogsaa
om hans Heste. I Samtalens Løb sagde han: »En skal

være god mod Dyrene. De har ingen anden Vorherre end Mennesket.«

I Anledning af denne Bemærkning fik jeg et Brev fra *Købke Rimmer*, tidligere Borgmester i Herlev. Han sendte mig et Særtryk af en Dagbladsartikel »Kristen og Kristiane – men mest Kristiane«. *Købke Rimmer* meddeler her nogle Erindringer fra sit Hjemsgn, et Sted i Østjylland. Her levede et Par ejendommelige Folk, Kristen og Kristiane. Han var Ringer og Graver, og hun var ham en god Medhjælp. Kristiane havde Hjertet paa rette Sted, og hun var ikke mundlam.

En Dag da hun traf en af Byens Karle, der netop skulde i Marken, og som hun mente var for haard ved sine Heste, gav hun ham følgende Salut: »Du skal pine-død være god ved Dyrene, din Slog. De har ingen anden Gud end Mennesket!« Denne Irettesættelse medførte et Ordskitte mellem ham og hende, som ikke her skal gengives, men det savnede ikke Tydelighed.

SNEDIG OG LUMSK

Fra *Vagn Fenger*, Den internationale Højskole, Helsingør, har jeg modtaget følgende:

Paa Hansesodde ved Faaborg havde *Hans Paulsen* i 1920'erne et Par gamle, sorte Køreheste af et lettere Slag end senere Tiders Jyder. Den enes Navn var »Blis«, den andens Navn har jeg glemt, men de var i hvert Fald mere erfarne end vi unge Karle, som var knap paa Hestenes Alder.

Hver Morgen skulde vi bruge »Blis« til at køre Mælk fra Gaarden og op til Landevejen. Derfor blev »Blis« og

hendes Makker holdt inde om Natten, mens de andre Heste kom paa Græs. Men hver Morgen var de to sorte væk. Vi havde et farligt Mas med at fange dem og kom derfor for sent med Mælken og maatte helt paa Mejeriet med den. Ingen kunde regne ud, hvordan de to kom løs, og jeg besluttede derfor at finde ud af det.

En Aften lod jeg Lyset brænde i Stalden og lagde mig op i Høet, saa jeg gennem Loftslemmen kunde se ned til de to Heste. Ud paa Natten vaagnede jeg ved Raslen af Grimeskafternes Kæder.

Der stod den ene Hest og forsøgte igen og igen med sin smidige Overlæbe at lette Hagekæden ud af Krogen paa Makkeren. Til sidst lykkedes det, og Kæden hang løst ned fra Grimen. Den nu halvt befriede Hest stak Hovedet ned mellem Forbenene og rystede Grimen af, derpaa listede den sig tilbage i Baasen, hen ad Rensegangen og op i den tomme Baas paa den anden Side af Makkeren. Nu begyndte samme Forestilling, med Overlæben begyndte den at lette paa Kæden i Forsøg paa at befri Makkeren, og til sidst lykkedes det.

Grimen blev rystet af, og nu listede – det var virkelig forsigtig Listen – de to sig til Bagdøren ud mod Møddingen. Med Tænderne blev Haandtaget i øverste Halvdør drejet og Døren aabnet. Med Overlæben blev Krogen lettet paa underste Halvdør og skubbet op.

Derpaa listede begge Heste, saa længe der var Stenbro, og endelig – da de var paa blød Jord – hørte jeg dem slaa op med Bagen, prutte mægtigt og slaa over i Løb.

Vi satte en Stopper for flere Udflugter ved at flytte en Hagekrog. Naar begge Hagekrogene sad paa Ydersiden, kunde Hestene ikke befri hinanden.

Samme »Blis« havde en barsk Sans for Humor og drillede systematisk os unge Karle ved at være saa besværlig som muligt at spænde for. Saa hun sit Snit, bed hun os eftertrykkeligt. Ogsaa andre Dyr drillede hun. Lidt maa man jo gøre for at faa Sjov i Tilværelsen.

En Dag havde jeg spændt hende for Stadsvognen og kørt hende op for Hoveddøren. En kælen Kat havde løbet mellem Benene paa mig, skudt Ryg og stukket Halen lige i Vejret, mens den gnubbede sig op ad mig.

Da den hævede Kattehalet kom inden for Rækkevidde af »Blis«, greb hun den mellem Tænderne og kastede Hovedet tilbage, saa Katten fløj op i Luften flere Meter over Hovedet paa »Blis«. Derpaa lagde »Blis« Hovedet tilbage og blottede Tænderne i et mægtigt Grin. Om jeg nogen Sinde har set en Hest le, saa var det »Blis« ved den Lejlighed.

Hans Paulsen brugte »Blis« som Enspænder ved Ærinde i Faaborg. Hans var gammel, og »Blis« var gammel; de luntede i fredeligt Smaatrav til Faaborg, men »Blis« vidste, at i Byen opførte man sig standsmæssigt. Saa snart hun naaede Stenbroen, rettede hun sig op uden Tilskyndelse fra Kusken, krummede elegant Hals, løftede Benene og satte Farten op, saa Køretøjet fra Hansesodde kunde komme flot til Bys. Skete det saa, at hun ikke blev drejet ind i Larsens Gaard, saa vidste hun, at hun antagelig skulde til Horne, og klappede saa sammen til det sædvanlige Luntetrav.

Jo, »Blis« var en Hest med næsten menneskelige Reaktioner, og ingen kan komme og fortælle mig, at Heste ikke kan tænke. Der er dumme eller uerfarne Heste, men saa sandelig ogsaa Heste, som baade kan lære og tænke.

Foraarsaaning med Radsaamaskine.

DA HESTENE STANDSEDE

En Eftermiddag, da jeg ved et hyggeligt Kaffebord traf sammen med et ungt Ægtepar, der drev en Gaard i Hjortsvang i Midtjylland, fortalte Manden, *Bent Andersen*, der var født i Gelsted i Vestfyn, en ejendommelig Oplevelse. Han var en Aften som stor Dreng ude at ride sammen med sin Far. Det var to Frederiksborgheste, de red paa, og det gik stærkt.

Men da de kom igennem Landsbyen, var der lidt fremme en Mast, der kastede sin Skygge ud over Vejen. Som om det var aftalt, standsede de to Heste begge pludselig foran Skyggen. De havde vel troet, det var en Spærring.

DEN BEKYMREDE GENDARM

I Provisorieaarene, da vi havde Gendarmer, som var til Hest, skete der følgende, efter hvad *Ellen Pedersen* hu-

sker fra sin Farmors Tid: En ridende Gerdarm havde Kik paa en Mand, der sad lidt ofte – og længe – paa Sandkroen og lod Vogn og Heste vente udenfor. Gerdarmen spørger da en lokal Mand ud om Forholdet, og om Manden med Køretøjet ikke glemmer at give Hestene Vand og Hakkelse, men faar det Svar: »Naae, hvad Hestene angaar, æ ded inte saa galt, ded æ værre med Vognen, for han glemmer gerne aa smøre Hjulene.«

HESTEN, DER VILDE HJEM IGEN

Fru *Ellen Pedersen*, Skuldelev, beretter efter sin Farmors Fortælling: Paa Møllehavegaarden, Farmors Barn-domshjem i Ramløse, havde man i Store Lyngby købt en Hest. I Ramløse Bakker, hvor der er Udsigt over Arresø, hørte der til Gaarden et ret stort Areal, hvor Ungkreaturer, Goldkøer og Heste blev sat paa Græs. Saaledes ogsaa den nye Hest. Men da man næste Morgen kom for at flytte, var den væk. Den blev senere fundet ude paa Odden, der ved Annisse gaar ud i Søen. Folkene paa Hovgaarden derude fortalte, at den var kommet svømmende dertil. Den har jo, som alle godt forstod, prøvet paa at svømme hjem til St. Lyngby, men der har nok været for langt, eller maaske der midt i Søen er en Strøm, der førte den mod Odden.

BETÆNKSOMME HESTE

Fra *Jens Poul Jensen*, Skovledet, Hillerød, har jeg modtaget følgende to Historier om betænksomme Heste.

Som ungt Menneske var jeg Brødforhandler for Helle-

bæk Bageri. Der var to Heste og to Enspændervogne. Jeg kørte med den største Vogn med en rød Hoppe, ca. 10 Aar gammel. Jeg tog om Morgenens begge Vogne ud i Gaarden og satte dem ved Siden af hinanden. Naar jeg saa slap Hoppen ud med Seletøjet paa, gik den selv hen til den rigtige Vogn, stillede sig foran Vognen med Front fremad, parat til at blive spændt for. Det var lige meget, paa hvilken Side hendes Vogn stod, hun stillede sig altid foran den rigtige. Hun blev tidt beundret af Bagermesteren og Svendene for denne Omtanke.

Jeg handlede paa Strandvejen, samme Tur hver Dag. Der laa Huse og Villaer paa begge Sider af Vejen, og jeg handlede i dem alle, da Bageriet dengang var det eneste paa Strækningen Helsingør til Hornbækskoven, ialt 3—4 km. Naar jeg tog Kurven med Brødet, smækkede Vogn-døren og gik ind til Kunden, gik Hesten skraat over Gaden til næste Laage, hvor den blev staaende, og det gentog sig paa hele Strækningen, hvor Husene laa tæt.

Det var under den første Verdenskrig, da der ingen Biler var. Derfor kunde det lade sig gøre, at den gik og hele Tiden krydsede Strandvejen. Dog kneb det med at vente i Aalsgaarde. Der havde vi en Krybbe staaende ved Købmandsforretningen, og der fik den sin Frokost, bestaaende af gammelt Brød. Vi fortsatte saa Resten af Strandvejen, til vi naaede Hornbækskoven, hvor Pensionatet Ellekildero laa. Naar jeg var derinde, maatte jeg binde Tømmen og trække Bremsen for, ellers løb den hjem, inden jeg kom tilbage. Den havde altid vendt Vognen, inden jeg kom ud, parat til at løbe hjemad, og saa blev der Fart paa.

Jeg nævner ogsaa et andet Træk om en rød 5 Aar gammel Frederiksborghoppe. Det var i 1940, vi ejede

dengang en lille Gaard i Lyng, »Kristinelyst« kaldtes den. Jeg købte Hoppen af en Hestehandler i Hillerød. Den blev leveret i Lastbil, men idet Chaufføren trak den ned ad Rampen, faldt han, da han naaede Jorden. Hoppen kunde ikke standse paa Rampen, men for at undgaa at træde paa ham tog hun et flot Spring over ham, saa der ikke skete noget. Jeg synes, det var et godt Bevis paa en Hests Klogskab. —

ER DET DIG ELLER MIG —?

Om en Hest med Sind fortæller *J. Møller Holst*, Hillerød, følgende:

Blandt de Heste, jeg har haft i Aarenes Løb, mindes jeg specielt een. Hun var en gammel Pige, da jeg fik hende i 1946, hun hed »Maisie« og var en pensioneret irsk Husarhoppe. Hun havde et Temperament, som man forestiller sig, en irsk Pige maa have, charmerende, lunefuld, selvraadig, men hvis det passede hende, præsterede hun det yderste til Jagter og Konkurrencer, og det var ikke helt ringe. Men ve mig, hvis jeg i min Ivrighed kom til at røre hende med en Spore eller genere hende med en Tøjle. Hun standsede øjeblikkelig og saa bebrejdende paa mig. Der stod tydeligt skrevet i hendes Ansigt: »Er det *dig* eller *mig*, der bestemmer?«. Og jeg maatte pænt erkende mit Nederlag, før vi kunde fortsætte.

Paa en af Nordsjællands sjældne Vinterdage spændte jeg hende for mine Ski, og vi susede fra Auderød til Hillerød og derfra til Aftenfest paa Nødebo Kro med en af de Rideklubber, der i fordums Tid var i Hillerød.

Radrensning af Roer (Nordsjælland).

Medens vi festede i Lys og Varme paa Kroen, var »Maisie« forvist til en kold og mørk Stald, saa det var en meget fornærmet Pige, der trak mig derfra. Halvvejs hjemme gik min ene Binding op, og jeg lagde Tømmen paa Jorden. I samme Sekund sagde »Maisie« Farvel og Tak og tog den korteste Vej hjem. Det var ikke venlige Bemærkninger, jeg mumlede, mens jeg sjokkede videre.

Da jeg havde tilbagelagt Halvdelen af de resterende 10 km, hvem ser jeg da komme mig i Møde? »Maisie«! Vi fulgtes som gode Venner hjem. Men hvorfor var den dog kommet mig i Møde? Næppe af Medlidenhed med mig. Jeg kunde følge dens Spor i Sneen helt til Stalddøren. Da »Maisie« kom hjem og fandt den lukket, har den vel tænkt som saa: Lad mig hellere smutte tilbage og hente Fyren, saa jeg kan komme ind i min lune Stald i en Fart.

HESTEN HUSKEDE VEJEN

En kendt Hesteopdrætter her i Nordsjælland var *Per Sylvest*, Garbogaard, han var født 1813 og døde i 1901.

Bodil Høyer, hvis Farfar var Broder til *Per Sylvest*, har i Bogen »Dagligt Liv paa en nordsjællandsk Bondegaard i Midten af forrige Aarhundrede«, som Historisk Samfund udsendte for nogle Aar siden, fortalt om en hvid Frederiksborg-Hingst, som ældre Folk maaske vil huske endnu. *Bodil Høyer* beretter:

»*Per Sylvests* mest berømte Hingst var »*Frode*«, der som ganske ung Hingst blev solgt til et Konsortium paa Bornholm for en meget høj Pris, som jeg dog ikke husker nøjagtigt mere. For ikke at risikere, at den skulde faa det ondt paa sine gamle Dage, havde *Per Sylvest* forbeholdt sig Forkøbsret til den. Efter henimod en Snes Aar kom der Brev og Bud fra Bornholm, at nu skulde »*Frode*« sælges, da den var for gammel til Avlsdyr, og *Per Sylvest* købte den saa tilbage for nogle faa hundrede Kroner. Sønnen *Lars* hentede den hjem fra Toget i Hillerød.

Da de var kommet lidt uden for Byen, prøvede *Lars*, om den kendte Vejen, og da det syntes saa, lod han den, da de kom i Nærheden af Hjemmet, have ganske frie Tøjler, og underligt at tænke sig, den drejede selv ind ad Vejen til Gaarden og hilste sit gamle Barndomshjem med en glad og fornøjet Vrinsken. Ved førstkommende Dyrskue i Hillerød blev den ført rundt i Ringen paa Dyrskuepladsen, og det gamle Liv krummede Hals og trippede nok saa fornøjet, maaske for at vise, at den endnu ikke var helt til Rotterne.«

FØLLET FORTRØD

Børn kan have Luner, det kan Føl ogsaa, og herom beretter *P. Overgaard Jensen*, Ny Hammersholt:

»Som 13aarig Dreng tjente jeg 1912 i en Gaard i Toelt ved Kvistgaard. Paa Gaarden havde vi 4 Heste, den ene var en Hoppe, som hvert Aar havde Føl. Det, den havde den Sommer, var vel som de fleste andre Føl. Det kunde godt lide at blive kælet for, klappet paa Halsen, kløet paa Manke og Pandedusk osv.

Men en Dag, jeg stod og kælede med det, vendte det pludselig Bagdelen til og slog ud med begge Bagben. Det ramte mig til alt Held ikke i Hovedet, men med det ene Ben paa min Overarm, saa der blev en Knude saa stor som et Gaaseæg. Samtidig satte det i Galop og løb langt væk. Jeg kunde ikke komme i Nærheden af det, for saa havde det faaet en Afstraffelse.

Men næste Morgen, da jeg var ude at give Hoppen et nyt Tøjrlag, kom Føllet listende hen og gav mig et let Puf i Ryggen med Mulen, og da jeg vendte mig om, saa det paa mig, som vilde det sige: »Det var noget galt noget, jeg gjorde i Gaar, skal vi ikke være gode Venner igen?« Og saa fik Føllet sin sædvanlige kærlige Omgang, og det viste aldrig Ondskab eller gjorde Narrestreger senere.«

HESTEN OG TANKEOVERFØRING?

Fru *Mette Keiser-Nielsen*, Lyngby, fortæller om en Hest, der aabenbart ikke var helt almindelig.

Fru Keiser-Nielsen begynder med at skrive: »Jeg har

haft med Heste at gøre, siden jeg som femaarig sad paa en Hesteryg og rullede af, fordi Hesten slog med Hovedet efter Fluor.« Hun fortæller forskellige Ting om en Frederiksborg-Vallak, som hun havde i 22 Aar. Den blev købt som treaarig. Den var meget klog, og herom meddeler hun flere Træk og slutter med følgende: »To Gange har den forbavset mig ved at dreje paa Steder, den aldrig havde været, blot fordi jeg tænkte: Her skal vi dreje. Den sidste Gang var i Vogn, hvor Tømmen laa slapt i mit Skød, saa jeg bestemt ved, jeg intet foretog mig.

Mange har laant den og været glade for den. Aldrig lagde den Ørene tilbage eller slog Mennesker. En lille Pige stod engang og klappede den indvendig paa det ene Bagben. Hesten stod musestille, som vilde den sige: »Det er helt i Orden.«

AT EN HEST KAN VÆRE STÆDIG

Andreas Kjærsgaard, Gilleleje, fortæller herom:

Som 13–14 aarig kørte jeg en Mælketur til Mejeriet for min Far. En Dag saa jeg en Fiskehandler komme kørende med en lille Islænder for. Da de kom til en Bakke, standse Islænderen brat. Dette saa jeg gentage sig flere Gange. Da jeg et Par Dage efter traf Fiskehandleren, sagde jeg, at det var da en mærkelig Maade, han kørte paa. Han fortalte da, at Hesten ikke vilde gaa op ad Bakken, før han var staaet af. Naar han først var staaet af, gik Hesten straks i Gang igen, og naar de var kommet op paa Bakken, kunde han sætte sig op at køre igen. Saa var der ikke mere noget i Vejen. —

HESTEN OG BARNET

Vi bringer flere Solstraalefortællinger om Heste og Børn. Her er en af dem.

Fru *Elise Larsen*, Hørsholm, skriver:

Her er en Oplevelse fra min tidligste Barndom, ca. 1910. Min Far tærskede ved Hjælp af en saakaldt Hestegang. Der var ingen Elektricitet paa Stedet dengang. Far befandt sig i Loen, og gennem et aabentstaaende Vinde dirigerede han Hestene paa Gaardspladsen. Men pludselig gik Maskinen i Staa. Jeg tænker, Far saa lidt ærgerlig ud til Dyrene, men dér foran den ene Hest laa min Lillebror, vel dengang 2½ Aar gammel. Hesten havde ved at standse op reddet Drengens Liv. En Lægeundersøgelse viste, at han var sluppet helt uskadt. —

DEN BETÆNKSOMME HEST

Fru *Johanne Nielsen*, Dageløkke, fortalte mig en Dag, hvordan en Hest engang havde vist sin Omtanke. Det var i hendes Barndom, da hun var et Par Aar gammel. Faderen havde et Husmandssted paa Jørlunde Overdrev. En Søndag havde han laant Naboens Heste for at faa pløjet sin Mark. Johanne var med for at se, hvordan det gik for sig med den Pløjning. Pludselig standsede den ene Hest, og et Øjeblik efter laa Barnet ovre paa den pløjede Mark.

»Hesten tog mig bagi,« sagde Pigen, og da Faderen undersøgte hendes Tøj, fandt han ogsaa Rester af Hestens Savl. Hun var kommet ned i Furen foran Hestene, og den ene standsede da, tog hende forsigtig i Tøjet og fjernede hende, saa hun ikke skulde blive traadt ned.

Maaske har den reddet hendes Liv.

KLAUS, MENNESKETS VEN

Fru *Jenny Nielsen*, Bannebjerg pr. Græsted, har sendt mig følgende Skildring: Under den sidste Krig havde vi en meget stor Jydehest, der hed »Klaus«. Nogen Skønhed var han ikke, men i de Aar, vi havde ham, fik vi lært en Del om, hvor klog og trofast en Hest kan være.

Først maa jeg lige fortælle, at inden vi fik »Klaus«, havde vi to smaa Islændere, som gav os mange Ærgrelser.

Jeg rystede af Skræk, hver Gang de skulde flyttes. Det var ogsaa en hel Cirkusforestilling, for saa snart de saa mig, gik det rundt i Tøjret, saa stærkt de smaa Ben kunde flytte sig. Saa var det med at hoppe ind i det rette Øjeblik og tage Turen med rundt, til man naaede Tøjrepælen. Naar jeg havde faaet Pælen op, standsede Rundturen, men saa rejste de sig paa Bagbenene og kom dansende imod mig. Jeg opøvede en vis Færdighed med Tøjrekøllen, for knap var jeg ude af Tøjrslaget, før Rundturen gik igen, og saa lød der nogle Dommedagsskrald, naar Bagbenene blev smækket op.

Saa snart jeg var fri af Tøjret, gik de fredeligt og græssede til næste Flytning.

For mig var det et Mareridt at flytte de to Sommeren igennem, naar Manden var paa Tørvemose. Det siger næsten sig selv, at der var ikke meget Arbejde i de smaa Bæster. De brugte alle Kræfter til Sjov og Kommers.

Derfor blev de udskiftet, og vi fik »Klaus« og en anden stor Hest. Og saa blev det andre Tider. Nogen stor Kusk har jeg aldrig været, men da jeg var meget ene og derfor skulde omgaas Hestene, prøvede jeg at staa paa en god Fod med dem fra Begyndelsen. Et lille Klap, en Skive Brød – kald det Fedteri eller hvad – men jeg prø-

Selvbinderen kører rundt om Havremarken.

vede i alt Fald at faa et godt Forhold til de nye. Det havde det knebet svært med hos de to hvide. Og det lønnede sig ogsaa. Saa godt, at aldrig har jeg holdt af et Dyr som af »Klaus«. Jeg kunde kalde ham til mig blot ved at raabe hans Navn, for selvfølgelig kunde han ogsaa finde paa Tossestreger og trække Pælen op og gaa i Naboens Havre, men andre skulde ikke røre ham. Naboerne var bange for ham, for prøvede de at fange ham, fik de hans flotte Gebis at se, og Ørerne laa helt ned ad Halsen.

Han var from som et Lam, naar jeg spændte for, og gik ikke frem, før han havde set sig tilbage, om jeg nu var kommet rigtig paa Vognen. Saa kørte vi. Det skulde han nok klare.

Men hans største Fortjeneste var dog en Dag, vores lille Dreng paa 3—4 Aar var blevet væk for mig.

Jeg ledte og kaldte, indtil jeg hørte »Klaus« sige »Ho

ho ho« ude paa Marken. Det var en sær Vrinsken, slet ikke som han plejede at sige, naar han hilste paa mig. Og da jeg gik derud, saa jeg hvorfor. Drengen hang og svingede i »Klaus«s lange Hale, smuttede ind mellem Bagbenene, op under Bugen og ud mellem Forbenene. Og han morede sig straalende, kunde jeg se. »Klaus« anstrengte sig for at vende Hovedet imod mig og blev ved at sige »Ho ho ho«.

Jeg havde mest Lyst til at raabe til Drengen om at holde op med den Leg, men gik alligevel roligt hen og tog ham væk. Og nu saa jeg først rigtigt paa »Klaus«. Han var vaad af Sved over hele Kroppen, og ned langs Ryggen laa en Skumstribе. »Klaus« fik den kærligste Omfavnelse, en Hest nogen Sinde har faaet, og Drengen en Formaning om aldrig at gøre det mere.

Paa samme Maade behandlede »Klaus« en Flok Ællinger, der havde forvildet sig ind i Stalden til ham. Jeg havde været i Byen et Par Timer, og da jeg kom hjem, hørte jeg »Klaus« sende sit SOS. Nu havde jeg hørt hans »Ho ho ho« engang før og vidste, der var Fare paa Færde, saa jeg lukkede hurtigt Stalddøren op og saa Ællingerne fare rundt om Benene paa ham. De havde det dejligt, og Flokken var fuldtallig, men »Klaus« var lige saa svedt, som da Drengen legede med ham.

En Dag kørte vi Kaalrabi hjem. Vi var halvt nede ad en ret stejl Bakke, da jeg saa Forsmækken løsne sig – det var før Gummivognenes Tid. At standse var umuligt, og holde Smækken kunde jeg ikke, men jeg fortalte »Klaus«, hvilken Torsk jeg havde været og ikke set ordentlig efter, han maatte ikke blive bange, og hvad jeg kunde naa at sige. Da de første Roer kom ned over Bagbenene paa ham, tog han ogsaa et Par Spring frem, men besindede

sig, satte Bagdelen bedre imod og tog, hvad der kom. Jeg gad nok set den Hest, der havde gaaet roligt med Kaalroerne haglende ned over Bagbenene. Vi holdt Fridag Resten af Dagen.

Jeg kunde fortælle meget mere om »Klaus«s Klogskab, men skal nøjes med at sige, at aldrig har et Dyr staaet mit Hjerte saa nær, og tungt var det at tage Afsked med »Klaus«, da Slagteren overtog ham.

BEFALINGSMANDEN OG HANS HEST

Hvordan Forholdet kan være mellem Soldaten og hans Hest, fortæller en tidligere Befalingsmand ved Rytteriet, Materialmester *Herluf Hansen*, Helsingør, om. Han skriver:

»Ib var en Vallak, der var tildelt mig som Ridehest i 1912–13, medens jeg var Elev paa Rytteriets Befalingsmandsskole paa Jægersborg. Det følgende Aar havde jeg den ikke, da den ved Hjemkomsten til Regimentet efter 8 Maaneders Strabadser paa Korporalskolen blev udstationeret. Derimod fik jeg den atter efter eget Ønske i 1914–15, da jeg var Elev i Sergentskolens ældste Klasse. Ib var en Hest med gode Kvalifikationer og en Hest, jeg holdt meget af, hvorimod den næppe, hvad Klogskab angaar, vil kunne maale sig med »Seline«, som jeg senere skal fortælle om.«

Herluf Hansen glemte ikke Ib, og saa levende stod den i hans Minde, at han mange Aar efter, i 1931, skrev et Digt om sin gamle Ven. Desværre er dette følte Digt for langt til, at vi kan gengive det her.

Men saa var der »Seline«, og herom beretter Herluf Hansen følgende:

»I Aarene 1915–17 gjorde jeg Tjeneste ved Gardehusar-regimentets 4. Eskadron, som paa den Tid var udlagt i Hørsholm. Det var jo under 1. Verdenskrig. Størstedelen af Eskadronens Heste stod opstaldet i den gamle Rytterstald, hvor nu Jagt- og Skovbrugsmuseet har til Huse. I den Side af Stalden, hvis Vinduer vender ud mod Slotssøen, stod en rød Hoppe med høje, hvide Sokker paa alle fire Ben og en lang hvid Blis i Panden. Det var Seline. Den var en smuk Hest, god Ridehest og from som et Lam. Det blev altid overvaaget, at Hestene blev behandlet godt, og Seline var yderst modtagelig for Kærtegn. Havde Rytteren et Stykke Sukker eller en Stump Brød med til den, saa kunde den med sin Mule finde Stedet, men selv tage sin Lækkerbiskens op af Rytterens Lomme var den ikke i Stand til.

Intelligensen hos denne Hest maa have været mere udviklet end hos Eskadronens øvrige Heste. I hvert Fald var det den eneste af disse, som syntes at have Interesse for andet end Krybbens Indhold. Denne Interesse viste sig f. Eks. ved, at den, naar den hørte Lyd af Stemmer, Fodtrin eller Vognrummel uden for paa Banketten eller paa Vejen nede langs Slotssøen, havde opdaget, at den ved at sætte Forbenene op i Jernkrybben kunde følge, hvad der skete derude, idet den var saa heldig at have et Vindue – som forøvrigt findes endnu – over Krybben. Det var saaledes en daglig Foreteelse, at naar man fra et eller andet Sted i Stalden hørte en bestemt raslende Lyd af en Jerngrimetøjle samtidig med et Par rungende Slag af Jern i en Krybbe, saa vidste man, at det var Seline, der var ved at udvide sin Horisont og derigennem tilfredsstille sin aabenbare Nysgerrighed.

Nu er det her nævnte Tilfælde ikke det eneste, der

Selvbinderen arbejder.

viser, at Seline var noget for sig selv. Jeg husker saaledes, at Eskadronen efter en mindre Øvelse i Terrænet Syd for Hørsholm havde sluttet i Dyrehaven ikke langt fra Eremitagen. Under et lille Hvil før Hjemturen var nogle af Gardehusarerne med deres Heste søgt ind i Skyggen under en af de gamle dyrebidte Bøge. Medens Hestene i Almindelighed stod og viftede med deres Haler for at holde Fluerne borte, blev jeg Vidne til, at Seline rejser sig paa Bagbenene og spadserer rundt, idet den nipper af de Blade, som Hjortevildtet ikke var i Stand til at naa. Af og til satte den Forbenene til Jorden for at hvile ud efter den for en Ganger noget usædvanlige Spadsertur, men det varede kun et Øjeblik, før den atter »var paa Tærne« for at genoptage sin afbrudte »Græsning«.

Jeg skal tilføje, at der ikke var Græs under den gamle Bøg.«

KOM SAA, MIN DRENG!

Som ung fik jeg Plads hos fhv. Undervisningsminister *Jørgen Jørgensen*, Bispegaarden, Lejre. Her var det bl. a. mit Arbejde at passe Hestene, der alle var af Frederiksborgracen. Blandt dem var der en Hingst.

Niels Jørgensen, Jørgen Jørgensens Far, boede i en Villa tæt ved Gaarden. Han var Hestemand med Liv og Sjæl og tilbragte meget af sin Tid i Hestestalden, desuden kørte han ofte Ture med Hingsten. Jeg havde da til Opgave at faa den pudset fint op, strigle, rede Manke og Hale igennem, gnide hele Kroppen godt over med et uldent Tæppe, vandkæmme Manken osv. Seletøj og Vogn sørgede jeg for var gjort i tilsvarende fin Stand.

Hingsten blev nu spændt for Vognen, den var oplært til at staa rolig i sirlig flot Stilling. Pisken sad i Holderen, og Tømmen laa over Forsmækken, mens *Niels Jørgensen* steg paa Vognen og fik pakket sig ind paa Kuskesædet. Derefter tog han Tømmen og Pisken. Pludselig lød der et vældigt Smæld fra Pisken lige over Hingstens Ørespidser, men den stod rolig, som var den en Statue. Først ved Ordene: »Kom saa, min Dreng!« rullede de ud af Porten.

Det var en Oplevelse nedskrevet af Gaardejer *E. K. Andersen*, Paarup.

DEN SIDSTE GLÆDE

Lidt ind i dette Aarhundrede – det var før Lastbilernes Tid – havde en Tømmerhandler i Hillerød en Kusk, som

Pigen lægger Læs.

jeg altid vil huske. Han havde et stort graat Kinds-kæg, og han sad rank paa sit Sæde med Tømmen i venstre Haand og Pisken i højre.

Naar jeg mødte ham paa Gaden, hilste jeg, og han gengældte Hilsenen paa en saa usædvanlig Maade, at man lagde Mærke til det. Han førte Pisken op til Siden af Hovedet og hilste paa en egen militær Maade samtidig med, at man modtog et venligt Smil. Jeg hilste altid paa Tømmerhandlerens Kusk, der forøvrigt hed Anders. Efternavnet kender jeg ikke. Jeg kan se ham for mig endnu.

Men Anders blev gammel og syg, og hans Dage var ved at være talte. En Dag gik hans Husbond, Tømmerhandler *Lewinsky* op for at hilse paa ham, og i Samtalens Løb spurgte han: »Er der noget, jeg kan gøre for

Dem, Anders?» – »Jo,« svarede den syge med et oplivet Blik, »vil De ikke køre mine Heste op forbi mit Vindue, saa jeg kan se dem endnu engang?«

Dette skete. Maaske det var den gamle Kusks sidste Glæde.

STÆDIGHED BETALER SIG IKKE ALTID

Det hænder, at jeg faar en Passiar med en tidligere Afbygger, *Peter Petersen*, Harløsevej, og en Dag fortalte han mig en Historie fra gamle Dage.

En Gaardejer i Annisse var ved at køre Møg ud. Marken laa et godt Stykke fra Gaarden, men da han skulde til at læsse af, fandt den ene Hest Arbejdet uinteressant. Kort sagt, den vilde ikke ud af Stedet. Hvad var der at gøre?

Jo, Manden spændte den anden Hest fra, red hjem til Gaarden og gav sig i Lag med andet Arbejde. Da det blev hen ad Aften, red han ud til Møgvognen og den stædige Hest, spændte for, gav Tegn til Afgang, og nu vilde Hesten godt trække, efter at den havde haft det meste af Dagen til at tænke nærmere over Sagen.

Da jeg en Dag besøgte Peter Petersen, traf jeg hans Søster, Fru *Johanne Nielsen*, Dageløkke, og saa fik jeg endnu et Par Hestehistorier, begge af ældre Dato:

En ung Mand i Alsønderup var ved at køre Roer hjem. Det var hen paa Eftermiddagen, og da han havde faaet læsset, fandt Hestene, at Dagen egentlig havde været lang nok. De vilde simpelthen ikke mere. Men den unge Mand fandt ikke Grund til, at han skulde staa og sulte og fryse, fordi Hestene var blevet stædige. Han lod dem simpelt-

hen staa og gik hjem for at spise Middagen. Men han var ikke blevet færdig med Maden, før Hestene nok saa pænt kom kørende ind i Gaarden med Roelæsset. De har vel fundet ud af, at det godt kunde blive lidt kedeligt at staa der ude i Roemarken i længere Tid.

VI MISTEDE DET SMUKKE DYR

Fra en tidligere Gaardmandskone, der kun ønsker sig angivet som »Elev fra Frederiksborg Højskole«, har jeg modtaget følgende:

Vi havde en Dag to af vore Heste ude i en Fold langs med Haven. Hesten var en Hoppe med sit Føl fra Aaret forud, en smuk Plag. Denne unge Hest gik for nær til Pigtraadshegnet for at pille i Havens Træer. Jeg var i Haven og saa Hestene gennem Buskadset. Pludselig »skreg« Traaden, idet den blev revet af Krampen.

I samme Nu saa jeg de to Heste fjerne sig i flyvende Fart og stille sig op ved Leddet, men det bemærkelsesværdige var, at Moderen løb tæt op ad Plagen og holdt sit Hoved nær dennes Hoved. Det saa ud, som Moderen vilde hjælpe. Jeg ilede til Leddet, men Hestene stod urørlige som naglet til Jorden. Blodet flød af det ene Bagben paa den smukke Plag.

Jeg kaldte paa min Mand, der arbejdede i Nærheden. Han kom, og straks fulgte Hestene med. Den unge kunde med Besvær følge sin Mor de faa Skridt til Stalddøren. Hoppen gik modvilligt ind i sin Baas. Der blev ringet efter Dyrlæggen, der straks kom. Jeg bad for det unge Dyr, men det havde revet sig meget, Pigtraaden havde savet i Benene, og saa var der intet at gøre. Falck kom og skød

Dyret, bandt det ind i en Presenning, som Kranvognen fjernede sig med.

Vi mistede det smukke Dyr, men Moderen savnede ogsaa sit Barn.

EN DRILLESYG HEST

Viggo Nygaard, Niverød, skriver: Som ung Mand kørte jeg Torvevogn for en Amalgartner. Hos ham havde vi en Frederiksborghest, og det var en lun Herre. De Koner, der lavede Torvelæsset til, gik gerne ind i den varme Stald og ordnede Grønsagerne, og saa godt som hver Dag gentog den samme Historie sig. Naar Konerne var kommet ind i Stalden, lød det fra den ene: »Gud, Fru Hansen, tør De gaa bagom den røde?« Med det samme strakte Hesten Bagbenet ud, og det kunde netop naa Muren bagved, saa Passagen var spærret. Jeg grinte godt af de skrigende Koner, og jeg tror, den røde gjorde det samme, for han var i Virkeligheden saa from som nogen. Bare han fik et lille Dask paa Benet, tog han det ned, men det lærte Konerne aldrig.

GRAASKIMMEL OG HAVREMARKEN

Anlægsgartner *Alf. Andreassen*, Græsted, fortæller om en Hest, der blev kaldt Graaskimmel, og som for 70–80 Aar siden levede paa Bakkegaard i Maarum. Graaskimmel var lidt ud over det almindelige. Født og opvokset paa Gaarden, som han var, var han alles Kæledægge. Hans Dyder som Arbejdshest var nu ikke saa mange i Sammenligning med andre gode Heste, men flittig var han, det være sig for Vogn, Plov, Harve eller til at trække Tørvevogn paa

den store Mose, der hørte til Gaarden. Det var næsten altid Graaskimmel, der skulde for Stadsvognen. Han havde en egen behagelig Rytme baade som Køre- og Ridehest, men hvis en Rytter fandt paa at herse ved Ryk i Bidslet eller ved at sætte Hælene haardt i Siden, kunde han ogsaa være sikker paa, at Graaskimmels Bagdel kom godt i Vejret, og han endte som Græsrytter.

Men der var een Ting, Graaskimmel ikke kunde, og det blev han der i Egnen berømt for. Han kunde ikke staa tøjret, og det maatte hans Husbond og Naboeer tidt beklage, da det gik ud over Havre- og Gulerodsmarkerne. Var Jorden fugtig, saa var det saare nemt at trække Pælen op med Tænderne. Værre var det i Perioder, hvor Jorden var tør, men Skimmel fandt paa Raad. For at blødgøre Jorden stillede han sig paa en bestemt Maade og tissede paa Pælen. Samtidig stødte han lidt til den med Foden, saa den røg op.

Men alting faar en Ende. Hans Husbond, *Niels P. Olsen*, stod en Dag ude i et ældre Skur, og der fandt han et gammelt Vognhjul. Det var meget stort, med fem Tommer brede Følge og Ringe. Der var en Løsning. Det svære Hjul blev kørt ud, hvor Skimmel græssede. Det blev fæstet forsvarligt til hans Tøjr.

Skimmel prøvede paa mange Maader at faa Tøjret løsnet. Ogsaa det tidligere med Held anvendte med at vande gaa Stedet blev forsøgt, men altsammen uden Resultat. Hjulet lod sig kun flytte en lille Smule, og det skulde der endda gode Kræfter til –.

Omsider forligte Skimmel sig med sin Skæbne, og naar vi Børn gik til Skovs, og vi saa Bakkegaardens 6 Heste staa tøjrede paa Række, laa altid det store Vognhjul ved Skimmel.

Men en Dag, da hans Alder var over 20 Aar, var hans Kræfter udtømt, og da saa vi Smedemester *Edvard Christensen* komme med sit Jagtgevær. Han satte det lige bag Graaskimmels Øre og skød. Dermed var Graaskimmels Dage endt.

Vi Dreng fra Maarum By kendte alt om Skimmel. Vi beundrede ham, og vi havde tidt faaet en Ridetur.

DYREREDNING 1925

Her er en Oplevelse fra Damgaard i Hammersholt, som *Erik Lotz* i sin Tid ejede. Han beretter: En Dag i det vaade Efteraar, da Karlene pløjede nede ved Børstingerød Mose, kom den ene Karl ridende hjem midt paa Formiddagen og fortalte, at den anden Hest sad nede i Mosegrøften, hvor den kun havde Hovede og Hals oven Vandet. I en Fart fik vi fat i et godt Stykke Reb. Da der var en Kilometer ned til Mosen, var det en skrap Tur.

Der sad den brune. Grøften var bundløs, og Vandet løb hen over Ryggen paa Hesten. Den anden Karl holdt med sine Heste ved Siden af for at passe paa og berolige den brune.

Til den Side, hvor der var nypløjet, var det umuligt at faa den nødstedte Hest op, men til den anden Side var der en dejlig Eng, og der blev de andre to Heste dirigeret om. Der blev nu lagt en Løkke om Halsen paa Hesten. En Knude blev bundet, saa at Rebet ikke kunde stramme til. Vi maatte jo ikke tage Vejret fra Hesten.

De andre Heste blev nu sat for. Trækket var saadan, at Struben var fri, men Rebet strammede i Nakken. Et roligt: »Kom saa!« idet Linen blev strammet, og de fik et ekstra Rap, og de to Heste gik frem, og i Løbet af to

Kornet køres hjem og sættes i Stak.

Sekunder laa den brune oppe paa Engen. Benene strittede lige ud i Luften, og den gjorde ikke noget Forsøg paa at komme op. Et Slag med Rebet over det ene Laar fik den op at staa. Den stod nu rystende som en nyfødt Kalv, men et Øjeblik efter var den paa Vej hjem.

I den varme Stald fik den et godt Foder, blev vasket af og gnedet godt igennem med Halmvisker. Dagen efter var den brune rask og for Ploven igen.

EN TOSSET KULE

Frisørmester *Holger Pedersen*, Frederikssund, fortæller om Oplevelser, han i sin Tid havde som Brøddreng og Mælkedreng.

»Naar vi Drengene en Gang imellem træffer hinanden, hedder det stadig: »Kan du huske, dengang vi kørte med Brød?« Og saa er det jo altid om Hesten, Talen drejer sig. Enten var den doven, eller ogsaa var den ondsksfuld. Det er jo sjovt, at det et halvt hundrede Aar efter altid er Hesten, vi allesammen kan huske.«

Holger Pedersen fortæller om, hvordan det var at være Brøddreng. Han maatte tage sin første Tørn, inden han skulde i Skole. »Senere blev jeg ogsaa Mælkedreng, og der havde vi en langbenet, rød Hoppe. Det var en tosset Kule, den kunde finde paa alle de Numre, der var til. Vi fik næsten aldrig Lov at køre hende, for hun blev bange for næsten alt, et Papir, en Kat eller en Hund, og saa tog Pokker ved hende. Hun havde ogsaa den Vane at snuppe Tømmen med Halen og saa klemme til, saa vi ikke kunde styre hende.

Engang var vi to Drengene alene med hende og en lille Vogn. Vi hentede Mælken om Sommeraftenen, naar Køerne blev malket ude paa Marken. Da vi sad og kørte i almindeligt Trav, huggede hun pludselig Tømmen, og saa gik den vilde Jagt, saa vi var godt rystet, da vi naaede hjem. Hun kunde rende som bare Pokker, og vi sad jo der med Livet i Hænderne. Der var ikke andet at gøre end at hage sig fast, saa godt man kunde. Men til alt Held var Jungerne fulde og stod godt fast. Det Nummer kunde hun ogsaa lave med Kusken, men han var jo stærkere i Armene end vi og havde saadan et bestemt Snuptag i hendes Hale, saa han fik Tømmen fri igen og fik Hold paa hende. I Stalden var hun skikkelig nok, men vi havde Respekt for hende.

At Hestene dengang faktisk var det vigtigste for os Drengene, siger sig selv, og da jeg kom i Lære, kunde jeg

paa Travet høre, hvem det var, der kom kørende ude paa Gaden. Somme Tider væddede vi om, hvem det var, og som Regel vandt jeg.«

EN HEST KAN VÆRE ONDSKABSFULD

En gammel Landmand – *Peter Petersen*, Harløsevej, – har fortalt mig følgende: »Dengang jeg var ung, tjente jeg et Aar hos en Smed, der havde et lille Landbrug ved Siden af sin Virksomhed, og det Landbrug skulde jeg passe. Vi havde en Hest, og den var ikke helt medgørlig. En Dag, da jeg skulde have spændt for, gik jeg op i Baasen til den for at trække den ud. Pludselig bed den mig i venstre Haand. Den bed haardt til, og det var mig umuligt at faa Haanden fri. Det gjorde nederdrægtig ondt, og til sidst saa jeg ikke anden Udvej end at gribe en Jerngrime og slaa Hesten i Hovedet. Jeg indrømmer, jeg slog alt, hvad jeg kunde.

Resultatet blev, at Hesten slap Taget, og det mærkelige var, at den aldrig siden den Dag gjorde mig noget. Den var efter den Episode i Virkeligheden saa from som et Lam. Tilmed var den i enhver Henseende lydig og paalidelig. Naar jeg gik ud i Marken med Leen paa Nakken, og Hesten skulde ud paa Græs, kunde jeg lade den gaa bagefter mig uden Reb eller noget. Den fulgte mig trolig uden at forsøge at foretage noget som helst Svinkeærinde.«

LØBSKKØRSEL

At Heste kunde løbe løbsk, er der mange Eksempler paa, men sjælden blev Udfaldet saa uhyggeligt som i de to Tilfælde, jeg nu skal fortælle om.

I Tibirke levede der engang en Gaardmand, der hed *Peder Andersen*. Han var en vindskibelig Bonde, der forbedrede baade sine Bygninger og sine Jorder. Han var gift med en Pige, der hed *Dorthe Jensdatter*, men hun døde 1849 efter et barnløst Ægteskab. Aaret efter giftede Peder Andersen sig paany, og det var med Smedens Datter i Tibirke *Birthe Cathrine Jørgensdatter*. Hun fødte sin Mand syv Børn, hvoraf den yngste hed *Niels Pedersen*. Efter en alsidig Uddannelse drev han i mange Aar Handelsgartneri i Fredensborg. Niels Pedersen var en meget interesseret Mand. Som Følge af en lang Række Optegnelser, som han efterhaanden sendte mig, udarbejdede jeg sidste Afsnit af Bogen »To Nordsjællænderes Erindringer«.

Det er i disse Erindringer fra 1921 følgende Skildring findes. Niels Pedersen var født 1864, og i hans Barndom indtraf der to alvorlige Begivenheder i Hjemmet. Der var de Folk, der var synske, og det var hans Far. Mens hans første Kone levede, havde han en Sensommeraften en mærkelig Oplevelse. Han havde været ude i Holløselund, hvor hans Svigerfader boede, og det var blevet sent, inden han kom derfra. Nu maa det indskydes, at han var en yderst nøgtern Mand, som aldrig drak mere end een Snaps til Maden.

Som nu Peder Andersen kom gaaende hen ad Vejen, saa han, at der kom to unge Heste galoperende forbi ham. Naa ja, det var altsaa et Par Heste, der var løbet løse, og det havde man set før. Men et Stykke henne paa Vejen standsede de, og da han kom forbi dem, stod de og gnubbedes. Da han var kommet et Stykke videre, kom de atter farende forbi i fuld Firspring, og atter standsede de og stod og gnubbedes. Dette gentog sig Gang paa

Pigen paa Hesteriven (Nordsjælland).

Gang gennem Holløse, ned ad Holløse Bakke og ad Tibirke til. Da han naaede hjem til Gaarden, stod de med Bagdelene mod Porten. Han smuttede forbi dem og ind gennem Portlaagen, men i det samme lød der et Brag. Hestene havde hugget Baghovene imod Porten, og et Øjeblik efter hørte han dem galopere hen ad Vejen. –

Dette skete i Fyrreerne, men naar Peder Andersen mange Aar efter sad og fortalte Slægt og Venner om denne mærkelige Oplevelse, følte han endnu noget af den Uhygge og Angst, som han oplevede hin Sommeraften. –

Niels kom i Skole, da han var seks Aar, det var i en Pogeskole i Tisvilde hos Madam *Møller*. Det almindelige var, at Børnene derfra kom i Almueskolen, men Peder Andersen satte sin Søn i en Friskole, der var i Holløse, hvor Læreren var en gammel Vallekildeelev, der hed *O. P. Hansen*. En Dag, da Niels kom hjem fra Friskolen, hvor han holdt meget af at gaa, var Moderen i Færd med

at brygge, og for at være i hendes Nærhed satte han sig ved Siden af Rostekarret derude i Steset.

Lidt efter kom Faderen ind og sagde: »Vil du med ud og se det nye Hus?« Det var et, han byggede til Læskur for Kreaturerne ude i Storeengen i Tibirke Mose. Han skulde netop ud med et Læs Tagfo'r (Langhalm) til at tække med. Jo, det vilde Drengen jo da gerne, og han ud i Gaarden, hvor der stod et lille Læs Tagfo'r. Der var ikke noget Læssetræ paa, det mente Peder Andersen ikke var nødvendig. Faderen tog saa fat paa Drengen og kylede ham op paa Læsset. »Pas paa, han int falder nør,« formanede Moderen. En ældre Broder var ogsaa med, han havde Bøsse og skulde ud og skyde Ænder. Faderen og han kom ogsaa op, og saa kørte de. De havde et Par Treaars for, og de var raske i Tøjet. Da de havde kørt et lille Stykke, faldt der en Langhalskærv ned paa Hammelstøjet, og Hestene blev bange og satte af Sted. Derved faldt der en til, Faderen søgte af al Magt at holde igen paa de løbske Dyr, men Følgen blev, at der trillede flere Kærve ned, og derved kom Faderen til at glide, saa han faldt ned paa Hammelstøjet, hvor han blev sparket af den ene Hest, og bagefter gik Vognen over ham og knuste Kravebenet. Niels faldt af Vognen, men Broderen sprang af. Den forstumlede Dreng saa efter de vilde Heste, men Broderen sagde: »Ser du ikke Far?« Og derhenne paa Vejen laa Faderen livløs. Hestene blev fanget ude i Mosen, og de kom til at køre Faderen hjem til Gaarden igen. Det hele havde næppe varet en halv Time. Bagefter maatte de til Helsing efter Læge, og da fik de Lov til at strække ud. Men der var intet at gøre, Sparket i Tindingen havde været dræbende.

De første Furer i Stubmarken.

Ja, der kan man se, sagde de gamle, hvad det betød med de to unge Heste for mange Aar siden. –

Den Dag, Faderen blev begravet, kom der Brev fra den ældste Søn, der laa inde som Husar, at han laa paa Sygehuset og kunde ikke komme hjem. Han vilde gerne, om de ikke kunde komme derind. Moderen tog saa til København sammen med hans Svigerfader, han var nemlig gift, og saa kom Niels med, fordi han var den yngste. Det var en Mavesygdom, Broderen led af, han havde været med paa en Manøvre ned ad Roskilde til, og da havde han faaet meget stærke Mavesmerter, men han var haard og vilde ikke give sig. Til sidst maatte han dog til det, og nu stod saa den Eftermiddag Moder, Broder og Svigerfader og saa paa, at han døde. De fik ham lagt i Kiste, og den kom med Toget til Hillerød, hvor Svigerfaderens Befordring stod. De kørte saa med Kisten op gennem Gribskov, men der var saa smaat med Plads paa

Vognen, at de næsten sad helt ude paa Hammelstøjet. Da da kørte ind gennem Skoven, mødte de et Læs slagtede Kreaturer. Huderne var ogsaa i Vognen, og da Hestene mærkede den ramme Lugt, blev de bange og løb løbsk, oven i Købet ned ad en Bakke. Naar man betænker, hvordan det nylig var gaaet Faderen, og hvad de selv havde oplevet den Eftermiddag, saa forstaar man den Uhygge og Angst, der var over dem alle. Dertil kom, at det var ved Nattetid og inde i den mørke og hemmelighedsfulde Skov, og der desuden trak et Uvejr op med Torden og Lynild, hvad der gjorde Køreturen endnu mere uhyggelig. Det lykkedes dog Svigerfaderen at faa Hold paa Hestene, og Klokken to om Natten kom de kørende ind i Gaarden i Tibirke med Sønnens Kiste.

Deraf kom det, at Niels siden blev holdt borte fra Hestene. »Væk fra Hestene,« sagde hans Moder altid.

HESTENS HJÆLP SOMHED

Om Hestens Hjælpsomhed skriver *Rasmus Larsen*, Jægerspris, følgende: Min Fødegaard i Horns Herred laa inde i Byen, og der var langt til Marken, ca. 1 km til det yderste Skel. Paa denne Gaard skete der en Dag følgende: Om Morgen skulde en af Karlene ud i Marken efter et Læs Grønfoder. To Plage fik Lov at løbe med, hvad de for Resten altid gjorde. Nu var der et temmelig højt Dige langs Markvejen. Den ene af Plagene løb op paa Diget, og da den skulde ned igen, skete Uheldet. Den sprang ned lige foran Vognen, og Vognstangen ramte saa uheldigt, at Laarbenet knækkede, og Plagen kunde ikke komme længere paa tre Ben.

Kaalroer køres hjem.

Karlen kørte videre, men den anden Plag, en lille sort paa to Aar, blev hos sin Kammerat, men den var jo klar over, at dette her var galt, og lidt efter kom den løbende hjem i Gaarden. To Gange sendte jeg den tilbage, men da den kom tredie Gang, blev jeg klar over, at noget maatte være galt. Jeg gik saa derud og saa det sørgelige Syn: Den røde kørte rundt paa tre Ben, og den sorte stod og saa paa den, men gik ikke fra den. Det var helt rørende at se.

HESTEN SAGDE TAK

Jeg har en Slægtning her i Nordsjælland, der hedder *Gunnar Hansen*, og han har en Kone, der hedder *Kamma*. Hun fortalte mig en Dag følgende Historie. *Gunnar* og *Kamma* bor i et Hus, der ligger op til Kongevejen.

Paa den anden Side var der en Fold, hvor en ung Hest – et stort Føl – gik og græssede. Nu plejede Kamma hver Dag at gaa over Vejen og give den unge Hest et Stykke Brød.

Men en Dag havde hun ikke naaet det. Da Gunnar hen paa Eftermiddagen kom hjem fra Arbejde, skulde de ud. »Ja, jeg skal først over at give den unge Hest et Stykke Brød,« sagde Kamma, »den har staaet og set herover hele Dagen.« Det fandt Gunnar nu ikke saa praktisk. Kamma havde hvide Sko paa, og der var noget Græs mellem Vejen og Folden. Det havde regnet, saa Græsset var vaadt. Men Kamma holdt paa sit. Hesten skulde have sit Brød.

Da de kom derover, viste det sig, at Hestens ene Hov sad fast i Pigtraadshagnet, der omgav Folden, og Hestens Jerngrime var blevet viklet ind i Hegnets øverste Del.

Gunnar tog straks fat paa at befri den unge Hests Hov og Grime, og da det var sket, troede Kamma, at Hesten straks vilde komme hen til hende og faa sit Brød. Men det gjorde den ikke. Den stak Hovedet over Hagnet og gned det kærtegnende ned ad Gunnars Bryst. Først da den langsomt havde gjort det tre Gange for paa den Maade at sige Tak for Hjælpen, gik den hen til Kamma og fik sit Brød.

EN USÆDVANLIG HOPPE

I »Dansk Smedetidende« for 26. Marts 1965 læses følgende: Formanden for De danske Landboforeninger, Forpagter *A. Pilegaard Larsen*, Vemmetofte, Faxe, fortæller i Beretningen om den belgiske Hesteavl følgende sandfærdige Historie om en usædvanlig klog Hoppe, »Jane«,

Vinterglæder.

der engang reddede hele Ejendommens Hestebestand: fem Hopper, to Plage og tre Føl, alle Belgiere, hvoraf fire i 1957 fik Ærespræmie som Hoppesamling paa Bella-høj.

Det var en lummervarm Augustsøndags Eftermiddag i 1945, hvor vi nød Hvilen efter en lang og travl Høst-uge, selv om baade Dyr og Mennesker stønnede af Varme.

Pludselig vaagnede jeg ved, at »Jane« og hendes Føl løb vrinskende rundt ud i Gaarden. Det var aldrig sket før, at »Jane« var brudt ud af Folden. Det var helt givet, at noget alvorligt var sket. Vi ilede paa Cykler ud ad Markvejen, mens »Jane« vrinskede foran os med Føllet rædselslagen galoperende ind til sig.

»Jane« havde sprængt Leddet for at komme hjem. Og hvilket frygteligt Syn mødte os: Min Kone, der er ligesaa interesseret i Heste, vore to Børn og Mogens Munch, nu Landbrugsraadet, der den Søndag havde »Hjemtur«.

Dengang var der noget, der hed »Hjemtur« hveranden Søndag.

Alle vore dejlige Heste var, tirret til Vanvid af stikende Bremser og Fluer, gaaet ud i Mergelgraven. Paa Grund af Tørke var der næsten kun et Par Meter tykt Lag leret Mudder tilbage, og her laa Hestene hjælpeløse og var ved at drukne. Det var rædselsfuldt! De stakkels Dyr skreg, og »Jane« løb vrinskende rundt om Mergelgraven.

Mogens Munch skaffede os Seletøj, mens min Kone og jeg sprang i Dammen for at berolige Dyrene og holde deres Hoveder ovenfor. »Jane« fik Seletøjet paa, og en efter en slæbte hun de medtagne Dyr paa Land.

Jo, »Jane« var en usædvenlig Hoppe. Af sine 13 Leveaar var hun de 10 Aar Forkarl her paa Gaarden, altid villig, altid foran, trak Radrenser og var umulig at faa til at gaa ind i en forkert Række, hvis en mindre kløgtig Kusk en søvnig Mandag Eftermiddag tog fejl Bestik efter en Vending. Vi mindes hende ofte, slutter Pilegaard Larsen.

KAN HESTENE TÆNKE?

Dette Spørgsmaal besvarer fhv. Statskonsulent *Emil Fenger*, Weslegaard, Harløse, saaledes:

De Folk, som benægter, at Hestene tænker, begrunder deres Opfattelse med, at Heste saa let gribes af Panik, hvorved de ofte ødelægger sig selv, noget de kunde undgaa, dersom de tænkte rolig over Tingene. Naar man ser, hvordan Mennesker kan opføre sig, naar de optræder i Flok ved Demonstrationer og lignende, kunde man med

nøjagtig samme Ret paastaa, at Menneskene savnede Evnen til at tænke.

Hestens Stedsans og Hukommelse er legendarisk. Min Far kørte engang en lang Tur og maatte ind paa en Gaard for at spørge om Vej; en af Hestene var en Plag paa 3 Aar. 20 Aar senere kom han den samme Vej, og en af Hestene var den nu 23 aarige Hest, den havde aldrig været denne Vej, bortset fra den ene Gang i sin Ungdom, men den drejede ind til den Gaard, hvor den engang havde været for at spørge om Vej.

Det skete engang endnu i Hesteomgangen Tid, at jeg havde en Københavner til at køre Hestene for Omgangen. Der sprang en Opholderstrop til et Bringestykke, saa dette faldt ned under Bovknappen, men Kusken, som ikke opdagede noget, holdt Spandet i Gang, indtil jeg kom hen til Lemmen for at sige noget til Kusken. Da Hesten hørte min Stemme, vrinskede den meget højt, aabenbart for at tilkalde Hjælp. Der var slidt Hul paa Huden, men Dyret har, da den hørte mig, tænkt sig, at nu kunde den tilkalde en, som kunde se, hvad der var galt.

Under vort første Ophold i Japan (1923–28) havde jeg den samme Ridehest i 5 Aar, vi blev meget fortrolige. Naar jeg var i Byen for at handle og gik fra den ene Forretning til den anden, fulgte Hesten efter som en Hund og ventede uden for Butikkerne, til jeg kom ud. Vi fik en Datter derovre, og min Kone kom paa Sygehuset. En Aften red jeg derind, lod Hesten staa løs ved Hovedindgangen, medens jeg var paa Sygebesøg; da jeg kom ud 3 Timer senere, stod der en Politibetjent og holdt ved Dyret. Han forklarede mig, at en anden Gang skulde jeg binde Hesten, og næste Aften bandt jeg den til et Havestakit ved Enden af Bygningen. Da jeg kom ud igen, stod

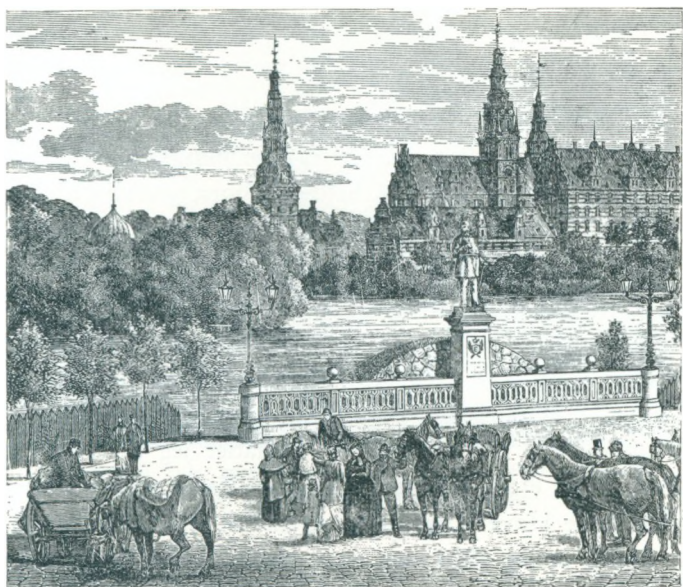
Hesten ved Hovedindgangen med Havestakittet; den saa, at jeg gik der op, altsaa skulde den vente der.

Samme Hest gik paa Græs om Sommeren sammen med Køerne, og en Morgen da jeg kom ud efter Køerne, stod den i det fjerneste Hjørne af Folden, men da den saa mig, vrinskede den, tydelig nok for at faa mig dernel. Der var 3 Pigtraade, og Dyret havde faaet et Forben over de 2 underste Traade men under øverste Traad. Den kunde ikke løfte Benet for den øverste Traad. Skulde den komme derfra ved egen Hjælp, maatte den rive Traadene ned og flænge Benet. I Stedet stod den paa 3 Ben og ventede paa at kunne tilkalde Hjælp. Dette er Omtanke!

HESTE I DET FREMMEDE

Da *Sven Uhrskov* var i Polen som Leder af *Red Barnet*, havde han 1946 en ejendommelig Oplevelse. En Søndag var Red Barnets Personale sammen med nogle fra *Røde Kors* paa Udflugt for at tage Omegnens Seværdigheder i Øjesyn – Skove, Landsbyer og andet mere. De havde stillet nogle Bænke paa en Lastbil, og paa dem var Personerne saa anbragt under Turen.

Et Sted gjorde de Holdt for at betragte en gammel Ruin. De var staaet af Bilen og stod og snakkede paa Vejen, da et Par Polakker kom trækkende med et Koppel Heste paa en 5–6 Stykker. Da Hestene naaede den lille Flok snakkende Danskere, standsede de pludselig og vilde ikke længere. Danskerne spurgte ved Hjælp af en polsk Tolk, hvor de Heste kom fra. Svaret var, at det var Heste, som UNRA – en Hjælpeorganisation – havde købt i Danmark og foræret Polen.

Torveliv i Hillerød. I Baggrunden Frederik VII's Statue, Slotssøen og Frederiksborg Slot.

Da Hestene i det fremmede Land hørte det hjemlige Sprog, var det, at de følte sig saa oplivede, at de maatte standse og lytte.

HESTENS BØN

For et Aars Tid siden fik jeg et Brev fra en Pige, der hedder *Wendy Norris*. Hun skriver:

»Jeg er 13 Aar og elsker Heste over alt i Verden. Dette er vel egentlig ikke nogen Historie, men jeg selv blev meget rørt over det og tænkte, De maaske vilde faa Brug for det som Indledning eller lignende. Denne Bøn stammer fra den første Verdenskrig, da Englænderne

kæmpede i Flanderns Mudder. Hver Kavaleriofficer fik da denne Bøn sendende fra Dyreværnsforeningen.«

»Hestens Bøn.

Til Dig, min Herre, retter jeg min Bøn. Giv mig Føde og Vand. Naar Dagens Arbejde er gjort, giv mig da Ly, en tør, ren Seng og Plads nok til, at jeg kan lægge mig.

Vær altid venlig mod mig, Tal til mig. Din Stemme betyder tidt ligesaa meget for mig som Tøjlen. Kæl for mig nu og da, at jeg kan lære at elske Dig. Ryk ikke brutalt i Tøjlerne og pisk mig ikke, naar jeg gaar op ad Bakke. Slaa og spark mig ikke, naar jeg ikke forstaar, hvad du vil. Iagttag mig, og undlader jeg at følge dit Bud, se da efter, om der er noget i Vejen med Seletøjlet eller mine Hove. Læg aldrig et iskoldt Bid i min Mund.

Husk, at jeg altid maa være rede til at miste mit Liv i din Tjeneste.

Og til Slut, o, min Herre og Mester: Naar jeg har mistet min nyttige Styrke, henvis mig da ikke til Sult og Kulde, og sælg mig ikke til en brutal Ejer, som vil lade mig sulte og slide mig ihjel. Tag du, min Herre og Mester, mit Liv paa den barmhjertigste Maade, og din Gud vil belønne dig nu og altid.

Du vil næppe takke mig i Uærbødighed, naar jeg beder dig om dette i Hans Navn, som ogsaa blev født i en Stald. Amen.«

Christian X rider over Grænsen den 10. Juli 1920. Malet af Hans Nik. Hansen. (Frederiksborgmuseet).

V

CHRISTIAN X OG HANS HEST

Christian X var en ivrig Rytter, og han holdt af sin Hest. Af de mange Historier, der gaar om Kongen, skal her anføres enkelte.

Som Kronprins var *Christian* Løjtnant ved Garden. Det hændte ogsaa i den Tid, at han var paa Manøvre i Jylland, Saaledes fortælles der, at han engang, da han havde redet en lang Tur, gerne vilde have lidt Vand til sin tørstige Hest. Han red derfor ind i en Gaard, og da Ejeren kom ud, spurgte Kronprinsen, om han ikke kunde faa lidt Vand. Hertil svarede Gaardmanden: »Det er sgu sgu snar det værste, for det haar vi ett. Ka Do ett brug en Bajer?» —

— — —

Christian X, der blev Konge ved sin Fars Død 1912, plejede hver Morgen, naar han boede paa Amalienborg, at ride en Tur i Hovedstaden. Paa disse Rideture havde Kongen forskellige Smaaoplevelser, som Københavnerne siden fornøjede sig med at genfortælle.

Her er en af disse Historier.

Paa den faste Rute passerede Kongen altid et bestemt Gadehjørne, hvor en Mand i Overfrakke og med sort stiv Hat stod og drev i en Port. Gang paa Gang lagde Kongen Mærke til, at Manden undgik at hilse. Han fik altid travlt med at kigge op ad Gaden eller ind i Porten, naar Majestæten nærmede sig.

Kongen fik da en Ide. Han bad en Lakaj undersøge, hvem vedkommende Mand var, og det blev da opklaret, at det var en brav Borger ved Navn Jensen.

Næste Morgen var det Snevejr. Sneen dæmpede Hovslagene saa meget, at Jensen, der som sædvanlig stod i sin Port, ikke hørte Rytteren nærme sig. Inden han vidste af det, var Kongen henne ved Siden af ham. Kongen rørte ganske let ved Mandens Skulder med Skaftet af sin Ridepisk og sagde: »God Morgen, Jensen! Der narrede jeg Dem!«

Jensen blev ikke saa lidt betuttet især over, at Kongen kendte hans Navn. Den sorte Hat kom af i en Fart, og han sagde: »Go-god Morgen, Deres Majestæt!«

Og siden glemte Jensen aldrig at hilse paa Kongen.

— — —

Nu hændte det jo ogsaa, at Christian X var ude at køre. Saaledes i 1937 ved Regeringsjubilæet. Den Kusk, der skulde køre Firspandet, var lige i sit Es. Han gav Udtryk for sin Stemning i følgende Ord: »Det har ligefrem været en dejlig Tid denneher, da vi har trænet til

den store Dag. For os gamle Kuske er der nu ingenting der kan sammenlignes med det at se hele Verden fra sin Buk – og mærke Folkets Jubel spontant strømme mod Majestæterne. Bare nu Københavnerne ikke vil være alt for spontane i Dag, men huske paa, at Heste ogsaa er Mennesker.«

— — —

Den største Dag i Christian X's Liv var vel nok hans Ridt over Grænsen paa den hvide Hest den 10. Juli 1920. Var denne Dag forudset? Vi ved det ikke, men ønsker blot at anføre et Sagn, der findes i »Udvalgte sønderjydske Folkesagn«, som udkom 1919 og slutter med

HYLDETRÆET

Der staar et Hylde træ paa Agerskov Kirkegaard ved den nørre Kirkemur. Sagnet fortæller, at naar det to Gange er blevet omhugget og er vokset op igen, saa skal den danske Konge komme og binde sin Hest ved det. Det er nu ved at gro op tredie Gang.

Aaret efter red Kongen over Grænsen.

Om den hvide Hest beretter *Sigurd Togeby* i sin Bog »70 Historier om Kongen« følgende:

DEN HVIDE HEST

Da Kong Christian skulde foretage det berømte Ridt ind i Sønderjylland, blev der truffet Bestemmelse om, at han skulde ride paa en kridhvid Hest. Man søgte over hele Landet for at finde en Ridehest af denne Farve og

den rigtige Statur, men det var meget vanskeligt. Til sidst fandt man endelig en hos Grev *Danneskjold-Samsøe*. Det var et pragtfuldt Dyr, som Greven straks stillede til Raadighed.

Det var Meningen, at den hvide Hest skulde have Lov at leve, til den døde af Alderdom, men det gik anderledes. Den styrtede nogen Tid senere, brækkede et Ben og maatte slaas ned. Men endnu eksisterer der en smuk Erindring om Dyret. Paa Amalienborg Slot staar i Dag den Hov, som den hvide Hest først satte paa Sønderjyllands Jord. En Sølvsko pryder den, og paa en Sølvplade er indgraveret Ordene:

»Jeg Kongen bar over Grænsen hen,
da Sønderjylland blev dansk igen.«

— — —

Christian X's Morgenridt gennem København bidrog sit til at gøre ham til en yndet Konge. Ofte var han fulgt af en Skare glad og beundrende Ungdom.

Senere kom de skæbnesvangre Begivenheder. Verdenskrigen brød ud 1939. Og saa kom den 9. April 1940.

Om de Følelser, denne Begivenhed frembragte, fortæller Overrabbiner *Marcus Melchior* i sin Bog »Levet og oplevet« følgende: »Den 9. April 1940 var jeg som sædvanlig ved 6,30 Tiden undervejs til Morgenandagten i Synagogen. Den vedholdende Larm øjensynligt af mange Flyvemaskiner havde været udefinerbar. Men det kunde jo for den Sags Skyld være danske Maskiner, der var paa Manøvre. Eller engelske? Ja, maaske var det engelske! Dog, da jeg først var kommet et Stykke hen ad Vejen og havde faaet Fingre i nogle Eksemplarer af de nedkastede »Oprob«, var der ikke mere Plads for Tvivl. Jeg vendte

Christian X (1870–1947) rider Morgentur paa »Rolf«. (Fotografi).

omgaaende Næsen hjem for saa vidt muligt at hjælpe min Kone og mine Børn til at holde Nerverne i Skak. Gennem Radioen kom der saa Besked om den skæbnesvangre Vending i Danmarks Situation, og man gik i

Gang med Dagen, bedøvet og sløvet, men dog nødt til at lade, som om Verden endnu stod.«

Men saa var der Kongen. Hvad ham?

Marcus Melchior beretter herom: »Som Dagen gik – præget af en Million Menneskers Travlhed med at skaffe sig Mørklægningspapir – faldt der en Antydning af Ro over Sindene. Kong Christian havde begivet sig ud paa sin vanlige Ridetur gennem København og havde dermed sat en psykologisk Kædereaktion af stor Rækkevidde i Gang. Det var faktisk godt gjort. Hele den danske Befolkning – og ikke mindst den lille jødiske Gruppe – tydede denne fine Gestus som en Slags Bevis paa, at Danmark ikke skulde være et helt almindeligt tysk Protektorat.«

Ja, det var godt gjort. Og det var ikke mindst denne Ridetur, der gav Anledning til, at *Hans Hartvig Seedorff Pedersen* i sin Digtsamling »Til Danmark og Dig«, 1943, hylkede Danmarks Konge i et Digt, hvorefter vi gengiver de to første og det sidste Vers:

*Der rider en Konge –
Christian X af Danmark*

»Der rider en Konge i Sol og i Blæst
igennem sit arvede Rige.

Og Blomsterne flyver mod ham og hans Hest
fra By og fra Bondemand's Dige.

De nikker fra Sadlen, de fylder hans Favn –
og lægger uvisneligt Grønt om hans Navn.

Naar red vel en Herre saa smilende tryk
igennem de skiftende Dage!

Hans Sind - det var følsomt. Men rank var hans Ryg.
Og stolt kan han se sig tilbage.
Hans Gærning var ikke en Leg, men et Værk.
Og Viljen, der bar det, var trofast og stærk.

Man spurgte mig ude: Hvor vover vel han,
en Hersker, at færdes saa ene?
Jeg svared dem: Han er vor frieste Mand –
dog rider han aldrig alene.
Han skærmes blot ikke af Vælde og Magt.
Om Kongen af Danmark staar Hjærterne Vagt!«

Vi kører i Stads. Køretøj fra Nordsjællandsk Museumsforenings
Høstoptog 1923.

VI

HESTESKO OG ANDET HELD

Livet er fuldt af Held og Uheld, og for at afværge Uheldet er det, man banker under Bordet, siger 7, 9, 13 eller samler en Hesteko op paa Vejen og hænger den op over sin Dør – eller foretager sig andet lignende.

Det, der gør Mennesket ængsteligt, er Livets Usikkerhed. Hvor den er størst, gror Overtroen stærkest. Der var i gamle Dage mere Overtro blandt Fiskere og Bønder end blandt Købstadens Borgere, af den meget gode Grund, at Fiskeres og Bønders Næringsliv dengang var langt mere usikker end Byfolks. Desuden vidste Fiskerne jo godt, at deres Liv let kunde komme i Fare, og for at afværge det kunde man gøre det og det.

At tage op med en Flyvemaskine var i Flyvningens Begyndelse en temmelig risikabel Ting. En af vore første

– og dristige – Flyvere, *Jens Ervø*, gik aldrig op, uden at han havde en bestemt grøn Kasket paa. Den var hans Beskyttelse. I de første Aar, Bilerne var i Brug, saa man hyppigt en Teddi-Bjørn hænge og daske bag i Vognen. Det var Førerens Mascot, d.v.s. hans Amulet, hans Beskytter.

Jeg har engang hørt en Fagmand holde et Foredrag om den Slags Ting. Han sagde da, at Kvindernes Brocher oprindelig var Amuletter. Her er Betydningen dog vist stærkt afsvækket efterhaanden.

Men Held og Uheld oplever Mennesker stadig, og Amuletter har mange Former. Eksamen er ogsaa noget med Held og Uheld, noget med Livets Usikkerhed. Jeg kender en ung Pige, der tog Lærerindeeksamen. Hun er ikke overtroisk, saa vidt jeg ved da, men hun gik aldrig op i et Fag, uden at hun havde en Rose fæstet paa sin Kjole. Det var hendes uskyldige Amulet. En ung Mand havde i tilsvarende Stilling altid en bestemt Sten i Lommen.

Over for disse overtroiske Forestillinger er der mange, der tænker som saa: Kan det ikke gavne, saa kan det i hvert Fald ikke skade. (Man kan jo aldrig vide). Nej, det er netop det.

Den senere norske Biskop *Ejvind Berggrav* skrev efter den første Verdenskrig en Bog »Krigerliv og Religiositet«, hvori han efter et Besøg paa den tyske Front under Krigen gjorde Rede for de tyske Soldaters Forhold til Religion og Overtro. Hos adskillige døde Soldater fandt man i en Inderlomme et helligt Blad, et Blad af en Salmebog, en Katekismus eller lignende, som vedkommende havde anbragt i sin Lomme som Beskyttelsesmiddel mod Livets Usikkerhed, der nok kan siges at være særlig

fremtrædende i en Krig. Ogsaa hos Mænd, der havde været erklærede Ateister, kunde man finde saadanne Blade. Det var den samme Tankegang, der var dukket op: Kan det ikke gavne, kan det i hvert Fald ikke skade.

Maa jeg indskyde en Oplevelse af modsat Art. For nogen Tid siden hørte jeg i Radioen en jævn Mand fra Vesterbro i København berette om sit Liv. Han fortalte iøvrigt godt. Hans Mor var Spiritist, det var hans Far nu ikke. »Selv er jeg,« sagde Manden, »Ateist – men jeg holder en Bagdør aaben.«

En meget karakteristisk Bemærkning og – tror jeg – typisk for mange med den samme Anskuelse. Man kan jo nemlig aldrig vide –.

Men det var det med Held og Uheld. Da vi i 1924 flyttede det gamle Husmandssted fra Lavø i Helsing Sogn, til Hillerød, hvor det som tidligere nævnt skulde udgøre første Del af et Folkemuseum, sad der over de tre Baase i Stalden et gammelt Søm, og paa de to i Ko-baasene hang der en Lykkesten. Over Hestebaasen var den i Tidens Løb blevet borte.

En Lykkesten er en Flintesten med et naturligt Hul i. En saadan Sten bringer Lykke, menes der. Vi manglede altsaa den ene. Til alt Held fandt min Kone en oppe ved Tisvilde Strand – det er oftest ved Stranden, man finder dem – og den blev saa hængt op over Hestens Baas. Saa nu er Lykkestenene fuldtallige, hvad man kan overbevise sig om ved et Besøg paa Museet.

Disse Lykkesten er næppe meget almindelige, blandt andet vel, fordi de er sjældne at finde. For en Menneskealder siden saa jeg en hænge over en ældre Mands Køk-kendør. Den vendte ud mod Baghaven og kunde altsaa ikke ses fra Gaden. Men den var der altsaa.

Men det var jo egentlig om Hestekoene, vi skulde tale. Om Hestekoene tror man, at den bringer Lykke, d.v.s. afværger Uheld. Jeg skal gerne erkende, at jeg aldrig, mens jeg endnu fartede rundt paa Cykle og passerede en Hesteko, undlod at standse og samle Genstanden op. Det var, ligesom jeg blev en Kende mere oplivet efter en saadan Begivenhed.

I Lederen af Dansk Folkemindesamling, *Jørn Piøs* interessante lille Bog »Bank under Bordet eller fem smaa Kapitler af Dagligdagens Overtro« er der et Afsnit om Hesteko. Piø begynder med at gengive en Anekdote om vor berømte Fysiker *Niels Bohr*. Den lyder saaledes: Oven over Indgangsdøren til Niels Bohrs Sommerhus i Tisvilde hænger der en Hesteko. – En Gæst, der undrede sig over at finde dette Tegn paa Overtro ved Indgangen til netop Niels Bohrs Hus, spurgte Professoren: »Hvordan kan De som Naturvidenskabsmand tro paa, at en saadan Tingest bringer Lykke?«

»Naah, jeg tror nu heller ikke paa den,« svarede Bohr, »men jeg har ladet mig fortælle, at den bringer Lykke, ogsaa hvis man ikke tror paa den.« –

Denne Anekdote blev fortalt baade her og der. Til sidst endte det med, at Niels Bohr selv blev spurgt, om den havde noget paa sig. Hans Sekretær svarede paa en skriftlig Forespørgsel, at der ikke laa noget faktisk til Grund for Historien. »Anekdoten stammer fra den amerikanske Fysiker *George Gamow* og er oprindeligt ment som en Spøg. Professor Bohr har ved flere Lejligheder genfortalt denne, og det er formentlig Aarsagen til Misforstaaelsen . . .«

Lykke og Held er der altid ved fundne Hesteko, menes der, og derfor samler man dem i Reglen ogsaa op.

Men der er ikke lige megen Held ved dem. Man lægger Vægt paa, at de er gamle og slidte. Det er ogsaa af Betydning, hvor mange Huller der er i dem, eller hvor mange Søm. Helst 7 eller 9, eventuelt 3 eller 5.

Afgørende er det naturligvis, at Hestekoer er af Jern, thi om Jern og Staal troede man, at det kunde holde Hekse og Troldtøj borte.

Hestekoerens halvrunde Form var ogsaa af Betydning. Havde den været trekantet eller firkantet, havde den ikke bragt Lykke paa samme Maade.

Hvordan Hestekoer, naar den var anbragt paa en Væg eller over en Dør, skulde hænge, er der forskellige Meninger om. Hænger den med Buen opad, falder Lykken ud af den, siger nogle. Hænger den med Buen nedad, rider Fanden den, siger andre.

Hestekoer kan ogsaa anvendes under Sygdom.

Herom beretter en Læge ifølge Piø, at han en Dag blev kaldt til en Kone af det højere københavnske Borgerskab. Hun skulde have sit første Barn, og Fødselen var vanskelig, men den lykkedes ved Lægens og Jordemoderens Hjælp. Men saa skriver Lægen: »Om Aftenen, da Sengen blev gjort i Orden, fandt vi i den en forgyldt Hesteko, som Patienten havde anbragt der som Værn mod Faren. Nu gaar jeg og ved ikke, om den hurtige Fødsel skyldes Jordemoderen, Doktoren eller Hestekoer.«

Troen paa Hestekoerens lykkebringende Evne findes over det meste af Verden. Admiral *Nelson* sømmede en Hesteko fast paa »Victory«s Stormast, Dagen før han sejlede ud paa sit sidste Togt.

Da Polarforskeren *Roald Amundsen* 1911 rejste til Sydpolen, lagde han Mærke til, at hans næstkommande-

rende medførte en gammel Hesteko, som han tillagde store Virkninger. Den blev da ogsaa forsvarligt spigret til Masten i »Fram«s Salon.

En kuriøs Historie bringer Piø fra England, og den lyder saaledes:

»Hesteko i den engelske By Oakhams Vaaben har en særlig Historie: Det fortælles, at da Dronning Elisabeth 1556 red gennem Oakham i Rutlandshire, tabte hendes Hest en Sko. Som et Minde om dette Uheld skal Dronningen da have paabudt, at der blev smedet en stor Hesteko, der skulde hænges op ved Porten til Oakham Castle, og at enhver Adelsmand, der red gennem Byen, skulde følge hendes Eksempel. Det gjorde de i saa stor Udstrækning, at man i Stedet besluttede at indrette en Hal paa Slottet specielt til disse Hesteko. Paa den ene Væg af Hestekohallen hænger der den Dag i Dag 141 Hesteko. Den sidste blev hængt op i Aaret 1900.«

— — —

Efter at ovenstaaende var skrevet, har en Ven fortalt mig, at han, sidste Gang han var i København – i November 1966 – hos en Antikvitetshandler saa en fire, fem Hesteko udstillet, og af dem var den ene forsølvet.

Hesteko er altsaa nu blevet en Handelsvare.

LITTERATUR

I

- »Danske Folkeviser«. Udvalg ved Axel Olrik, 1899.
- »Steen Steensen Blicher: Noveller«. Udvalgt, indledt og forsynet med Oplysninger af Søren Vasegaard. 2. Bind, 1922.

II

- »Folkesagn«. Udgivet af Anders Uhrskov, 1922.
- »Kulsvierbogen«. Udgivet af Anders Uhrskov, 1933.
- »Erindringer af mit Liv og om min Familie«. Af Frederik Christian Maxemilianussen, 1909.
- »Hovedstadens Monumenter, Mindetavler og Museer«. Udgivet af Kraks Legat.
- »Købstadfolk«. Udgivet af Anders Uhrskov, 1965.
- »Frederik VII og Nordsjælland«. Af Signe Prytz, 1966.
- »Nye Kulturbilleder fra Hillerød og Omegn 1849-1914«. Af Anders Uhrskov, 1956.
- »Under vor sidste Krig, samtidige Dagbogsoptegnelser og Breve fra Mænd og Kvinder af alle Stænder«. Udgivet af Karl Larsen, 1897.
- »Dagligt Liv«. Udgivet af Anders Uhrskov, 1924.
- »Bonde og Borger«. Udgivet af Anders Uhrskov, 1928.
- »Danske Hjem ved Aarhundredskiftet«. 4. Samling 1953. Redigeret af Tove Clemmensen.
- »Mindets lyse Spil«. Af Holger Munk, 1966.
- »Frederiksborg Amtstidende«, 1871.
- »Frederiksborg Amts Avis«, 1900.

III.

- »Svingplovens Indførelse i Danmark«. Af I. C. la Cour i »Et Tilbageblik ved det kgl. Landhusholdningsselskabs Hundredearsfest den 7de Juli 1869«. Her efter »Fra Landbrugets Verden«, Udgivet af Anders Uhrskov, 1938.

IV.

- »To Nordsjællænderes Erindringer«. Udgivet af Anders Uhrskov, 1921.
- »Dansk Smedetidende«, 1965.

V.

- »Udvalgte sønderjydske Folkesagn«, Udgivet af F. Ohrt, 1919.
- »70 Historier om Kongen«. Af Sigurd Togeby.
- »Levet og oplevet«. Af Marcus Melchior, 1965.
- »Til Danmark og Dig«. Af Hans Hartvig Seedorff Pedersen, 1943.

VI.

- »Krigerliv og Religiositet«. Af Ejvind Berggrav.
- »Bank under Bordet eller fem smaa Kapitler af Dagligdagens Overtro«. Af Jørn Piø, 1963.

NAVNELISTE

<p>Absalon, 10, 25.
 Amundsen, Roald, 136.
 Andersen, Bent, 87. - E. K.,
 102. - H. C., 29. - Peder,
 112.
 Andreasen, Alf., 106.
 Asser Rig (Asker Ryg), 10.
 Bache, Otto, 27.
 Berggrav, Ejvind, 133.
 Bissen, H. V., 63. - Vilh., 63.
 Blicher, St. St., 17.
 Bohr, Niels, 135.
 Bondesen, Rich., 53.
 Bruhn, Jacob F., 38.
 Bull, Ole, 45.
 Bülow, Frederik, 57.
 Carl Nielsen, Anne Marie, 67.
 Carlsen, Kromand, 41.
 Carøe, Dyrlæge, 37.
 Christensen, Edvard, 108. -
 Johan, 34.
 Christian IV, 31. - V, 33. -
 IX, 67. - X, 125.
 Clemmensen, Tove, 64.
 Cour, J. C. la, 75.
 Dagmar, Dronning, 14.
 Danielsen, Eva, 55.
 Danner, Grevinde, 112.
 Danneskjold-Samsøe, Greve,
 128.
 Elisabeth, Dronning, 137.</p> | <p>Ellah, Konsul, 38.
 Erhard Hansen, Kunstmaler,
 46.
 Erik Glipping, 27.
 Ervø, Jens, 133.
 Esbern Snare, 10.
 Fasting, Dyrlæge, 58.
 Fenger, Emil, 120. - Vagn, 84.
 Frederik V, 49. - VII, 42 ff,
 63.
 Frøhlich, Lorenz, II.
 Gamov, George, 135.
 Hansen, Christen, 46. - Gun-
 nar, 117. - Hans, 54. - Hans
 L., 27. - Hans Nik. 125. -
 Herluf, 99. - Jens, 38. Jør-
 gen, 45. - Kamma, 117. -
 O. P., 113.
 Haxthausen, Wulff von, 25.
 Hostrup, C., 61.
 Høyer, Bodil, 92.
 Inge, Fru, 10.
 Jensdatter, Dorte, 112.
 Jensen, Christen, 28. - Jens
 Poul, 88. - Nicolaj, 28.
 Jerndorff, Aug., 57.
 Jørgensdatter, Birthe,
 Cathrine, 112.
 Jørgensen, Jørgen, 102. -
 Niels, - 102.
 Keiser-Nielsen, Mette, 93.</p> |
|--|---|

Kjerboe, Rasmus, 37.
 Kjærgaard, Andreas, 94.
 Knudsen, Jakob, 78.
 Kongstad, Kr., 77.
 Krænsen (Christensen,) Jens,
 35.
 Kühl, Marie, 79.
 Købke, Rimmer, 84.
 Lamoureux, Cekar, 33.
 Larsen, Andreas, 37. - Elise,
 95. - Hans, 64. - Karl, 47 -
 Oline, 64. - Rasmus, 116.
 Lewinsky, Tømmerhandler,
 103.
 Lotz, Erik, 108.
 Lørup, Berider, 56. 59. - Frk.,
 56.
 Mander. Karel van. 31.
 Maxemilianussen, Frederik
 Christian, 30.
 Melchior, Marcus, 128.
 Molesworth, Robert, 25.
 Mortensen, Jens, 51. - Niels,
 51.
 Munch, Mogens, 119.
 Munk, Holger, 68.
 Møller, Madam, 113.
 Møller Holst. J., 90.
 Nelson, Admiral, 136.
 Nielsen, Jenny, 46. - Johanne,
 95.
 Norris, Wendy, 123.
 Nygaard, Vagn, 106.
 Olsen, Frederik, 66, - Martin,

56. - Lars P., 55. - Niels
 P., 107.
 Overgaard Jensen, P., 93.
 Paulsen, Hans, 84, 86.
 Pedersen, Ellen, 87. - Holger,
 109. - Niels, 112. - Ole, 43.
 Petersen, Peter, 104, 111.
 Pilegaard Larsen, A., 118.
 Piø, Jørn, 135.
 Preisler, J. M., 49.
 Recke, Ernst von der, 44.
 Saly, J. F. J., 49.
 Scharff, William, 64.
 Schmidt, J. C., 83.
 Seedorff Pedersen, Hans
 Hartvig, 130.
 Sidelmann, V., 80.
 Skjalm Hvide, 10.
 Skovsbøl. Hans, 30.
 Sylvest, Per, 92.
 Tietgen. C. F., 58, 62.
 Togeby, Sigurd, 127.
 Torp, Ritmester, 58.
 Uhrskou, Anders Christensen,
 31. - Christen, 30.
 Uhrskov, Sven, 122.
 Ulriksdatter, Ane Kirstine, 32.
 Utzon Frank, Einar, 33.
 Valdemar Sejr, 13.
 Vedel, Anders, 15.
 Vosbein, Møller, 37.
 Oehlenschläger, A., 11.
 Østergaard, L. M. S., 36.

INDHOLD

	Side
Forord	5
I. Hesten som Ridehest	
To Digte	9
Messingjens	17
II. Fra Historiens Overdrev	
Et Vædderidt	25
Fra 1807	27
Da Engelskmanden var i Landet	28
Hjem fra Ferie i 1825	29
En gammel Skolemester fortæller	30
En ordentlig Ridetur	36
Kørsel dengang	38
Den snarraadige Grevinde	42
Da Kongen kørte rask	44
Et Ridt, der fik Følger	44
Hurtigkørsel	45
En dramatisk Køretur	46
Under vor sidste Krig	47
Torvekørsel i Nordsjælland	51
En Ridedrengs Erindringer	56
En Hesteven	62
Lottes Død	68
Kaneture	71
III. Vi pløjed, og vi saa'de	
	73
IV. Heste i Folkelivet	
Handelsliv i Skive — og saa en Hest	79

Hestehistorier fra Lemvig	80
Hjem til Mor	82
Du skal være god mod Dyrene, din Slog	83
Snedig og lumsk	84
Da Hestene standsede	87
Den bekymrede Gendarm	87
Hesten, der vilde hjem igen	88
Betænksomme Heste	88
Er det Dig eller mig?	90
Hesten huskede Vejen	92
Føllet fortrød	93
Hesten og Tankeoverføring?	93
At en Hest kan være stædig	94
Hesten og Barnet	95
Den betænksomme Hest	95
Klaus, Menneskets Ven	96
Befalingsmanden og hans Hest	99
Kom saa, min Dreng!	102
Den sidste Glæde	102
Stædighed betaler sig ikke altid	104
Vi mistede det smukke Dyr	105
En drillesyg Hest	106
Graaskimmel og Havremarken	106
Dyreredning 1925	108
En tosset Kule	109
En Hest kan være ondskabsfuld	111
Løbskkørsel	111
Hestens Hjælpsomhed	116
Hesten sagde Tak	117
En usædvanlig Hoppe	118
Kan Hestene tænke?	120
Heste i det fremmede	122
Hestens Bøn	123
V. Christian X og hans Hest	125
Hyldekrædet	127
Den hvide Hest	127
VI. Hesteko og andet Held	132
Litteratur	138
Navneliste	140

BILLEDER

Fotografier til nærværende Bog er bl. a. modtaget fra:

Frederiksborgmuseet, Nordisk Pressefoto A/S, Landbrugets Informationskontor, Jørgen Rubæk Hansen, Frederiksborg Amts Avis.

	Side
Heste paa en jydsk Gaard	9
Asker Ryg rider hjem	11
Rytterstatue af Biskop Absalon	25
De sammensvorne rider fra Finnerup	27
Christian IV	31
Rytterstatue af Christian V	33
Rytterstatue af Frederik V	49
Frederik Bülow	57
Rytterstatue af Frederik VII	63
Rytterstatue af Christian IX	67
Heste i Nordsjælland	73
En Hjulplov	74
En Krog	75
En Sædemand i Nordsjælland	77
Postvogn Frederiksborg-Frederikssund	79
Græsmarken pløjes	81
Der køres Møg ud	83
Foraarssaaning med Radsaamaskine	87
Radrensning af Roer	91
Selvbinderen kører rundt om Havremarken	97
Selvbinderen arbejder	101
Pigen lægger Læs	103
Kornet køres hjem	109
Pigen paa Hesteriven	113
De første Furer i Stubmarken	115
Kaalroer køres hjem	117
Vinterglæder	119
Torveliv i Hillerød	123
Christian X rider over Grænsen	125
Christian X rider Morgentur	129
Vi kører i Stads	132

ANDERS UHRSKOV

Landsbyfolk

Det danske Sind Bind I, 1964. Udsolgt.

Købstadfolk.

Det danske Sind Bind II. Otte Kulturbioграфier.
1965. 19,75 Kr.

Jydsk Sind

i Sammenligning med fynsk og sjællandsk.
Det danske Sind Bind III. 1965. 25,00 Kr.

Gribskov fortæller.

Det danske Sind Bind IV. 1966. Udsolgt.

Kulsvierbogen.

Skildringer paa nordsjællandsk Folkemaal.
2. Udgave. Det danske Sind Bind V. 1967. 24,50 Kr.

»Den gæve Jyde Anders Uhrskov, der helt har tabt sit Hjerte til det sjællandske, skal have Tak, fordi han har genoptrykt »Kulsvierbogen«, der udkom første Gang 1933.«

(*En Række Venstreblade*).

»En sympatisk Folkelivsbog. – Det er dejligt at kunne læse noget Sjællandsk i Sammenhæng.«

(*Vagn Steen i Jyllands-Posten*).

Faas i alle Boglader

HANS TOFTES BOGHANDEL, HILLERØD
